

2017. június

IV. évfolyam 2. szám

BIZTOSÍTÁS

ÉS KOCKÁZAT

A BIZTOSÍTÁSI SZAKMA
TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

Challenges and opportunities of the actuarial profession

Hanák Gábor

Kenneth J. Arrow és a biztosítások

Dócs Kristóf

A használatalapú biztosítás múltja, jelene és jövője

A Deloitte munkatársai

Teret a folyóknak!

Láng István

A magyarországi lakásbiztosítási piac helyzete és új kihívásai

Deliága Judit

Indokolt az optimizmus a díjtámogatott növénybiztosítások kapcsán

Gazdag Gyula – Tanczné Óvári Csilla

A díjtámogatott növénybiztosítás az első öt év tükrében

Füzesi Dániel

Terrorizmus és biztosítás

Hergert Ottó

Múltunk emlékei rovat

Horváth Gyula – Tamás Gábor

ELŐSZÓ

Tisztelt Olvasó!

Ezúttal már a nyári számot tartja a kezében az érdeklődő, ami a technológia mai szintjén természetesen már nem szó szerint értendő, hiszen a többség elektronikus formában keresi a Biztosítás és Kockázat számait.

A szokásos interjúnk most Thomas S. Terryvel, a Nemzetközi Aktuárius Szövetség (IAA) elnökével készült, és bár ez nem volt szándékos, a következő cikk főszereplője is az amerikai kontinenshez kötődik. Kenneth J. Arrow a 20. század egyik legkiemelkedőbb közgazdásza, aki idén februárban halt meg. A második cikk az ő tiszteletére íródott, és életművének egy biztosítási relevanciával rendelkező szelétét mutatja be.

A mostani szám alapvetően tematikus összeállításnak tekinthető. A vagyonszerződések idáig talán kissé háttérbe szorultak, amit most úgy szeretnénk ellensúlyozni, hogy ebből a témakörből válogattunk cikkeket, nemcsak a témák vonatkozásában merítve széles körben, hanem a szerzők tekintetében is.

Elsőként a használatalapú biztosításról olvashatnak, amely egy telematikai berendezés segítségével monitorozza és tárolja a biztosított autó vezetés közben gyűjtött adatait. A cikk betekintést nyújt az ezen alapuló biztosítási formák jelenébe és jövőbeli kilátásaiba.

Magyarország területének közel 25 százaléka árvízszintek alatt fekszik, e ténynek nem megkerülhető a biztosítási vonatkozása sem. A cikk szerzője, amely az Országos Vízügyi Főigazgatóság műszaki főigazgató-helyettese, az ebből fakadó problémákat járja körül, párbeszédre ösztönözve a biztosítási szakmát is.

A hazai lakásbiztosításokról szóló cikk érdekes nézőpontot választott, a lakáspiaci helyzetből kiindulva vizsgálja a témát, támaszkodva a KSH lakásfelmérés eredményeire.

A nyárra pedig egy olyan témát tartogatunk, ami a biztosítási szakmán belül talán méltatlanul kevés figyelmet kap, és ez a mezőgazdasági biztosítások területe. Pedig itt is vannak érdekes új fejlemények. 2012-ben került bevezetésre az a kétpilléres mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer, melynek második pillérét a díjtámogatott biztosítás alkotja, és amely a mezőgazdasági termelők és a biztosítók számára egyaránt ösztönző hatásúnak bizonyult. Az új rendszer bevezetésének 5. évfordulóját ünnepeelve két nézőpontból is bemutatjuk a témát. Az egyik cikk szerzői a Földművelésügyi Minisztérium munkatársai, a másik szerző pedig a MABISZ Mezőgazdasági Bizottságának elnöke.

Nem kevésbé izgalmas és főleg aktuális az az írás, amely a terrorizmus és biztosítás kapcsolatát vizsgálja, a konkrét példákat pedig az országok széles köréből meríti. A kiadványt ezúttal is a „Múltunk emlékei” rovattal zárjuk, amely az Első Magyar Általános Biztosító 160 évvel ezelőtti alapításának az apropóján készült.

Jó olvasást és kellemes pihenést kívánunk a nyárra!

Dr. Kovács Erzsébet

Dr. Kovács Erzsébet
főszerkesztő

Pandurics Anett

Pandurics Anett
MABISZ elnök

IMPRESSZUM

A Biztosítás és Kockázat folyóirat kiadója a Magyar Biztosítók Szövetsége. A lap negyedévente jelenik meg, s elsősorban olyan cikkeket közöl, amelyek a biztosítási szakma számára releváns, aktuális témát dolgoznak fel elméleti szempontból vagy empirikus alapon. A kiadvány bármely részének másolásával és terjesztésével kapcsolatos minden jog fenntartva. A kiadó mindent elkövet az adatok és információk megjelenés előtti ellenőrzéséért, mindemellett a MABISZ az esetleges valótlanból, pontatlanságból eredő károkért a felelősségét kizárja.

SZERKESZTŐSÉG

Pandurics Anett - *elnök*
Dr. Kovács Erzsébet - *főszerkesztő*
Lencsés Katalin - *szerkesztő*

Szerkesztőbizottsági tagok:

Balogh László	Dr. Molnos Dániel
Erdős Mihály	Nagy Koppány
Gordos József	Papp Lajos
Dr. Hanák Gábor	Püski András
Heit Gábor	Szalai Péter
Horváth Gyula	
Dr. Kovács Levente	

TANÁCSADÓ TESTÜLET

Dr. Baji Petra PhD
Dr. Barabás Béla CSc
Dr. Bélyácz Iván DSc
Dr. Farkas Szilveszter PhD
Dr. Forgó Ferenc DSc
Dr. Gáll József PhD
Dr. Hajdu Ottó Dsc
Dr. Kovács Antal CSc
Dr. Takáts Péter PhD
Dr. Tókey Balázs PhD

TARTALOM-ELŐÁLLÍTÁS

Budapesti Corvinus Egyetem Biztosítási Oktató és Kutató Csoport (BOKCS)

1093 Fővám tér 8.
Intézményi azonosító: FI43814
Adószám: 15329743-2-43

KIADÓ

Magyar Biztosítók Szövetsége
1062 Budapest, Andrásy út 93.
Telefon: (+36 1) 802-8400
Fax: (+36 1) 802-8499
Levélcím: 1381 Budapest 62., Pf. 1297

TARTALOM

Challenges and opportunities of the actuarial profession	6
<i>Hanák Gábor</i>	
Kenneth J. Arrow és a biztosítások	10
<i>Dócs Kristóf</i>	
A használatalapú biztosítás múltja, jelene és jövője	22
<i>A Deloitte munkatársai</i>	
Teret a folyóknak!	42
<i>Láng István</i>	
A magyarországi lakásbiztosítási piac helyzete és új kihívásai	60
<i>Deliága Judit</i>	
Indokolt az optimizmus a díjtámogatott növénybiztosítások kapcsán	70
<i>Gazdag Gyula – Tanczné Óvári Csilla</i>	
A díjtámogatott növénybiztosítás az első öt év tükrében	76
<i>Füzesi Dániel</i>	
Terrorizmus és biztosítás	82
<i>Hergert Ottó</i>	
Múltunk emlékei rovat	102
<i>Horváth Gyula – Tamás Gábor</i>	

CHALLENGES AND OPPORTUNITIES OF THE ACTUARIAL PROFESSION

INTERVIEW WITH THOMAS S. TERRY, PRESIDENT OF THE INTERNATIONAL ACTUARIAL ASSOCIATION

The interview was made by Gábor Hanák, member of the IAA's Actuarial Standards Committee, Chairperson of the AAE's Standards Project Team, director at KPMG Tanácsadó Kft. gabor.hanak@kpmg.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

Thomas S. Terry 2017-ben az aktuáriusok nemzetközi szövetsége, az International Actuarial Association elnöke. Évek óta aktív tagja a nemzetközi aktuárius közösségnek, korábban elnöke volt az IAA nyugdíjjal és munkavállalói juttatásokkal foglalkozó bizottságának, de számos egyéb IAA bizottság munkájában is részt vett.

A fentiekén túlmenően vezető szerepet vállal az USA aktuáriusi életében is, legutóbb (2014) az Amerikai Aktuáriusi Akadémia elnökeként. Ellátta továbbá a Tanácsadó Aktuáriusok Konferenciájának elnökségét, és igazgatósági tagja volt az Aktuárius Társaságnak.

Thomas S. Terry a The Terry Group vezérigazgatója, ami egy chicagói székhelyű, nyugdíjra, egészséggondozásra és analitikai témákra specializálódott tanácsadó cég. További funkciója az Aktuárius Tanács elnöklése, mely ellátja az USA több mint 5 millió tagot számláló köztisztviselői és szövetségi alkalmazottjainak nyugdíjrendszerét igazgató szervezet tanácsadói és felügyeleti feladatait.

Végül, de nem utolsósorban Thomas S. Terry a Globális Idősügyi Intézet igazgatóságának elnöke, amely egy kutatási és oktatási szervezet, célja, hogy segítse a globális öregedés hatásának megértését, tájékoztassa a döntéshozókat és a közvéleményt a kapcsolódó kihívásokról, és ösztönözze, hogy ezekre időszerű és konstruktív válaszok szülessenek.

SUMMARY

Thomas S. Terry is the President of the International Actuarial Association (IAA) in 2017. He has been active in the international actuarial community for several years, having chaired the IAA's Pension and Employee Benefits Committee and having served on several other IAA committees.

He has also been active in the leadership of the U.S. actuarial profession, having served most recently as President (in 2014) of the American Academy of Actuaries. He has also served as President of the Conference of Consulting Actuaries and as a board member for the Society of Actuaries.

Thomas S. Terry is CEO of The Terry Group, a pension, healthcare, and analytics consulting firm based in Chicago. He also chairs the Board of Actuaries, the advisory and oversight board for the U.S.'s Civil Service Retirement System and the Federal Employees Retirement System covering over five million participants.

Finally, Thomas S. Terry chairs the board of The Global Aging Institute, a research and educational organization dedicated to improving our understanding of global aging, to informing policymakers and the public about the challenges it poses, and to encouraging timely and constructive policy responses.

Kulcsszavak: aktuárius, aktuáriusi szakma, IAA

Key words: actuary, actuarial profession, IAA

Key words: G22

DOI: 10.18530/BK.2017.2.6

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2017.1.6>

How do you view the future of the financial industries in 20 years ahead and what roles the actuarial profession will be playing in the future?

Technology will be a driver of substantial change in the financial sector over the next 20 years. Barriers to entry will drop and so we will see more market participants. And size will no longer be as relevant as before due to falling operating costs. Of course, if financial regulation fails to keep pace with technology changes, this will be give an advantage to new, non-traditional (and unregulated) institutions. Regulation that fails to constantly modernize will be a damper that traditional industry will have to deal with.

In nearly all developed economies, there will be extraordinary wealth transfers over the next 20 years as intergenerational transfers from aging baby-boomers begins. Of course, this will be good news for financial services. The only question will be the extent to which traditional players – banks and insurance companies – are able to keep up with the new players and enjoy the fruits of this wave of wealth transfer.

Will traditional life insurers be able to maintain the leading role they have enjoyed for the last 50 years – especially when considering their diminished appetite for traditional risk-taking? We'll see!

The actuarial profession has a significant role to play in facilitating these transitions. Maintaining its reputation for reliability and integrity will help enable faster regulatory changes to keep up with market evolution. The profession needs to take seriously its role as relevant “go-between” between industry and regulator/supervisor.

What could be the main risks threatening the global financial stability over the next 3 to 5 years? And what roles actuaries can play in order to mitigate/manage those risks?

It's simple: data. Big data, data security, misuse of data, etc. Big data represents big opportunity for all sectors of the economy, including the financial sector. But our capacity to understand its limitations and risks will lag behind its growth and penetration into all aspects of product design, marketing, underwriting and operations.

Mishaps will happen, for sure. Society in general and regulators/supervisors in particular will sense the threat and respond accordingly. Actuaries are the ideal professionals to help steer industry toward safe, secure, and socially acceptable use of big data. The profession's reputation for high integrity will be a valuable asset in assuring our various publics that risk mitigation is alive and well!

Currently what are the most topical issues for actuaries globally? What's at stake? How do you think these issues are aligned with those of the relevant industries?

I see three “mega-issues” on the horizon globally.

Population aging has been anticipated by actuaries and demographers for a long time. But society at large is just beginning to understand the broad-ranging impacts. So many of our financial systems – both commercial and government-sponsored – are coming under enormous stress due to rapidly changing demographics. Not to mention healthcare costs and the inadequacy of retirement savings.

Climate change and related extreme weather-related events is another mega-issue. And, again, commercial insurance, investments, and government insurance programs will be stressed in unprecedented ways.

Finally, I'll mention another mega-issue that the general public doesn't talk about but that is manifesting in some very visible ways: the erosion of traditional risk-pooling. The movement from defined benefit pensions to defined contribution is but one example. But this trend is growing rapidly in all areas of the financial sector as institutions of all sorts seek to “de-risk” and as technology and big data “improve” underwriting.

The relevance of the actuarial contribution to these mega-issues should be evident to all.

What do you think about how the insurance industry and actuaries and/or the actuarial profession globally can best contribute to the overall well-being of societies?

We all need to both anticipate change, as well as respond rapidly to observable risks. Individually, as actuaries, we need to keep our skill sets current and we need to be alert to emerging risks. And we need to speak up. We have unique skills and a keen understanding of how systems work. And, while we cannot predict the future, we understand uncertainty and can help systems in their response to an uncertain future.

And there will be a public policy role as well, as we as a profession can shine a bright light on threats to our systems and on unintended consequences of institutional actions.

(Tom is President of the International Actuarial Association. His remarks in this interview represent his personal views and not necessarily the views of the IAA.)

KENNETH J. ARROW ÉS A BIZTOSÍTÁSOK

Dócs Kristóf, docs.kristof@heller.uni-corvinus.hu

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Szeretném kinyilvánítani hálámat és köszönetemet Pandurics Anettnek a téma felvetéséért és a folyamatos támogatásért, illetve Kovács Erzsébetnek és Ágoston Kolosnak a feldolgozandó irodalom kijelölésében nyújtott segítségükért.

ÖSSZEFOGLALÓ

A cikkben Kenneth J. Arrow három biztosítási relevanciával rendelkező írásába nyerhet betekintést az olvasó. Az elsőben bemutatásra kerülnek az egészségügy azon különleges tulajdonságai, amelyek gátolják egy hatékony piac kialakulását. A második bemutatásra kerülő cikk Arrow reflexióit tartalmazza az előző írást ért kritikákat illetően, illetve több évtizedes távlatból értékeli eredeti megállapításait. A harmadik cikk pedig az optimális biztosítási struktúrát vizsgálja mikroökonómiai szempontból, és jut általános érvényű következtetésekre a bizonytalanság melletti döntésekkel kapcsolatban.

SUMMARY

This article provides an insight to the insurance related works of Kenneth J. Arrow. The first study cited describes the unique properties of the medical care market that prevent the emergence of a competitive market. The second article includes Arrow's reflections on the critiques emerged regarding the first publication. The third study is about the optimal insurance policy from a microeconomic standpoint that provides a general conclusion on decisions under uncertainty.

Kulcsszavak: egészségügyi piac, egészségbiztosítás

Keywords: Health Care Market, Health Insurance

JEL: I11, I13

DOI: 10.18530/BK.2017.2.10

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2017.2.10>

Bevezetés

Kenneth J. Arrow, a 20. század egyik legkiemelkedőbb közgazdásza 2017. február 21-én, 95 éves korában halt meg. Azóta méltató cikkek sora jelent meg szakmai és közéleti folyóiratokban, ezt fogja bővíteni az alábbi írás is, amely Arrow szerteágazó életművének egy kisebb szeletét mutatja be, mely biztosítási relevanciával rendelkezik.

Egyik cikk sem felejt el megemlíteni, hogy mindmáig ő a legfiatalabb Nobel-éremes közgazdász, és tanítványai közül is többen részesültek az elismerésben. Tanulmányait a City College of New Yorkban kezdte meg társadalomtudományi területen, de mesterfokozatot már a Columbia Egyetemen szerzett matematikából, és ekkor kezdett a matematikai közgazdaságtannal foglalkozni. Pályája 1949-től kezdve a Stanfordhoz kötötte egy 11 éves harvardi kitérő kivételével. Sokat foglalkozott a jóléti közgazdaságtan kérdéseivel, és az áttörést jelentő sikert az Arrow-féle lehetetlenségi tétellel érte el, amellyel megmutatta, hogy nem létezhet olyan általános szabály, amely az egyéni preferenciák minden kombinációján működik, független az irreleváns választási lehetőségektől, teljesíti a Pareto-feltételt és nem diktatórikus egyszere (Csekő, 2017).

Másik fő eredménye az általános egyensúlyelmélet egzisztenciátételének bizonyítása, miszerint egy hatékony piacon az elkülönült, a saját egyéni érdekeket követő gazdasági szereplők cselekedetei nem káoszhoz, hanem szükségszerűen egy konzisztens, koordinálnak tűnő állapothoz vezetnek. Az említett két területen elért eredményei elismerésül kapta meg 1972-ben John Hicksszel megosztva a közgazdasági Nobel-éremét. Munkássága viszont rendkívül kiterjedt volt, a közgazdaságtan legkülönbözőbb területeit fedte le. Maradandót alkotott az egyensúlyelmélet dinamizálásáról, illetve a bizonytalanság melletti döntések területén. Megalapozta az endogén növekedés elméletét a termeléssel szerzett tudás fogalmának bevezetésével, és a teljes informáltság feltételének feloldásával útjára indította az információ közgazdaságtanát (Csekő, 2017).

Sokat elmond Arrow széles körű érdeklődéséről az az anekdota, amelyet a szintén Nobel-éremes közgazdász, Eric Maskin osztott meg a szélesebb közönséggel. Fiatalabb kollégái egyszer úgy akartak túljárni Arrow eszén, hogy némi felkészülés után a szürke bálnak szaporodási szokásairól kezdtek beszélgetni Arrow felbukkanására várva. Arra számítottak, hogy végre egyszer lesz egy téma, amelyben professzoruk nem tudja kijavítani őket. Amikor Arrow felbukkant, éppen egy Turner nevű kutató elméletét vitatták meg azt illetően, hogy a szürke bálnak hogyan találják meg minden évben a párzási helyüket. Az ifjú kutatók egy ideig azt hitték, hogy tervük sikerrel járt, majd a távozó Arrow csak annyit motyogott maga elé: „Pedig azt hittem, Turner elméletét már teljesen cáfolta Spencer, és igazolta, hogy az említett mechanizmus nem működhet.” (Weinstein, 2017)

Ebből a bevezetőből is látszik, milyen szerteágazó volt Arrow érdeklődési köre, illetve a munkássága által lefedett terület. Ebben az írásban Arrow három biztosítási relevanciával bíró cikke kerül bemutatásra. Az első az 1963-ban kiadott Uncertainty and the Welfare

Economics of Medical Care című cikke, melyet többen az egészségügy közgazdaságtanának egyik alapműveként tartanak számon. Ebben bemutatásra kerülnek az egészségügy azon különleges tulajdonságai, melyek gátolják egy hatékony piac kialakulását. A második bemutatásra kerülő cikk Arrow reflexióit tartalmazza az előző cikket ért kritikákat illetően, illetve több évtizedes távlatból értékeli eredeti megállapításait. A harmadik cikk pedig az optimális biztosítási struktúrát vizsgálja mikroökonómiai szempontból, és jut általános érvényű következtetésekre. Arrow teljes munkásságát egyetlen cikkben bemutatni teljes képtelenség, de még csak a biztosításokhoz kapcsolódóan is kár megpróbálkozni vele, ez a három cikk éppen csak bepillantást enged a 20. század egyik nagy gondolkodójának munkásságába.

Arrow cikke az egészségügy piacáról¹

Kenneth J. Arrow egyik legjelentősebb cikke, amely biztosítási relevanciával is bír, 1963-ban jelent meg a The American Economic Review hasábjain Uncertainty and the Welfare Economics of Medical Care címen. Ebben a cikkben bonyolultabb modellek felállítása nélkül próbálja bemutatni, hogy az egészségügyi szolgáltatások területén miért nem alakul ki hatékony piac, és ezt elsősorban a szolgáltatáshoz kapcsolható bizonytalansággal indokolja.

Az elején érdemes tisztázni, hogy pontosan milyen szolgáltatásokról van szó, a fordítás ugyanis megtévesztő lehet. A cikk angolul a „medical care” kifejezést használja, amit magyarul leginkább az egészségügy szóval jelölhetnénk, de Arrow külön kiemeli, hogy ez alatt ő nem az egész „health care” iparágat érti, mert abba szerinte az egészséges táplálkozástól kezdve sokkal több terület beletartozik, ő kifejezetten csak az orvosok által végzett orvosi szolgáltatásokat, illetve az ezekhez kapcsolódó kiegészítő szolgáltatásokat érti bele. Mivel ezekre a szolgáltatásokra magyarul többnyire egészségügy néven hivatkozunk, ezt a kifejezést használok a továbbiakban.

Az egészségügyi szolgáltatások területén nem alakul ki hatékony piac.

A cikk fő állítása tehát, hogy az egészségügyi szolgáltatások piacán nem tud hatékony piac kialakulni, a hatékony piacokkal rendelkező iparágaktól szignifikánsan eltér az egészségügy. Egy hatékony piac mindig egy optimális egyensúlyi pontba tart, és ez az egyensúlyi pont a kezdeti vagyoneeloszlás függvénye. Arrow szerint ennek a kezdeti vagyoneelosztásnak a helyettesítői az adók és állami támogatások, ugyanis ezek is a társadalom vagyoneeloszlását alakítják újra, bár bizonyos szempontból biztosításként is felfoghatóak. Alapvetően a társadalom szerencsésebb helyzetben lévő tagjai fizetik az adókat, míg a kevésbé szerencsések részesednek a támogatásokból.

Az egészségügy különleges tulajdonságai

A bevezető részt követően Arrow végigveszi az egészségügyi szolgáltatások piacának azon tulajdonságait, amelyek szerinte megakadályozzák a hatékony piac kialakulását. A legtöbb ilyen tulajdonságot érzékletes példákon keresztül mutatja be, illetve össze is veti más, hatékony piacokkal.

Az első ilyen tulajdonság az igények nem rendszeresen felmerülő és előre nehezen becsülhető mivolta az egyén szintjén. Egyénileg nem lehet tervezni az orvosi szolgáltatások igénybevételének idejével vagy mértékével, a betegségek vagy balesetek, melyek létrehozzák az igényt, váratlanul következnek be. Az ilyen jellegű igényekre lehet biztosítást kötni, de itt annyival is bonyolultabb a helyzet, hogy a veszteségek egy része egyszerűen biztosíthatatlan. Az orvosi szolgáltatások költségét még meg lehet téríteni egy biztosítással, sőt akár a lábadozás alatt kiesett nyereséget is, de az elszenvedett kényelmetlenség vagy a maradandó egészségkárosodás már nem kompenzálható.

A következő különleges tulajdonság a kínálati oldalt jellemzi. Ebben az 1963-as cikkben még kérdés nélkül amellet áll ki Arrow, hogy az orvosok piaci viselkedése nem összevethető az üzletemberekével. Amíg más piacokon az üzletemberek elsődleges célja mindenképp a profitmaximalizálás, addig egy orvos elsődleges célja a gyógyítás, és a kezelést a beteg igényei szabják meg, nem pénzügyi szempontok. Az orvos nem végez keresztértékesítést, tehát nem beszél rá további szolgáltatásainak az igénybevételére a betegeit profit céljából, illetve reklámok sincsenek.

Maga a termék is különleges, ugyanis előre nem megismerhető. Amikor a kezelés elkezdődik, a páciens, azaz a fogyasztó nem tudhatja még, hogy mit kap, hatásos lesz-e a kezelés vagy sem. Ehhez jön még egy hatalmas információs aszimmetria is, ugyanis az orvos sokkal mélyebb tudással rendelkezik a helyzettel kapcsolatban, mint a beteg, aki így ki van szolgáltatva az orvos tudásának. A termék ezen tulajdonsága hatalmas mértékű bizalmat tesz szükségessé a piacon, amit szintén nehéz közgazdasági modellekkel értelmezni.

A kínálat mindemellett igen rugalmatlan. A piacon jelen lévő orvosok száma lassan változik, ugyanis az egyetemi képzésre nehéz bekerülni és elvégezni, továbbá sokáig is tart. Az orvosi diploma megszerzése után pedig a kamara is folyamatosan felügyeli a tevékenységüket, és akár meg is vonhatja az engedélyüket, a kereslet változásait tehát nagyon lassan tudja csak lekövetni a kínálat.

Az Arrow által említett utolsó terület az árazásra vonatkozik, amely viszont eléggé országspecifikus, írásában az Amerikai Egyesült Államokra koncentrál. Teljesen legalisan működik a piacon az árdiszkrimináció, ugyanis az orvosok etikai alapon akár ingyen is ellátnak betegeket, illetve a kamara által javasolt árak kartellnek tekinthetőek.

A cikk keletkezése óta már az amerikai rendszer is sokat változott, így árazás tekintetében az érvek kevésbé erősek, azok nem hosszú távon határozzák meg a piacot, de a többi jellemző, melyet Arrow felsorolt, mind a mai napig meghatározza a piacot minden országban.

Az egészségügyi piac egyedi tulajdonságainak gyakorlati implikációi

A cikk második felében Arrow bemutatja, hogy az eddig felsorolt egyedi tulajdonságok milyen jelenségeket implikálnak a piacon. Ezt az elméleti, tökéletes biztosítás bemutatásával kezdi. Felteszi, hogy minden piaci szereplő racionális, és maximalizálja a hasznosságát, továbbá a fogyasztók kockázatkerülők, tehát ha választhatnak egy biztos m összeg és egy bizonytalan, de m várható értékkel rendelkező összeg között, akkor mindenképpen a biztos kimenetelt választják.

A biztosítók ezzel szemben egy m várható értékű veszteségre már m díjért cserébe hajlandóak biztosítást nyújtani, és ezért kialakul egy megegyezési tartomány a fogyasztók és a biztosítók között, ahol a tranzakciók egyértelműen növelik a társadalmi jólétet, tehát értékteremtés történik.

Ettől a tökéletes, ám elméleti világtól viszont több szempontból is eltér a valóság. Felmerül például a morális kockázat kérdése. Egy tökéletes biztosítást csak olyan eseményre lehetne kötni, ahol a biztosított nincs hatással a biztosítási eseményre, de ahogy egy lakásbiztosításnál is felmerülhet, hogy a biztosított kevésbé figyel a konyhai tűz megakadályozására, úgy az egészségbiztosításnál is lehet, hogy a biztosított kevésbé fog az egészséges életmódjára gondot fordítani, és akkor a direkt biztosítási csalásra még ki sem tértünk.

Arrow szerint empirikusan is megfigyelhető, hogy ahol elterjedtebb az egészségbiztosítás, ott nagyobb az igény az orvosi szolgáltatások iránt, és szerinte ez erre a morális kockázatra vezethető vissza. Ezt igazolja, hogy a műtétek és hasonlóan fontos beavatkozások esetében már kisebb a különbség, ezeket kevésbé befolyásolja a biztosítottak hanyagsága.

A tökéletes elméleti állapotot tovább gyengíti a külső kontroll hiánya. Ha nem olyan biztosítás védi a páciens, amely egy kórházhoz köti, betegség esetén nem lesz motivált a jó ár-érték arányú szolgáltatás igénybevételében, sok ilyen páciens esetében pedig a kórházak sem érdekeltek a költségcsökkentésben.

Minden kockázat különböző, de a biztosítók igyekeznek sztenderdizált terméket kínálni.

A tökéletes biztosításnál Arrow azzal az elrugaszkodott feltételezéssel élt, hogy egy m várható értékű eseményre már m díjért is kötne biztosítást a biztosító, de a valóságban a díjnak a biztosító működését is feltétlenül fedeznie kell, ami viszont már nem biztos, hogy hagy megegyezési tartományt az ügyfelek és a biztosítók között. Ezen felül, mivel minden kockázat különböző, mindegyikre különböző termék volna fair, de éppen az említett adminisztrációs költségek nyomása miatt a biztosítók igyekeznek minél több kockázatot és minél többfajta ügyfelet egy kalap alá venni és nekik sztenderdizált terméket kínálni.

Mivel a kezelés kimenetele is bizonytalan, ha rendelkezik is biztosítással a páciens, nem tudhatja, hogy az tényleg segíti-e a felépülését. A tökéletes biztosítás tehát azt is kompenzálná, ha hatástalan lenne az orvosi beavatkozás, de mivel az életminőség csökkenését nehéz

pénzzel kompenzálni, Arrow szerint hasonló hatással lenne a piacra, ha ilyenkor nem kapna az orvos fizetséget a munkájáért, ám természetesen ez sem jellemző a valóságban.

Az aszimmetrikus információs felállás pedig tovább erősíti a bizalom szerepét a piacon. Az orvosnak sokkal jobb információi vannak a kezelés kimeneteiről, mint a betegnek, így az kénytelen megbízni az orvos javaslataiban, és Arrow szerint ez a bizonytalansági tényező a legfontosabb a piac meghatározásában.

A bizonytalanság leküzdésére léteznek nagyon szigorú és nehezen elvégezhető orvosi képzések, és ezek a bizonyítványok, bár komoly belépési korlátot jelentenek, és ezzel rugalmatlanná teszik a kínálatot, hatékonyan csökkentik a bizonytalanságot is. Pontosan ugyanez az oka annak is, hogy az orvosok nem profitmaximalizáló magatartást folytatnak, hiszen az is ezt a mély bizalmi kapcsolatot ásná alá.

A bizonytalanság gyengíti a piac hatékonyságát.

A cikkben tehát Arrow összefoglalta legfontosabb érveit arra vonatkozóan, hogy miért nem tud kialakulni hatékony piac az egészségügy területén. Megemlíti, hogy hasonló piaci súrlódások máshol is megfigyelhetőek, de ebben az esetben a leglátványosabb az eltérés a hatékony piacoktól, ráadásul a súrlódásokat okozó társadalmi intézmények meglete a piaci szereplők javát szolgálja. Arrow szerint a jelenség gyökere a bizonytalanságban rejlik, és emiatt van szükség a szigorú képzésre, a bizonyítványokra, a kamarára és a nem feltétlenül profitmaximalizáló magatartásra, amelyek mind gyengítik a piac hatékonyságát, de jelentős mértékben csökkentik a bizonytalanságot is.

Arrow válasza a kritikákra²

Az 1963-as cikk, amely az egészségügy piacán észlelhető bizonytalanságokról szólt, Arrow egyik legidézettebb cikke, és az egészségügy közgazdaságtanának az egyik kiindulópontja lett. Sokan egyetértettek a cikk állításaival, de idővel sok kritika is megjelent, amelyekre Arrow egy 2001-es cikkben válaszolt öt pontba szedve az érveit. Az eredeti cikk fő állítása az volt, hogy az egészségügyben jelentkező nagyfokú bizonytalanság, illetve a páciens és az orvos közötti információs aszimmetria hívta életre azokat a társadalmi intézményeket, melyek megakadályozzák a hatékony piac kialakulását.

A költségek megnövekedésének oka a technológiai fejlődés.

Az első jelenség, amelyre Arrow reflektál, a megugró egészségügyi költségekre vonatkozik. Míg az eredeti cikk megjelenésekor az USA GDP-jének 4 százalékát költötte az egészségügyre, 2001-re ez a szám 14 százalékra nőtt. Ez szerinte egybevág az ő eredeti állításaival is. Az egyik oka a költségek megnövekedésének az, hogy elterjedtebbek lettek a szabad intézményválasztást lehetővé tevő biztosítások, és erről a konstrukcióról már

az eredeti cikkben is leírta, hogy egyszerűen nincsen jelen benne az a mechanizmus, amely költségcsökkentésre ösztönözné a szereplőket.

A költségek megnövekedésének a másik oka pedig a technológiai fejlődés. Ez ellentmondásosnak tűnik elsőre, ugyanis a technológia fejlődése jellemzően alacsonyabb költségeket szokott eredményezni, de szerinte itt egy másik mechanizmus figyelhető meg. Mivel a fejlettebb technológia ezen a piacon a kezelés kimenetének a bizonytalanságát csökkenti, a fogyasztók hajlandóak jelentősen többet fizetni ezekért az új kezelésekért, és így a bizonytalanság csökkentésébe hatalmas összegeket tudott befektetni a társadalom, ami megnövelte a szolgáltatás árát is.

Az eredeti cikk keletkezése óta sokat változott az amerikai egészségügy, és ezért Arrow-nak felül kellett bírálnia az eredeti cikkének azt az állítását, hogy az orvosok szükségszerűen nem üzletemberként viselkednek. Megjelentek a reklámok és a profitorientált kórházak, amelyek néha tőkepiacokon aktívan kereskedett kötvényekkel finanszírozzák magukat, és ez hatással van az egész egészségügyre.

A legtöbb vitatott része a '63-as cikknek a versenyt korlátozó társadalmi intézmények szükségszerűsége volt. Több kritikus felvetette, hogy a kisebb belépési korlátok mellett is ugyanott lenne az egyensúlyi állapot, az orvosláshoz nem értő, tehát rossz szolgáltatást nyújtó szereplők úgyszólván kikopnának a piacról. Arrow viszont kitart amellett, hogy a magas belépési korlátok csökkentik a bizonytalanságot, és ezért ezek a társadalmi intézmények önmagukban is jótétet növelnek.

Vannak, akik azt mondják, hogy ezzel csak az orvosok próbálják a versenyt csökkenteni, és kihasználják a társadalmi helyzetüket, de Arrow szerint erre semmi jel nem utal. Egyrészt még sosem volt olyan döntése az orvosi kamarának, amely a profitmaximalizálást segítené, illetve a társadalomban egyszerűen nincsen akkora alkuerejük az orvosoknak, amivel visszaélhetnének. Ha a belépési korlátok indokolatlanul magasak volnának, könnyen lenne politikai akarat a megváltoztatásukra.

Az eredeti cikk óta eltelt időben beköszöntött az információs forradalom, és ez hatással lesz az egészségügyben tapasztalható bizonytalanságra is. Arrow elismeri, hogy ez hosszú távon a most ismert társadalmi intézmények megváltozásához vezethet, de szerinte a társadalom még nem találta meg a módját, hogy éljen ezzel a lehetőséggel, és ezért szerinte az internet korában is megmaradnak még hosszú ideig az általa felvázolt társadalmi intézmények.

A cikk utolsó reflexiója a legspekulatívabb, ahol arra próbál választ találni a szerző, hogy ha ennyire hasonló és szükségszerű jellemzői vannak a piacnak mindenhol a világon, miért létezhetnek ennyire különböző egészségügyi rendszerek a különböző országokban? Szerinte ennek oka az, hogy egy olyan komplex és útvonalfüggő rendszerről van szó, amelyben egy apróbb kezdeti eltérés is jelentős különbségekhez vezethet hosszú távon.

Példaként említi a vállalatfinanszírozást, amelynek minden piacgazdaságban hasonló problémákat kell megoldania, mégis az angolszász országokban a tőkepiacokon keresztül, részvényekkel és kötvényekkel finanszírozzák a legtöbb vállalatot, Európában pedig

jellemzőbbek a bankhitelek. Ez az útvonalfüggőség ad olyan tehetetlenséget bizonyos társadalmi rendszereknek, ami egy idő után egészen különböző válaszokat eredményez hasonló problémákra, és ez teszi különbözővé az egészségügyet a világ különböző tájain.

A levonásos biztosításokról általában³

Az 1963-as egészségügyről szóló cikk után Arrow tovább foglalkozott a témával, és 1973-ban az Office of Economic Opportunity megbízásából cikket írt az optimális biztosításokról, amely az Optimal Insurance and Generalized Deductibles címet kapta. Bár a cikk fő célja az optimális egészségbiztosítási struktúra megtalálása, a biztosítás-választásról általában beszél szigorúan mikroökonómiai keretek között.

A biztosított csak az önrész mértékét fizeti, ez Amerikában jellemző struktúrája az egészségbiztosításnak.

A cikkben vizsgált biztosítástípust angolul a deductibles szóval illeti, ami az olyan biztosításokat jelöli, ahol egy bizonyos szintig a biztosított viseli a terheket, az önrész elérése után pedig a biztosított csak az önrész mértékét fizeti, a kár növekedését teljes egészében a biztosító állja. Ez Amerikában jellemző struktúrája az egészségbiztosításnak. A cikk fogalomrendszerében maga a biztosítási esemény jövedelemkiesés, amit egy bizonyos szinten felül pótol a biztosítás a folyamatos díjfizetés fejében.

Arrow itt is megjegyzi, hogy az emberek egészségbiztosítását nehéz modellezni, ugyanis az egészségkárosodás okozta hasznosságkiesést nem lehet feltétlenül pénzben pótolni, továbbá az emberek hasznossági függvénye időben változhat az állapotuk változásával. Ennek feloldására szolgál, hogy csak a jövedelemkiesés (ami értelmezhető orvosi költségként is) kerül pótlásra a biztosítás által, az állapotfüggő hasznosságfüggvényeket viszont a cikkben megengedi.

Optimális biztosítás világalállapottól független hasznosságfüggvények esetén

A vizsgált modellben a biztosító kockázatsemleges, tehát a biztosítási díj a kifizetések várható értékének és az adminisztrációs költségeknek az összege. A biztosítottak ezzel szemben kockázatkerülők, tehát a jövedelemre vonatkozó hasznosságfüggvényük minden pontban konkáv, másképp kifejezve egy fix kifizetés és egy ugyanolyan várható értékű, de bizonytalan kifizetés közül a fix összeget választják.

A modellben felteszi, hogy a különböző világalállapotok $s = 1, 2, 3, \dots, N$ sorszám-mal vannak jelölve, ezek közül pedig az S halmazba tartozó világalállapotok jelölik a biztosítási eseményt, tehát amikor a jövedelemkiesés a kritikus szint felett van.

A modellben az alábbi változókat használja:

a_s = az adott világhállapotbeli jövedelem biztosítás nélkül
 y_s = az adott világhállapotbeli jövedelem biztosítás mellett
 $U_s(y_s)$ = adott világhállapotbeli hasznossága a biztosítottnak
 p_s = az adott világhállapot bekövetkezésének valószínűsége
 i_s = a biztosítás kifizetése az adott világhállapotban
 P = biztosítási díj, amit minden világhállapotban fizet a biztosított
 E = a biztosítás kifizetésének várható értéke
 $\alpha = E/P$

Az adott világhállapotban a felhasználható jövedelem tehát az endogén jövedelemből, a díjfizetésből és az esetleges biztosítási kifizetésből áll:

$$y_s = a_s + i_s - P$$

A várható érték pedig értelemszerűen a következő egyenletből adódik:

$$E = \sum_s p_s i_s$$

A biztosítási kifizetések nem negatívak, tehát:

$$0 \leq i_s$$

A fizetett díj mindenképpen fedezi a kifizetések várható értékét, illetve az esetleges adminisztratív költségeket:

$$0 \leq \alpha \leq 1$$

Tudjuk továbbá, hogy a hasznossági függvény konkáv minden jövedelmi szintre minden világhállapotban:

$$U_s''(y_s) < 0$$

A megoldandó probléma tehát ezen korlátozó feltételek mentén maximalizálni az alábbi egyenletet:

$$\sum_s p_s u_s(y_s)$$

Az első esetben feltételezzük, hogy a hasznossági függvények függetlenek a világhállapotoktól, és így a megoldandó egyenlet a következőképp egyszerűsödik:

$$\sum_s p_s U(y_s) = \sum_s p_s U(a_s + i_s - P)$$

Arrow az E és P paramétereket fixnek tekinti itt, és keresi a biztosítási események azon S halmazát a hozzájuk tartozó kifizetésekkel, ami maximalizálja a biztosított hasznosságát. A maximalizáláshoz a Kuhn-Tucker módszert alkalmazza, amiből adódik egy olyan λ határhasznosság, amely alatti értékekre a biztosítást megkötik. A biztosítási események S halmaza tehát a következő:

$$S = \{s | U'(a_s + i_s - P) = \lambda\}$$

Tehát ahol a kritikus szint fölé nőne a határhaszn, ott pótolná ki a biztosítás a jövedelmet, és mivel a hasznosságfüggvények állapotfüggetlenek, ez a bizonyos szint minden világhállapotban azonos jövedelemszinten adódna a következő egyenlet szerint:

$$\bar{a} = (\sum_{s \in S} p_s a_s + E) / p(S)$$

A $p(S)$ jelölés értelemszerűen az S eseményhalmaz, tehát a biztosítási esemény bekövetkezésének valószínűségét jelöli. Érdeemes megfigyelni, hogy a végső megoldásban nem szerepel a hasznosságfüggvény, az egyetlen paraméter az E . Ez határozza meg, hogy a világhállapotok mekkora halmazára tud az egyén biztosítást kötni, és a hasznosságfüggvény csak az ehhez a szinthez kapcsolódó hasznosságot határozza meg, de nem okoz választásbeli különbséget.

Optimális biztosítás világhállapottól függő hasznosságfüggvények esetén

Az első modellt követően Arrow megvizsgálja, hogy milyen megállapításokat tehetünk, ha megengedjük, hogy világhállapotonként különböző hasznossági függvénye legyen a biztosítottaknak. A modell minden más eleme változatlan, egyedül a hasznosságfüggvényekre vonatkozó korlátozás változik, minden világhállapothoz külön hasznossági függvény tartozik. Ekkor az optimalizálandó függvény a következő alakot ölti:

$$\sum_s p_s U_s(a_s + i_s - P)$$

Az optimalizálás itt is hasonlóképpen folyik, és az előző modellhez hasonló képletet kapunk a biztosítási események halmazának meghatározásakor:

$$S = \{s | U_s'(a_s + i_s - P) = \lambda\}$$

A λ itt szintén a kritikus maximális határhasznosságot jelöli, tehát a biztosítás megint egy bizonyos hasznossági szint alatt fog életbe lépni, és pótolja ki egy adott szintig a jövedelmet. A legfőbb különbség, hogy amíg az előző esetben ezt egy globális jövedelmi szint is jellemezte, ebben az esetben az állapotfüggő hasznosságfüggvények miatt ilyen állítást nem tehetünk. Az optimális jövedelmi szint, amely alatt életbe lép a biztosítás, hasznossági függvényenként így állapotonként különbözik.

Komparatív statika az optimális biztosításokra

A cikk további részeiben Arrow azzal foglalkozik, hogy az egyes paraméterek megváltoztatása hogyan befolyásolja az egyensúlyi állapotot. A megállapításokat illetően a megengedőbb eset fogalmait használja, tehát a biztosítási szintet a kritikus határhasznosság jellemzi, ami az egységes hasznosságfüggvények esetében egy kritikus jövedelemszinttel is párosul.

Az első feloldott feltétel az eddig fix biztosítási díjra és várható kifizetésre vonatkozik. A modell alapján Arrow igazolja az intuitív várható eredményt, miszerint magasabb várható kifizetés csökkenti a kritikus határhasznosságot, míg a magasabb díj növeli azt ceteris paribus. A kifizetés per díj (α) mutató növekedése pedig olyan módon változtatja meg a biztosított világállapotok halmazát, hogy korábban nem biztosított világállapotok is biztosítottá válnak.

A világállapotokban megjelenő endogén jövedelmek változását illetően Arrow megállapítja, hogy bármely világállapotbeli jövedelem növekedése csökkenti a kritikus határhasznosságot, míg a valószínűségeket illetően csak igen komplex megállapításokat tesz, de általánosságban elmondható, hogy a biztosított kimenetek valószínűségének a növekedése növeli a kritikus határhasznosságot.

Összefoglalás

Ahogy az a bevezetőben is említésre került, Kenneth J. Arrow munkássága olyan széles körű, hogy csak a biztosítási relevanciával bíró szeptet is kihívás lenne egyetlen írásban bemutatni, a feldolgozott három cikk éppen csak betekintést enged nyerni munkásságába. Az 1963-as cikk általános érvényű megállapításokat tesz az egészségügy piaci mechanizmusait illetően, amelyek eddig sikeresen állták ki az idő próbáját. Ezt foglalta össze a 2001-es reflexió, amelyben Arrow az eredeti cikk állításaival tudott alátámasztani azóta bekövetkezett eseményeket. A harmadik cikk pedig mikroökonómiai érvrendszerrel vezette le az optimális biztosítási struktúrát.

Kenneth J. Arrow korának egyértelműen egyik legnagyobb hatású közgazdász volt, munkássága önálló közgazdaság-tudományi területeket indított útjára, illetve régóta kutatott kérdéskörökben sikerült újat alkotnia. Az egészségbiztosítás a kettő határán van, bár sokan foglalkoztak már előtte biztosítási kérdésekkel, ő mégis újat tudott mutatni, az egészségügy közgazdaságtanának pedig az egyik alpművét alkotta meg, és ezzel a biztosítások területén is örökre beírta nevét a szakma történelemlönyvébe.

HIVATKOZÁSOK

¹ Arrow 1963-as cikkén alapul ez az ismertetés.

² Ezek a válaszok Arrow (2001)-es írásában olvashatóak.

³ Ez a rész Arrow (1973) cikkén alapul.

IRODALOMJEGYZÉK

- Csekő Imre (2017): Kenneth J. Arrow
Közgazdasági Szemle, LXIV. évf., 2017. április (pp. 341–348.)
<https://doi.org/10.18414/ksz.2017.4.341>
- Michael M. Weinstein (2017): Kenneth Arrow
The New York Times, 2017. február 21.
<https://www.nytimes.com/2017/02/21/business/economy/kenneth-arrow-dead-nobel-laureate-in-economics.html> (letöltve: 2017.05.03.)
- Kenneth J. Arrow (1963): Uncertainty and the Welfare Economics of Medical Care
The American Economic Review, 1963 December (pp. 941–973.)
- Kenneth J. Arrow (2001): Reflections on the Reflections
Journal of Health Politics Policy and Law, 2001 (pp. 1197–1203.)
<https://doi.org/10.1215/03616878-26-5-1197>
- Kenneth J. Arrow (1973): Optimal Insurance and Generalized Deductibles
Office of Economic Opportunity, 1973

A HASZNÁLATALAPÚ BIZTOSÍTÁS MÚLTJA, JELENE ÉS JÖVŐJE

A Deloitte munkatársai: Hauer Judit (Senior Manager), jhauer@deloitte.com, Góg Enikő (Manager), egog@deloitte.com; Horváth András (Manager), Hrabár Ádám (Manager), ahrabar@deloitte.com, Pálinkás Klára (Senior Consultant), KPalinkas@deloitte.com, Urbán Dóra (Consultant), durban@deloitte.com,

ÖSSZEFOGLALÓ

A cikk részletesen ismerteti a használat alapú biztosítás (Usage-Based Insurance, UBI) fejlődését, helyzetét a nemzetközi és a magyar piacon. Minden esetben elmondható, hogy a biztosítók igyekeznek a rendelkezésre álló különböző technológiák közül ügyfeleik számára a legmegfelelőbbet kínálni. A megfelelő technológiai megoldás kiválasztásában a demográfiai sajátosságok és a fogyasztói elvárások nagy szerepet játszanak, alkalmazásuk az egyes országokban és adott országok belül biztosítónként is eltérő lehet, az árképzéssel és a kínált szolgáltatásokkal egyetemben.

SUMMARY

Telematics has enjoyed enormous attention in the auto insurance market in recent years. The goal is to capture and analyze data on customers' actual driving behavior to write Usage-Based Insurance, UBI more effectively. Telematics makes use of satellite and/or cellular technologies, along with a standalone device, the car's computer and mechanics or a mobile app. The outcome is that insurance rates, deductibles and coverage features can be defined based on actual usage and driving practices, by using indicators of actual risk.

UBI seems to be a true, growing market potential in the US and several European countries, however in Hungary it is still in early stage.

- Based on estimations global premium income of telematics products can reach 50 billion USD by 2020 and number of contracts can rise up to 100 billion (in Europe to 28.1 billion).

- The spread of telematics services is supported by regulatory decisions such as gender equality in risk calculation and obligatory application of an e-Call system to every vehicle manufactured after March 2018.

The article covers important aspects of the potential of UBI, including background, opportunities and potential competitive threats behind.

Kulcsszavak: használat alapú biztosítás, innováció
Key words: usage-based insurance, innovation

JEL: G22, O30

DOI: 10.18530/BK.2017.2.22

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2017.2.22>

A használat alapú biztosítás egy telematikai berendezés segítségével monitorozza és tárolja a biztosított autó vezetés közben gyűjtött kvantitatív, illetve kvalitatív adatait. Ez a fajta megközelítés jelentős piaci résnek bizonyul az Egyesült Államok és számos európai ország biztosítási piacán, míg Magyarországon az ilyen típusú biztosítási formák kifejlesztése és megvalósítása jelenleg még gyerekcipőben jár. A Deloitte összefoglalta a jelenség okait, szakmai körülményeit és jövőbeni kilátásait.

Azok a biztosítók, amelyek időben lépnek, és tervezik meg UBI-programjukat, jelentős piaci előnyre tehetnek szert, mivel első kézből származó információval rendelkeznek majd az ügyfelek vezetési mintájára vonatkozóan. A megfelelő adatok begyűjtése ugyanis lehetővé teszi biztosítottjaik vezetési szokásainak elemzését, támogatva a biztosítási termék árazásának és pozicionálásának pontosabb módszertanát.

Azok a biztosítók, amelyek időben lépnek, és tervezik meg UBI-programjukat, jelentős piaci előnyre tehetnek szert.

Az autókba épített telematikai berendezésnek, a rendszer által monitorozott és összegyűjtött adatoknak köszönhetően különbséget tud tenni két, hasonló biztosítási csomaggal rendelkező vezető között: ha az egyik tizedannyi utat tesz meg, mint a másik, vagy kevésbé zsúfolt időszakban vezet, a biztosítónak lehetősége van a tapasztalati információk alapján a kockázatot pontosabban behatárolni, így a fennálló kockázatnak megfelelőbb árat meghatározni a biztosítottak számára.

A kárrendezési folyamat átalakulása további előnyökkel is járhat: a káresemény bekövetkeztét a gyorsulási adatok (pl. gravitációs erő, fékerő) hirtelen változásából a berendezés azonnal képes jelezni, amire azonnal reakció adható a biztosító részéről (például SMS küldése az ügyfél számára az esetleges probléma megoldására, rendőrség értesítése a gépjármű ellopása esetén, segélyhívás indítása baleset esetén, stb.) Ezáltal a kárbejelentési folyamat lerövidülhet, a biztosító kárrendezési folyamata pedig optimalizálhatóvá válik – arról nem is beszélve, hogy a gyorsabban továbbított segítségnyújtás sok esetben akár életet is menthet. Az UBI-szisztémájú biztosítás a biztosítók kárráfordítására is pozitív hatással lehet, hiszen a rögzített adatok alapján

visszaellenőrizhetőek lesznek a valós és valótlán károk, esetleges biztosítási csalások.

Az UBI-szegmens

A használat alapú termékek a gépjármű-biztosítások jelenleg leggyorsabban növekvő szegmensét jelentik világszerte. Egyes becslések szerint 2020-ra a telematikai típusú termékekből származó díjbevétel globálisan elérheti az 50 milliárd dollárt, a szerződések száma pedig a 100 milliós darabszámot.¹ Az elmúlt évek tendenciáját követő globális díjbevétel-növekedés túlnyomó részét a fejlődő régiók jelentős megerősödése, illetve a jelenleg is élenjáró Észak-Amerika és Európa piaci fogják leginkább kitenni. Az Egyesült Államok és Európa nyugati országai egyaránt a legfejlettebb használat alapú biztosítási piacokkal rendelkeznek. A használat alapú gépjármű-biztosítási termékek elterjedésének és ezzel párhuzamosan fejlesztésének ütemét jól mutatja az a tény, hogy míg 2013-ban 17 országban 155 aktív UBI termék volt elérhető világszerte, addig 2015 végére már 34 országban 204 darab használat alapú gépjármű-biztosítási terméket lehetett beazonosítani.²

A különböző piacokon a biztosítók által használt telematikai termékekhez kínált eszközök széles választéka alakult ki, amelyek közül a klasszikusoknak számító „black box” és OBD dongle berendezések mellett a folyamatos innovációnak köszönhetően az autókba szerelt rendszerek és az azokkal együtt, illetve önállóan is működtethető mobil applikációk tekinthetők a legelterjedtebbnek. A különböző telematikai eszközök rövid jellemzései alább találhatók:

- OBD-II: az OBD egy olyan, számítógép-alapú rendszer, amely a motor fő alkatrészeinek, illetve a károsanyag-kibocsátásnak az ellenőrzésére lett tervezve. Az OBD-II az Egyesült Államok Környezetvédelmi Ügynökségének (EPA) sztemderdji alapján kialakított felület, amelyhez a fedélzeti számítógéppel érintkező eszközöket lehet csatlakoztatni.

- Black box: az egyik legbiztonságosabb és egyben legdrágább megoldás a magas telepítési és adminisztrációs költségek miatt. Az autók motorja mellé elhelyezett berendezésről van szó, amely önmagában és mobil alkalmazással együtt is tudja gyűjteni és követni a vezetési adatokat. Főként Európában népszerű megoldás.

- Autókba szerelt rendszerek: az autók motorvezérlő egységeihez csatlakoztatott modulok, amelyeket eredetileg navigáció (az autó helyzetének megállapítása), kulcs nélküli nyitás/zárás (pl. kulcs autóban felejtése esetén), az autó diagnosztikai állapotára vonatkozó adatgyűjtés, illetve szórakoztatóelektronikai szolgáltatások (pl. sporthírek, időjárás-jelentés) céljára használtak. Az effajta rendszerek használata általában havi díj fizetésével lehetséges, ami a többi megoldással szemben magasabb ügyfélköltséget eredményez. Ezek a termékek leginkább a mobil applikációval történő közös alkalmazás miatt váltak népszerűvé a piacokon.

- Mobil alkalmazás: a legegyszerűbbnek és a leginkább költségkímélőnek tekinthető megoldás, mivel a mobiltelefonok már önmagukban rendelkeznek a legtöbb szükséges funkcióval (pl. GPS, giroszkóp, gyorsulásmérő, nagy adattárolási kapacitás), és a telepítési költségei minimálisak a biztosítók és az ügyfelek számára egyaránt. Használatához csupán egy alkalmazás letöltésére van szükség, amelyen az ügyfél a vezetési szokásait tudja figyelemmel kísérni. Megkülönböztetője a többi megoldáshoz képest, hogy ebben az esetben csakis a vezetési szokásra vonatkozó információk válnak elérhetővé és elemezhetővé, az autó állapotára vonatkozók nem. Bár a tendenciák ebbe az irányba mutatnak, előnyei ellenére mégsem terjedt még el széles körben, mivel a telefonok által gyűjtött és feldolgozott adatok nem mindig a legmegbízhatóbbak és legjobb minőségűek.

A Deloitte felmérése

A Deloitte New York-i irodájának előzetes feltevése, miszerint csak bizonyos társadalmi szegmensek fognak kedvezően reagálni erre az újfajta biztosítási lehetőségre (vagyis hajlandóak lesznek a vezetési stílusukról és minden egyéb adatukról – megtett út, átlagfogyasztás, teljes fogyasztás, vezetési idő, GPS koordináták stb. – adatot szolgáltatni a biztosító felé), a tanácsadó cég 2014 januárjában folytatott felmérése alapján beigazolódott.³ A felmérés a mobil technológiával kapcsolatos tapasztalatokat, a fogyasztói felfogást és elvárásokat gyűjtötte össze a biztosítási szolgáltatások fogyasztói között. 2193 főt kérdeztek meg változó demográfiai és jövedelmi háttérrel. Többek között azt vizsgálták, hogy a megkérdezettek a mobiltelefonon elérhető alkalmazást, avagy a gépjárműbe beépített telematikai berendezést preferálják-e, esetleg olyan gépjármű megvételét, amelyben a gyártó maga gondoskodik a berendezés beszereléséről.

A felmérés alapján az életkor bizonyult a legjelentősebb vízvonalzó tényezőnek: a 21–29 éves korúak kétharmada lenne hajlandó mindezt kipróbálni, és engedni, hogy vezetési szokásait megfigyelje a biztosító.

A Deloitte csapata a fenti felmérésen kívül két pilot projektet is sikeresen zárt:⁴

- a. Mobiltelefonos próbaalkalmazáson keresztül 60-90 napig monitoroztak GPS-adatokat. Ezzel a módszerrel információt tudtak gyűjteni a vezetési élményről, hogy megtalálják a város azon pontjait, kereszteződéseit, amelyekben jellemző a nem biztonságos vezetés. Az adatokat átadták egy biztosítótársaságnak, akik így be tudták azonosítani a területi kockázatokat.

- b. Mobiltelefonos alkalmazáson keresztül figyelték a telematikai módszert, és pontrendszert állítottak fel a vezetési szokásokra (100 – tökéletes, 50 – jó, 20 – rossz). A vezetők így nyomon tudták követni a saját egyéni pontszámaikat minden megtett út után. Ezután 60-90 napos periódusokban vizsgálták, hogy javultak-e a vezetési szokásaik.⁵

Az Egyesült Államokban a legtöbb UBI-biztosítással rendelkező ügyfélnek utólagosan be-

szereelt telematikai eszközzel monitorozzák a vezetési magatartását. A mobil eszközre telepített alkalmazás használata csökkentheti a biztosító azon költségeit, amelyek közvetlenül a berendezés allokálásához és visszakereséséhez, az adatátvitelhez és a technológiához kapcsolódnak.

Lehetőségek a vásárlók megtartására

A biztosító legfőbb érdeke, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű adatot halmozzon fel, elősegítve ezzel a pontosabb árazási és prediktív modellezés fejlesztését. Az Egyesült Államokban, motivációs erőként, több biztosítótársaság is díjengedményt nyújt az ügyfeleknek pusztán az UBI-programban való részvételért. Ez jelenti a biztosítás megkötésére irányuló ösztönzőt és a telematikai eszköz által továbbított információáramlás ellenértékét is.

Az Egyesült Államokban több biztosítótársaság is díjengedményt nyújt az ügyfeleknek pusztán az UBI-programban való részvételért.

Azok az intézmények, amelyek az elsők között vezetik be ezt a terméket a piacra, a termék használatának korai szakaszában kissé veszíthetnek a profitjukból. A díjengedményekkel azonban (amelyeket a bekerülési költség részeként is felfoghatunk) új ügyfeleket érhetnek el, és további értékes adatokat gyűjthetnek a meglévő ügyfelektől. Ezen túlmenően a telematikai berendezés segítségével szerzett információk alapján a biztosítók javíthatják a szegmentációjukat, biztosítási és árazási megfelelőségüket, ami hosszú távon szintén javíthatja a nyereségességet. A termék felfutásának korai szakaszában a kedvezmény még elégséges lehet a piaci részesedés növeléséhez, de amint a piac telítetté válik, a biztosítóknak más módszerrel is meg kell tartaniuk a meglévő ügyfeleiket. **Márkahűség kialakítása csak az ügyfelekre fordított folyamatos figyelemmel lehetséges**, amire az alábbi javaslatokat adja a New York-i Deloitte kutatói csapatának cikke ⁶, amely az amerikai piacon meglévő biztosítói tapasztalatokon nyugszik:

- azonnali visszajelzés az ügyfél számára arról, hogy miként javíthat vezetési szokásain, biztonságosabbá téve ezáltal a közlekedést;
- lehetséges veszélyekről szóló azonnali értesítés (veszélyes vagy csúszós utak, útfelbontások, balesetek stb.);
- baleset esetén közvetlen kárbejelentés;
- a gépjármű meghibásodása esetén assistance szolgáltatás nyújtása;
- elveszett, illetve ellopott gépjármű felkutatása;
- ún. „geo-fencing”, amely lehetőséget ad a szülők számára a gépjárművet használó gyermek útvonalának és vezetési magatartásának nyomon követésére, de hasonló szolgáltatás kérhető idősebb gépjárművezetők esetében is;
- specializált telematikai berendezés segítségével mérhetővé válik a gépjárműnek és sofőrjének környezetre gyakorolt hatása (ökológiai lábnyoma);
- a program játékosítása (ún. „gamifying”): interaktív módon kapcsolja be a fogyasztót

a mérési folyamatba (például saját vagy a biztosítással rendelkezőkhöz, múltbeli teljesítményhez képesti összemérhetőség, fejlődés nyomon követése);

- heti vagy havi versenyzési lehetőség családtagok vagy ugyanannál a biztosítónál szerződéssel rendelkezők között;
- telematikai berendezés megfigyelése alapján – amikor a fogyasztó a kockázatot csökkentvén biztonságosabban, a sebességkorlátozást betartva vezet – hűségpont jutalom;
- szolgáltatókkal (pl. autójavító műhelyekkel, autósókkal, benzinkutakkal) való szoros együttműködés.

Mindezek által a biztosításnak a megszokott, utólag reagáló és kárkifizetést csökkentő modellje sokkal inkább egy preventív, a fogyasztó kármegelőző vezetési magatartását ösztönző modell felé mozdítható el.

Kihívások

A termék iránti ellenszenv egyik oka a túlságosan szerteágazó, sokrétű adatszolgáltatás lehet, amely akár a fogyasztók személyiségi jogainak megsértését is súrolhatja. A másik a rögzített adatok harmadik személynek történő kiadása (legyen az hatósági szerv vagy egyéb intézmény).

Az adatgyűjtés gazdaságos és hatékony módja is további kihívásokat rejthet. Az is kérdéses, hogy a megfelelő mennyiségű elemezhető adat összegyűjtése mekkora nehézséget jelent a biztosítók – különösen a kisebbek – számára. Az Egyesült Államokban nagy általánosságban elmondható, hogy többnyire nagy, multinacionális, nemzeti és államilag is támogatott társaságok vezetnek be hasonló termékeket. Az okostelefonokra letöltött applikációk használata azonban részben megoldhatja a telematikai berendezés beszerelési nehézségeit, egyben a költségeket is csökkentheti.

A hazai helyzet

A telematikai szolgáltatások biztosításokkal történő kombinációja, a pozitív külföldi példák ellenében, Magyarországon még nem terjedt el a lakosság körében. Egyes hazai biztosítók azonban tisztában vannak azzal, hogy a gépjármű-biztosítások jövőjét ez a technológia jelentheti, így legtöbben igyekeznek is biztosításaik széles palettáját ezzel az újítással kiegészíteni. A közelmúlt számos, telematikát érintő technológiai fejlesztésének köszönhetően a potenciális ügyfelek a hazai biztosítók különböző kínálatából választhatnak egyéni preferenciáik alapján.

A 2009-es évben az UNIQA Biztosító bevezette a gépjármű-biztosítások (casco) mellé kiegészítő biztosításként köthető SafeLine Assistance szolgáltatást.⁷ A pozicionálás során olyan jövőbeni ügyfeleket céloztak meg, akik magas biztonság tudattal rendelkeznek, keveset vezetnek, az arányos díjazást preferálják, és fontosnak tartják a segítségnyújtás gyorsaságát. A technikai feltételek közé tartozik, hogy a gépjárműbe be kell építeni a telematikai szerkezetet, mely az adatok mérését végzi, és ezt össze kell kötni az autó utasterében található

pánikgombbal, melynek használatával veszély esetén azonnali segítséget hívhatunk. A „pay as you drive” modell mellett a telematika alkalmazása lehetővé teszi, hogy lopásvédelemmel is ellássuk autónkat, lopás bekövetkezte esetén követhessük annak útvonalát, illetve baleset bekövetkeztekor azonnali segítséget kaphassunk. A díjazás tartalmazza a készülék árát és annak beépítési költségét, valamint a telematikai szolgáltatás havi díját.

A berendezés az Octo Telematics S.p.A. tulajdonát képezi, és a gépjárműbe történő beépítés napjától határozatlan időre a szerződő használatába kerül. A biztosító működteti a berendezést, és viseli a szolgáltatásnyújtásra vonatkozó telekommunikációs költségeket. Az ügyfél a berendezéssel (a gépjárművezető személyétől függetlenül minden járműhasználat során) rögzített adatok kárrendezési folyamatban való felhasználásába beleegyezik. (Ilyen adatok a futásteljesítmény, érintett úttípus, járműhasználat időszaka és napszaka.)

Technikailag egyszerűbb megoldást kíván az autodiagnosztikai csatlakozóhoz illeszthető készülék, melyet a Vemoco forgalmazásában a Posta Biztosító kínál az ügyfelek számára telematikai szolgáltatás nyújtásához. (A szolgáltatás itt is csak casco mellett vehető igénybe.) A készülék beszerelése annyira egyszerű, hogy azt az ügyfél saját maga is képes végrehajtani. A csatlakoztatott készülék méri többek között a sebességet, az autó kanyarodását, fékezését, elindulását, gyorsaságát, és a mért értékek alapján felállítja a Vemoco-indexet. Ez a mérőszám határozza meg a vezetési stílust, mely az alapját képezi a díjszabási rendszernek. Amennyiben az index az ideális értéken belül marad, úgy a biztosított jó vezetési stílusáért akár 40 százalékos casco-kedvezményben is részesülhet. A biztosítás díjával kapcsolatban a biztosító negyedévente felülvizsgálatot végez, melynek során a vezetési adatok kielemezése is megtörténik.

A szolgáltatás mellé okostelefonos applikációt is fejlesztettek, melyen keresztül ugyanúgy nyomon lehet követni a telematika által mért főbb statisztikai adatokat. Az egyik telefonos szolgáltatóval kötött megállapodásnak köszönhetően a telefon SIM-kártyája külföldi tartózkodás esetén is hazai árak mellett küldi az adatokat a Vemoco központjába. A biztosítók csak a kiszámított index-számot kapják meg, a többi adatot bizalmasan kezelik, csak a Vemoco központjában láthatják, illetve onnan továbbítják a szolgáltatást igénybe vevők felé.

Egyéni nyugdíjstratégiák

Az okostelefonokban rejlő potenciált és a telematikai szolgáltatások alapötletét ötvözve az Aegon Biztosító 2015 második felében bevezette a smartCASCO terméket, mely lehetővé teszi a teljes ügyintézés telefonos applikációval történő lebonyolítását, ideértve a biztosítási ajánlat tételét, a szemlefontok elkészítését, a díjfizetést, valamint a szerződés alakulásának nyomon követését is. A telefon segítségével az ügyfél maga állítja be, hogy az autó álló vagy mozgó üzemmódban van, erről az androidos készülékekre Bluetooth kapcsolat útján külön emlékeztető is érkezik. A biztosítás mindenkor díja a tényleges és aktuális kockázathoz igazodik: a gépjármű álló, illetve mozgó üzemmódjától, valamint az éppen igénybe vett kiegészítő biztosításoktól függően változik. A kiegészítő biztosítások összetétele a szerződés hatálya alatt is módosítható.

Mozgó üzemmódban a gépjárműben lévő telefon GPS jeladását aktív állapotban kell tartania az ügyfélnek. A biztosítás „feltöltős”, azaz addig áll fenn a biztosító kockázatviselése, ameddig arra az előre befizetett díj fedezetet nyújt. Az ügyfél telefonon a biztosítás hatálya alatt (akár többször) is feltöltheti, és pontosan nyomon követheti egyenlegét. A területi hatály a cascóknál szokásos (azaz lényegében véve Európa). Sajátos rugalmasságot nyújt a terméknek a díj használatától függően változó jellege, valamint az a tény, hogy (a feltöltés mértékétől függő biztosítói fedezetvállalás okán) a szerződő részéről nincs szükség egy teljes évre való elköteleződésre, azaz a szolgáltatás rövidebb időszakokra is igénybe vehető.

Minden esetben elmondható, hogy a magyarországi piac mérete miatt a tapasztalatok egyelőre elenyészőek a telematikai szolgáltatások területén. A kiegészítő szolgáltatás csak casco mellé köthető, mivel a kgfb szigorú szabályrendszere ezt kevésbé teszi lehetővé. **A hazai piacon uralkodó erős díjverseny mellett nehéz a megfelelő kedvezmények biztosítása, valamint az ügyfelek hajlandósága a telematikai szolgáltatáshoz szükséges speciális készülék árának megfizetésére is alacsony.**

A magyarországi piac mérete miatt a tapasztalatok egyelőre elenyészőek a telematikai szolgáltatások területén.

Igaz ugyanakkor, hogy a marketingtevékenység egyik biztosító esetében sem volt jelentős, így azután a jelenlegi, viszonylag csekély mennyiségű, telematikát használó ügyfélkör bővítése teljes mértékben elérhető cél lenne. Egyértelmű, hogy az ezen a területen rejlő lehetőségek nincsenek megfelelően kiaknázva, de átfogó kép nélkül nehéz megnyerni a piacot egy még nem elterjedt szolgáltatással. Valószínűleg a hazai járműpark összetétele és az autóimportálási lehetőségek magas kihasználtsága, a lakosság árérzékenysége és a jelenlegi hazai biztosítási díjak szintje mind olyan indokok, melyek egyelőre hátrányosan befolyásolják a telematikai szolgáltatások terjedését. Mindazonáltal megfelelő piackutatással meg lehetne találni azt a megoldást, mely a lakosság igényeit leginkább kiszolgálja. Erre akár a flottákat használó vállalatok is biztosíthatnának alkalmas tesztkörnyezetet. A telematikai megoldások biztosításokkal történő ötvözése tehát remek elgondolás, mely a megfelelő technikai feltételek igénybevétele, a biztosítók és ügyfelek számára egyaránt kifizetődő díjazás kialakítása mellett, népszerű szolgáltatási formaként lenne értékesíthető a magyarországi biztosítási piacon is.

Amerikai Egyesült Államok

A gépjármű-biztosítási piac a maga 170 milliárd dolláros díjbevételeivel⁸ az Egyesült Államok biztosítási piacának legnagyobb szegmense, amely az elmúlt években tapasztalt piaci versenynek, illetve az egyre biztonságosabbá váló – és ezáltal a kedvezmények miatt alacsonyabb díjbevételel generáló – közlekedésnek köszönhetően nem tudott jelentős díjbevétele-növekedést produkálni. A kiélezett versenyben a piaci szereplők minden új, innovatív megoldásra fogékonyak voltak az ügyfelek lemorzsolódásának megállítására érdekében, ami

a használat alapú gépjármű-biztosítások gyors fejlődéséhez és elterjedéséhez vezetett. Az Egyesült Államok biztosítási piaca a telematikai típusú gépjármű-biztosítási termékek piacának fejlettségét és az értékesített termékek darabszámát tekintve világviszonylatban is az élvonalba sorolható. Ez többek között annak is köszönhető, hogy a világon az USA biztosítási piacán az elsők között jelentek meg a telematikai típusú termékek: 1997-ben jelentek meg és indultak el a különböző használat alapú gépjármű-biztosítási termékek fejlesztései, amelyek többek között a pénzügyi válság utáni bizonytalanság hatására felerősödött megtakarítási hajlamnak köszönhetően egyre nagyobb népszerűségnek örvendenek. Ezt a fejlődést támasztja alá az a tény is, hogy 2012-ben a legnagyobb biztosítók már több mint fele kínált telematikai megoldásokat.⁹

Az USA-ban nehezíti a piacra lépést, hogy az egyes államok esetében eltérő jogszabályok vannak érvényben a használat alapú termékek értékesítésére vonatkozóan, amelyek magasabb költségek mellett sok esetben operációs akadályokat tudnak állítani az államokon átívelő szolgáltatást nyújtó biztosítók számára.

A telematikai típusú termékekhez kínált eszközök tekintetében az USA-ban elsőként az OBD-II dongle típus terjedt el. Mivel a Clean Air Act 1990-es módosításainak köszönhetően 1995-től minden újonnan gyártott autó automatikusan OBD-II csatlakozóval lett felszerelve, ez a költséghatékony megoldás (elvégre az ügyfél maga csatlakoztatta a berendezést az autóhoz) népszerűvé tudott válni nemcsak a magas díjazású, de az átlagos ügyfelek körében is. Az ügyfél által az autókhoz csatlakoztatandó eszközök mellett napjainkban az autókba integrált rendszerekkel kommunikáló, vezeték nélküli megoldások kezdenek egyre népszerűbbé válni. Ezt támasztja alá az iSuppli 2011-ben készített előrejelzése is, miszerint 2018 végéig a beépített telematikai rendszerrel gyártott gépjárművek aránya az utakon közlekedő autókban belül el fogja érni az Egyesült Államokban a 80, míg globálisan a 46 százalékot.¹⁰

A megfelelően elemezhető adatmennyiség megszerzéséhez autóval megtett 3 milliárd mérföld elérése szükséges.

Az ügyfelek által választott technológiák szerint az eszközök által rögzített adatok lehetnek egyszerűbbek (dátum, idő, lokáció, távolság) és komplexebbek (sebesség, sávváltás, gyorsítás, lassítás) egyaránt. A telematikai típusú termékek használata közben az ügyfelek számos bizalmas, privát adatot osztanak meg és engednek rögzíteni magukról, ami nem egyformán érzékenyen érinti őket. Az Egyesült Államokban is a többi piacon általánosan tapasztalt jelenség figyelhető meg, vagyis az 50 éves kor feletti ügyfelek jobban odafigyelnek a személyes adataik felhasználására, míg a fiatalabb korosztályok képviselői kevésbé aggódnak a személyes adataik megosztása és felhasználása miatt.

A megfelelő adatmennyiség összegyűjtése kulcsfontosságú feltétele a díjazás hatékony kiszámításának. A Deloitte amerikai szakértőinek elemzése alapján a

megfelelően elemezhető adatmennyiség megszerzéséhez autóval megtett 3 milliárd mérföld elérése szükséges, ami a kisebb biztosítótársaságok számára újabb korlátokat állít a termék hatékony használata elé. Bár az akadály leküzdése felé tett lépésként megfigyelhető, hogy a kisebb biztosítók együttműködnek a szükséges megtett mérföldekből származó tapasztalatok összegyűjtésében, a hatékonysághoz megkívánt 3 milliárd mérföldből származó információ elérése után kiemelten fontos szempont marad az adatgyűjtés, az elemzés és az értékelés választott módszertana is.

Az USA piacán elsőként a Progressive mutatta be használat alapú technológián alapuló gépjármű-biztosítási termékét 2011 márciusában, amely egy vezeték nélküli, OBD-II felülethez csatlakoztatható berendezésen alapul. A Snapshot elnevezésű termékével úttörőnek számító Progressive az amerikai piac negyedik legnagyobb gépjármű-biztosító társasága, amely jelenleg 45 államban és a fővárosban kínálja telematikai termékét. A Progressive kizárólag a Snapshot által 3 millió felhasználót¹¹ és 2 milliárd dolláros¹² díjbevételt ért el. A Snapshot legújabb, mobil alkalmazáson keresztül futó változatát a Progressive 2015-ben jelentette be, amelyet a 2016-os év során tervez forgalomba hozni, és fontos újítása a GPS funkció lesz. A jelenlegi Snapshot verzió esetében a vezetésről gyűjtött adatokat a biztosító nem osztja meg harmadik személyekkel, és csak az ügyfél által adott engedéllyel használja fel az esetleges kárrendezési folyamat során.

A Snapshothoz hasonlóan az Allstate szintén 2011-ben piacra dobott DriveWise elnevezésű terméke is olyan berendezést alkalmaz, amelyet az autók műszerfalán kialakított felülethez kell csatlakoztatni. A 28 államban elérhető DriveWise esetében azonban már egy mobil alkalmazást is igénybe lehet venni, amelyen keresztül a napi vezetéssel töltött idő, a sebesség és a fékezési adatok felhasználásával elemzett vezetési profilt lehet nyomon követni. A termékkel a kezdeti 10 százalék után minden hatodik hónap vezetési adatai alapján további 20 százalékos díjkedvezményt lehet elérni.¹³

A State Farm „Drive Safe and Save” ajánlata az előző két terméktől eltérően olyan külsős szolgáltatók által fejlesztett megoldásokkal együtt működik, mint az eleve az autókba telepített rendszerek (OnStar, SYNC), illetve berendezések (Verizon In-Drive terméke). Az autókba telepített berendezéseken kívül az ügyfelek választhatnak mobil applikációs megoldást is. A 2011-ben bemutatott és 8 államban elérhető termékkel – egyes államok szabályozása által okozott kivételekkel –, valamint számos egyéni körülmény figyelembevételével a kezdeti 5 százalék után a maximálisan elérhető díjkedvezmény akár 50 százalékos is lehet.¹⁴ A State Farm termékével már az egyre erősödő, autókba integrált rendszerekkel kommunikáló és mobil alkalmazás alapú telematikai megoldásokkal szembeni fogyasztói igényekhez próbál alkalmazkodni.

Európai áttekintés

Az Európai Unió 25 tagállamának 2011-ben mért adatok alapján hozzávetőlegesen 241 millió személygépjárművel¹⁵ rendelkező piacán elsőként a nagyobb nyugat-európai központtal rendelkező biztosítótársaságok kezdték el saját használat alapú biztosítási termékek fejlesztésére irányuló programjukat. A 2013 júliusában mért 2,1 millió ügyféllel szemben 2015 novemberében már 4,4 millió ügyfél rendelkezett telematikai típusú gépjármű-biztosítással, akik többnyire az olasz, angol, spanyol és francia piacokról származnak.¹⁶ **A Berg Insight adatai alapján az európai uniós telematikai piac évi 42,4 százalékos átlagos növekedést prognosztizálva 2019-re 28,1 millió darab szerződést fog elérni.**¹⁷

Az Európai Unió 28 tagállama közül elsősorban a nyugat-európai országok biztosítási piacain, azon belül is Olaszországban és Nagy-Britanniában terjedtek el leginkább a használat alapú gépjármű-biztosítási termékek. Az olasz és a brit telematikai piac fejlettségét segítette elő az is, hogy Európában ezeken a biztosítási piacokon jelentek meg először a telematikai típusú termékek, az előbbi esetében 2003-ban, míg az utóbbinál 2007-ben. A telematikai termékek megjelenése előtt mindkét piacon – többnyire a biztosítási csalások és az autólopások magas számának köszönhetően – magas gépjármű-biztosítási díjak voltak jellemzőek, amelyekre a gépjármű-tulajdonosok a használat alapú biztosítási termékek segítségével elért alacsonyabb díjakkal és autólopás elleni védelemmel egyszerre tudtak megoldást találni.

A nagyobb nyugat-európai piacok biztosítótársaságainak számos kihívással (üzleti modell, technológiai megoldás, marketingstratégia, az értékeléshez szükséges adatok, értékesítési csatornák és az ügyféladatok biztonsága) kell szembenéznük annak érdekében, hogy a telematikai típusú biztosítási termékeik minél könnyebben el tudjanak terjedni az adott piacon. A telematikai termékek elterjedését segítette elő, és a későbbiekben is elősegítheti az Európai Bíróság 2011-es ítélete¹⁸, amelyben kijelentették, hogy a női és férfi ügyfelek esetében is ugyanazokat a számításokat kell alkalmazni a díjak és juttatások meghatározásakor, ezért nemi alapon nem lehet különböző biztosítási kockázatot kalkulálni.

A telematikai típusú biztosítási termékek esetén Európában az úgynevezett „black box” vált a legelterjedtebbé.

Az ilyen és az ehhez hasonló jövőbeni, ügyfélkockázati besorolásnál korábban figyelembe vett tényezőket korlátozó döntések várhatóan egyre inkább a használaton és vezetési teljesítményen alapuló tényezők figyelembevételére fogják a biztosítókat kényszeríteni az ügyfelek kockázati profiljának meghatározásakor. Az Európai Parlament az Európai Bizottság 2013. júniusi javaslata alapján született döntése szerint 2018 márciusától minden újonnan gyártott gépjármű esetében a közúti balesetek esetén automatikusan működésbe lépő e-segélyhívó (e-Call) beépítését tette kötelezővé, amely súlyos baleset esetén automatikusan tárcsázza a 112-es közös európai segélyhívószámot.¹⁹ Mivel ennek a funkciónak az ellátásához a telematikai

biztosítási termékekhez biztosított készülékekhez hasonló berendezések telepítése szükséges, ezért ez a folyamat is teret nyithat a használat alapú biztosítási termékek gyorsabban növekvő igénylése előtt.

A telematikai típusú biztosítási termékek esetén a hozzájuk kínált gépjárműbe szerelendő mérőeszközök közül Európában az úgynevezett „black box” vált a legelterjedtebbé, ugyanis ez az eszköz alkalmas többek között az eCall, a baleset-megelőzési, illetve a csalás és lopás elleni védelemhez kapcsolódó alkalmazások használatára is.

Olaszország

A korábban említettek alapján Európában az olasz piacon jelent meg az első használat alapú gépjármű-biztosítási termék, amelyet 2003-ban a SARA Assicurazioni biztosítótársaság kezdett el értékesíteni.

A gépjármű-biztosítási termékek között 2015-ös becslések alapján 15 százalékot elérő²⁰ telematikai díjbevétel penetrációjának, illetve a telematikai termékek elterjedtségének, valamint a hozzájuk kapcsolódó szolgáltatások fejlettségének szempontjából Olaszország tekinthető a legelőrehaladottabb használat alapú gépjármű-biztosítási piacnak Európában. A Berenberg becslése szerint az olasz piacon már több mint 2 millió olyan személygépjárművet tartanak számon, amelyekbe telematikai típusú termékhez kapcsolódó eszközök vannak telepítve.²¹ A jelenlegi piaci elterjedtség olyan fordulópontot jelenthet a piacon, amely után a hagyományos gépjármű-biztosítással rendelkező ügyfelek is a telematikai típusú – és ezzel az autó használatának alapján számított díjazású – termékek felé fognak fordulni annak érdekében, hogy elkerüljék a biztosítók által magas kockázatú ügyfél kategóriába történő automatikus besorolást.²²

A használat alapú gépjármű-biztosítási termékek iránti olasz kereslet hátterét jól mutatja a Forrester Research nyugat-európai internethasználó felnőttek körében végzett felmérése is, amelynek alapján a spanyolok után az olasz megkérdezettek bizonyultak a legnyitottabbnak arra, hogy használat alapú gépjármű-biztosítást kössenek: a megkérdezettek mintegy 25 százaléka nyilatkozott úgy, hogy szívesen vásárolna telematikai típusú gépjármű-biztosítási terméket a közeljövőben.²³ A Towers Watson 2013. szeptemberi felmérése szerint is az olaszok telematikai termékek iránti lelkesedését mutatja a megkérdezett autóvezetők részéről mért 75 százalékos érdeklődési arány a telematikai termékek iránt.²⁴

Helyi piaci szakértők szerint a telematikai termékek olasz piacon tapasztalható kiemelkedő népszerűségének hátterében az áll, hogy az olasz biztosítók az úgynevezett „niche” szegmensekre fókuszáló termékek helyett egyszerű, alacsony költségű, az átlag szegmenseknek szánt termékeket kínálnak, illetve a különböző szegmenseknek nyújtott eltérő árazási kedvezmények számítása helyett a kárrendezések esetében is elkezdtek kiaknázni az összegyűjtött adatokban rejlő lehetőséget. A termékek egyszerű struktúrája segítséget jelent az értékesítési hálózat számára is, ugyanis a könnyebben megérthető termékstruktúrákat hatékonyabban tudja ajánlani az ügyfeleknek.²⁵

Szabályozás tekintetében is az olasz piac tekinthető élenjárónak. A korábban említett, európai szintű szabályozások mellett Olaszországban belül is születtek olyan szabályozói döntések, amelyeknek köszönhetően a használat alapú gépjármű-biztosítások iránti fogyasztói kereslet növekedése fenn tudott maradni. Ilyen jelentős hatású döntés volt 2012 áprilisában az olasz kormány ún. „Salva Italia” rendelete, amely a világon elsőként írta elő kötelezően a biztosítók számára, hogy alacsonyabb díjat kell ajánlaniuk azon ügyfelek számára, akik rendelkeznek az autójukba szerelt telematikai berendezéssel.

Az olasz piac legjelentősebb, használat alapú termékeket kínáló szereplői a Generali, az Unipol Group és az AXA Italia.

A Generali 2006-ban az első között indította el használati alapú gépjármű-biztosítási programját, amelynek eredményeként 2010 óta kínál a piacon telematikai termékeket.²⁶ Ennek köszönhetően 2015-ben a biztosítótársaság már 800 ezer telematikai típusú biztosítási szerződéssel rendelkezett²⁷, és a Genertellel közösen az új szerzés 33 százaléka telematikai termékekhez köthető.²⁸ Saját elmondásuk szerint a sikerük titka abban is rejlett, hogy hosszú távú vezetési szokások elemzésének eredményén kívül az internetes felületen vagy a mobil alkalmazásukon keresztül más egyéb információkat is megosztanak az ügyfelekkel (útminőség, ajánlott vezetési stílus az adott útviszonyok között stb.).²⁹ A Generali direkt-biztosítója (Olaszországban a Genertel) által elsőként kínált „pay how you drive” termék, a „Quality Driver Program” segítségével akár 25 százalékos díjkedvezményt is el lehet érni. A black box („Quality Driver Box”) által összegyűjtött adatok alapján meghatározott minősítésük alakulását az ügyfelek akár internetes felületen, akár mobil alkalmazáson keresztül is figyelemmel kísérhetik.

Az AXA Olaszországban „Autogiov@ni Protection” elnevezésű termékét kínálja a 26 év alatti fiatalok számára, akik a műholdas berendezés által gyűjtött adatokat és az azokból kirajzolódó vezetési profiljukat a Bonux Online felületen tudják figyelni.

Az Unipol Assicurazioni az Unipol Group biztosítótársasága, amely a gépjármű-biztosítások terén a piacvezető biztosítók közé sorolandó Olaszországban. Az OCTO Telematikai közreműködésével indult sikeres, 2003-as fejlesztés eredményeként 2005-ben Unibox néven mutatta be telematikai termékét. Az Unibox egy műholdas black box eszköz segítségével gyűjti össze és elemzi ki a releváns vezetési adatokat, amelyek eredményét az ügyfelek egy online felületen tudják megtekinteni. Az Unibox segítségével az autótulajdonosok 5-től 30 százalékgig terjedő díjkedvezményt tudnak elérni.

Egyesült Királyság

Európában az olasz biztosítási piac után 2007-ben a brit piac volt az, ahol az első szereplő, a Norwich Union (mai nevén Aviva) elkezdett telematikai típusú biztosítási terméket értékesíteni, illetve fejleszteni. Azóta a brit biztosítási piac tekinthető a leggyorsabb ütemben fejlődő telematikai piacnak az egész világon. 2007-re az úttörő olasz piacon már számos telematikai szolgáltató kínálta fejlesztéseit, amelyek könnyen adaptálhatók voltak, ezért a

brit piacon is hasonló megoldások terjedtek el. Bár a szimplán telefonos alkalmazásokon alapuló telematikai termékek is elérhetőek, az Egyesült Királyságban elsősorban mégis a biztosítók által telepített eszközökkel együtt értékesített termékek váltak a legnépszerűbbé. A British Insurance Brokers' Association (BIBA) 2016. márciusi adatai alapján az Egyesült Királyság biztosítási piaca 2015 végén 455 ezer darab élő telematikai „black box” szerződéssel rendelkezett, ami 40 százalékos növekedést jelent az előző évhez képest.³¹

Annak ellenére, hogy felmérések alapján Európában a spanyolok mellett a brit internet-használó felnőttek fejezték ki leginkább az aggodalmukat az iránt, hogy a használat alapú termékek alkalmazása díjnövekedést eredményezne a tradicionális gépjármű-biztosításukhoz képest³², az Egyesült Királyságban egy 2013-as felmérés szerint a brit autóvezetők 50 százaléka érdeklődik a telematikai termékek iránt.³³

Az okostelefonokhoz kapcsolódó technológiák lehetővé tették a telematikai termékek népszerűségének növekedését és elterjedését.

A 2000-es évek közepén kínált használat alapú biztosítási termékek a hozzájuk tartozó berendezések autókba szerelésének időigénye és magas költsége miatt nem voltak túl népszerűek, és csak úgynevezett „niche” piaci termékként értékesítették őket. Az okostelefonokhoz kapcsolódó technológiák és az azok által eredményezett gyorsabb és költségkímélőbb telepítési procedúrák 2010-től lehetővé tették a telematikai termékek népszerűségének növekedését és elterjedését, elsősorban a fiatalabb korosztályok körében. A Towers Watson által 2013-ban készített felmérés szerint a brit fiatalok a többi európai országhoz képest a legnagyobb arányban fejezték ki érdeklődésüket a telematikai termékek iránt.³⁴ A magas kockázati besorolásnak köszönhetően ugyanis a húszas éveikben járó, kevés vezetési tapasztalattal rendelkező autóvezetők a használat alapú gépjármű-biztosítási termékek megjelenése és elterjedése előtt jelentős biztosítási díjakat voltak kénytelenek fizetni, amelyeket a telematikai termékek megvásárlása után a balesetmentes közlekedéssel jelentősen tudtak csökkenteni. A Norwich Union által a 2000-es évek közepén közzétett statisztikák szerint a telematikai termékek hatására jelentősen csökkent az azt használó fiatal sofőrök által okozott káresetek száma, ugyanis az elemzések szerint a 18 és 23 év közötti ügyfelek esetében 20 százalékkal alacsonyabb volt a valószínűsége annak, hogy baleset résztvevői lesznek, mint a nem telematikai termékkel rendelkező kortársaik esetében.³⁵

A brit biztosítási piacon néhány erre specializálódott szereplő, mint az Insurethebox, a Coverbox, illetve néhány tradicionális biztosító, mint az Aviva és a Direct Line Group kínálnak használat alapú gépjármű-biztosításokat részipiaci termékként.

A korábbi black box eszközzel értékesített termék újjátásaként 2012-ben az Aviva bemutatta Aviva Drive elnevezésű fejlesztését, amely egy mobil alkalmazást takar, amelyet minden jelenlegi és új, klasszikus gépjármű-biztosítással rendelkező ügyfelük igénybe vehet. Az alkalmazás használatával minimum 200 mérföld megtétele után az évi 400 fontot meghaladó biztosítási díjat fizető ügyfelek értékelésük függvényében akár 28 százalékos díjkedvezményt is el tudnak érni.

A brit telematikai piac egyik legjelentősebb szereplője a Direct Line Group, amely az Egyesült Királyság vezető gépjármű-biztosítójaként a regisztrált gépjárművek körülbelül 20 százalékát biztosítja. A 2014-ben bemutatott black box típusú eszközt, amelyet a DrivePlus nevű telematikai termékéhez biztosít, az ügyfeleknek maguknak kell telepíteniük. Az eszköz által összegyűjtött adatok alapján kirajzolódó vezetési profilt a kapcsolódó mobil alkalmazáson, illetve internetes felületen keresztül lehet követni. A DrivePlus-t 26 éven aluli ügyfeleknek ajánlják, akik 21 éves kor alatt 25 százalékos induló díjkedvezményt kapnak, amely a 21-25 éves korosztályok számára sem lehet alacsonyabb 15 százaléknál.³⁶

2009-es indulása óta a Coverbox az Egyesült Királyság egyik vezető használat alapú gépjármű-biztosítója lett. Sikerének egyik alapja egyedi üzleti modellje, amelynek alapján a Coverbox termékének igénybevételekor az ügyfelek más vezető biztosítók (Highway Insurance, Aviva, Zurich) termékei közül választhatnak. Ha az ügyfelek nem teljesítik a más biztosítók termékeiben foglalt, az elvárt megtett távolságra, illetve a vezetés időszakára vonatkozó elvárásokat, akkor a Coverbox megtéríti nekik a fizetendő extra díjat. A termékhez tartozó black box eszköz autókba történő beszerelését a Coverbox vállalja, majd a beszerelés után az ügyfelek saját internetes felületen keresztül követhetik vezetési profiljukat.³⁷

Az Insure The Box telematikai terméke esetében a Clear box elnevezésű black box eszköz beszerelése után fix távolság megtételére terjed ki a biztosítás, és az ügyfél a vezetési stílustól függően extra biztosított kilométereket kaphat.

Spanyolország

A 2008-as pénzügyi válság negatív hatásai Spanyolország gazdaságát, illetve biztosítási szektorát is jelentősen érintették. Az ügyfelekért folytatott küzdelemben ezért a biztosítók elkezdtek egyre inkább az olyan innovatív megoldások felé fordulni, mint a használat alapú gépjármű-biztosítások, amelyek segítségével könnyebben meg tudják különböztetni termékeiket a piac más szereplőitől. A Towers Watson 2013. szeptemberi felmérése szerint más európai társaikhoz képest a spanyol autóvezetők mutatják a legnagyobb hajlandóságot arra, hogy akár több biztosítási díjat is fizessenek hozzáadott értéket adó szolgáltatásokért. A felmérés alapján a megkérdezett autóvezetők 69 százaléka mutatott érdeklődést a telematikai termékek iránt.³⁸ A telematikai típusú termék elterjedését elősegíti az is, hogy a spanyol piac tekinthető a legnyitottabbnak arra, hogy a telematikai termékeket egyszerű mobil alkalmazásokként is értékesítsék az autókba szerelendő berendezés nélkül.

A spanyol piacon a MAPFRE számít úttörőnek a használat alapú gépjármű-biztosítások fejlesztése terén, ugyanis a vezető spanyol biztosító volt az első, amely a 2007 óta végzett fejlesztések után 2009-ben bemutatta YCar elnevezésű telematikai termékét. Az YCar egy olyan új biztosítási modellt kínál a magasabb kockázati kategóriába tartozó 18–30 éves ügyfelek számára, amely jutalmazza az óvatosabb vezetési stílust, ezzel hozzájárulva a

biztonságosabb közlekedéshez. A termék díjkedvezményt kínál a szerződés aláírásakor, és 1 év után további kedvezményeket nyújt a megtett távolság és a vezetési stílus függvényében, ami akár 40 százalékos díjsökkenést is jelenthet. A MAPFRE YCAR termékével 2009 és 2013 között 80 ezer új, a terméket igénybe vevő 18 és 30 év közötti ügyfelet tudott szerezni.³⁹

A Generali Seguros, a Generali-csoport spanyol leánya tekinthető a másik olyan szereplőnek, aki az elmúlt években aktívnak bizonyult a használat alapú biztosítási termékek fejlesztése terén. A Generali a spanyol telekommunikációs vállalattal, a Telefónicával közösen fejlesztett „pago como conduzo” termékét 2013 elején mutatta be. A termékhez egy „machine-to-machine” (M2M) berendezést kínálnak, amely az autókba szerelve gyűjti az olyan adatokat, amelyek alapján a megtett távolság, a nappali vagy éjszakai vezetés, a városi vagy városon kívüli közlekedés, a sebességhatárok betartása, illetve a gyorsítás és lassítás figyelembevételével kalkulálják ki a fizetendő díjat.

A berendezés által gyűjtött adatokat és a vezetési szokás alapján alkotott vezetési profilt az ügyfelek a kapcsolódó mobil alkalmazáson és az internetes felületen tudják követni. Az ügyfelek a kezdeti egyszeri díjkedvezmény után az YCAR-hoz hasonlóan ezzel a termékkel akár 40 százalékos díjkedvezményt is el tudnak érni.

Németország

Mivel a gépjármű-biztosítások díja, valamint a gépjárműlopások és a biztosítási csalások száma jelenleg is alacsonynak mondható, a német piacon eddig sem a biztosítók, sem pedig a gépjármű-tulajdonosok részéről nem mutatkozott számottevő érdeklődés a használat alapú gépjármű-biztosítások iránt. Ez persze nem jelenti azt, hogy a piaci szereplők ne próbálkoznának a használat alapú termékek fejlesztésével és piacra való bevezetésével. A német piac a fejlett közlekedési és gépjárműipari kultúrája miatt vonzó célpontot jelent a telematikai szolgáltatók számára is, azonban szakértők szerint nehezíti a helyzetet, hogy a német jogi szabályozás elég bonyolult, túl sok jogszabálynak kell megfelelni, és azok többnyire nagyon szigorúan védik a fogyasztók érdekeit, illetve személyes adatainak biztonságát.⁴⁰ Az adatvédelem a német gépjárműsofőrök számára ugyanis az átlagosnál fontosabb szempont.

A Towers Watson 2013-as felmérése alapján is elmondható, hogy a személyes adatok védelme Németországban több korcsoport számára inkább kiemelt fontosságú, mint a többi vizsgált nyugat-európai ország esetében.⁴¹ A német piacon a legtöbb nyugat-európai piactól eltérően a különböző korosztályú ügyfelek által fizetendő gépjármű-biztosítási díjak között nincs jelentős különbség. A német piac sajátossága az is, hogy nemcsak a 18 és 30 év közötti korosztályok, hanem a 65 év felettek is kiemelt érdeklődést mutatnak a telematikai típusú termékek iránt, és a 65 év feletti korosztály tagjai ugyancsak egyedülálló módon azon csoportok közé tartoznak, akik a legkevésbé aggódnak a személyes adataik védelme miatt.

Németországban az úttörő olasz és a legdinamikusabban növekvő brit piacoknál néhány évvel később, csak 2014-ben jelent meg az első használatalapú gépjármű-biztosítási termék, amelyet a Sparkassen Direktversicherung kezdett el értékesíteni. A Sparkassen Direktversicherung az egyik tartományi biztosító, a Provinzial Rheinland direktbiztosítója, amely a már korábban említett, telematikai fejlesztések terén aktív spanyol telekommunikációs vállalat, a Telefonica német leányával közösen fejlesztette ki „Telematik-Sicherheits-Service” elnevezésű ajánlatát a német autóvezetők számára. A vezetésről szükséges adatokat a termékhez kínált autókba szerelendő berendezés gyűjti össze, amelyekhez a szigorú adatvédelmi szabályoknak megfelelően csak az autóvezető férhet hozzá, a biztosító csak aggregált adatokat kap a vezetésről, illetve a megtett kilométerről.

A német piac megkülönböztető jegye, hogy a biztosítóknak figyelemmel kell kísérniük a három nagy német autógyártó által követett telematikai stratégiát is.

A német piac legfőbb megkülönböztető jegye, hogy a helyi biztosítóknak telematikai stratégiájuk kialakítása során figyelemmel kell kísérniük a három nagy német autógyártó (Volkswagen-csoport, BMW és Mercedes) által követett telematikai stratégiát is, mivel az autógyártókkal történő együttműködés során sokkal részletesebb és értékeesebb adatokat tudnak összegyűjteni az autót használók vezetési szokásairól. Ennek az együttműködési törekvésnek az első jeleként lehet tekinteni az Allianz és a Volkswagen által 2013-ban alapított közös vállalatra, a Volkswagen Autoversicherung AG-ra, amely egyelőre csak klasszikus gépjármű-biztosításokat értékesít.⁴²

Az Allianz és a BMW között 2014-ben létrejött gépjármű-biztosítási együttműködési megállapodás már a német biztosítók és az autógyártók közötti együttműködés újabb szintjét jelenti. A megállapodás értelmében a BMW újonnan gyártott elektromos autóihoz már a gyártás során beépítik a telematikai funkciót, amely kizárólag a gépjármű-tulajdonos által az Allianz gépjármű-biztosítási termékének igénylésekor aktiválható. A BMW i3 és i8 modellek megvásárlása után az ügyfél a biztosítás 7 napos ingyenes használatára jogosult, majd ezután igény esetén a BMW Car Insurance meglévő termékei mellett megvásárolhatja a BMW által újonnan gyártott elektromos autókhoz kínált Allianz telematikai termékeket: a Flexi Mile-t – amely az évi maximum 5000 kilométert vezető sofőröknek biztosít automatikusan 25 százalékos díjkedvezményt – és az évi 5000 kilométernél többet vezető sofőröknek fix díjért kínált Unlimited Mile-t is.⁴³

Az Allianz Németország egyik legnagyobb gépjármű-biztosítójaként természetesen nem csak a BMW-vásárlók számára kínál használatalapú gépjármű-biztosításokat. Legújabb ilyen terméke a kanadai UBI szolgáltató, az Intelligent Mechatronic Systems (IMS) segítségével fejlesztett BonusDrive. A 28 éves kor alatt igénybe vehető BonusDrive mobil applikáción alapszik, amelyen a hozzá kapcsolódó, 12 voltos Bluetooth adapter által begyűjtött vezetési információkat lehet követni. A termékkel 10 százalékos kezdeti díjkedvezményt lehet elérni,

amely a kockázatmentes gépjárműhasználat során további 30 százalékkal növelhető.⁴⁴

A tartományi biztosítókon és az ország legnagyobb biztosítóján, az Allianzon kívül más szereplők is elkezdtek az innovatív megoldások, többek között a telematikai típusú fejlesztések felé nyitni. Ezek közül az egyik legjelentősebb fejlesztés a telematikai termékek fejlesztése terén más országokban is aktív AXA-hoz köthető. A francia biztosító 2015-ben mutatta be DriveCheck elnevezésű, használatalapú gépjármű-biztosítási termékét a német piacon. A 26 éven aluliaknak kínált és az „AXA Drive” mobil applikáción keresztül működő termékkel a fiatal sofőrök a regisztrációtól számított 12 héten belül mért vezetési adatok alapján 5-től 15 százalékgig terjedő díjkedvezményt érhetnek el.

Összességében a német telematikai típusú gépjármű-biztosítási piacról elmondható, hogy a korábbi nyugat-európai példákhoz képest ugyan néhány évvel később, de a külföldi biztosítók német leányainak, néhány nagyobb hazai biztosítónak és a nagy német autógyártóknak köszönhetően a szigorúbb adatvédelmi előírások ellenére egyre aktívabbak kezdenek lenni a biztosítási szereplők és ügyfelek is. A piaci és az ügyféligényeknek megfelelően a német piacon a mobil alkalmazás alapú termékek örvendenek nagyobb népszerűségnek, amit az elmúlt 1-2 év számos új fejlesztése is jól bizonyít. Az ügyfelek többsége a telematikai termékek alacsony népszerűségének és elterjedtségének ellenére számos felmérés szerint is nyitott ezekre az új megoldásokra, különösen akkor, ha ez többszolgáltatásokkal és alacsonyabb díjakkal párosul.

HIVATKOZÁSOK

- ¹ Ptolemus Consulting Group. Usage-based insurance global study, October 2013² cliquet-style option
- ² Ptolemus Consulting Group: Global Usage-based Insurance Study, January 2016
- ³ Sam Friedman, Michelle Canaan, „Overcoming speed bumps on the road to telematics. Challenges and opportunities facing auto insurers with and without usage-based programs”, Deloitte University Press, 2014
- ⁴ Telefonon lefolytatott interjú Sandeep Purival, Consulting Managing Director (Deloitte New York)
- ⁵ Telefonon lefolytatott interjú Sandeep Purival, Consulting Managing Director (Deloitte New York)
- ⁶ Sam Friedman, Michelle Canaan, „Overcoming speed bumps on the road to telematics. Challenges and opportunities facing auto insurers with and without usage-based programs”, Deloitte University Press, 2014
- ⁷ Az UNIQA Biztosító interjúnk készítése óta felfüggesztette a termék értékesítését, tehát jelenleg nem elérhető ez a szolgáltatás, jelenleg is keresik a jövőbeni hatékonyabb megoldási lehetőségeket.
- ⁸ NAIC CIPR Study. Usage-based Insurance and Vehicle Telematikai: Insurance Market and Regulatory Implications, March 2015
- ⁹ Catherine Stagg-Macey, “Telematikai-Based Insurance: Has Its Time Finally Arrived?” Celent, January 2012, <http://www.celent.com/reports/telematikai-based-insurance-has-its-time-finally-arrived>.
- ¹⁰ IHS iSuppli. Embedded Telematikai in the Automotive Industry, 22 November 2011 http://gallery.mailchimp.com/e68b454409061ef6bb1540e01/files/Embedded_Telematikai_in_the_Automotive_Industry_sw_iS.pdf
- ¹¹ Progressive. Progressive® Insurance launches pilot Snapshot mobile app [Press release]. <https://www.progressive.com/newsroom/article/2015/september/snapshot-mobile-app/>
- ¹² NAIC CIPR Study. Usage-based Insurance and Vehicle Telematikai: Insurance Market and Regulatory Implications, March 2015
- ¹³ Allstate: Drivewise® FAQs. <https://www.allstate.com/drive-wise/faq.aspx>
- ¹⁴ State Farm. That's You With Drive Safe & Save™. <https://www.statefarm.com/insurance/auto/discounts/drive-safe-save/>
- ¹⁵ Berg Insight, Insurance Telematikai in Europe and North America
- ¹⁶ Ptolemus Consulting Group: Global Usage-based Insurance Study, January 2016
- ¹⁷ Berg Insight. Insurance Telematikai in Europe and North America <http://www.berginsight.com/ReportPDF/ProductSheet/bi-insurancetelematikai-ps.pdf>
- ¹⁸ A Bíróság (nagytanács) 2011. március 1-jei ítélete: C-236/09 sz. ügy - Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL és társai kontra Conseil des ministres
- ¹⁹ Európai Bizottság. ECall in all new cars from April 2018, 28 April 2015 <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/ecall-all-new-cars-april-2018>
- ²⁰ Matteo Carbone: Insurance Telematikai is not (only) UBI, Uniglobal Events, 21 October 2015 <https://www.linkedin.com/pulse/insurance-telematikai-only-ubi-matteo-carbone>
- ²¹ Berenberg. The rise of the machines, 11 June 2013 https://www.berenberg.de/fileadmin/user_upload/berenberg2013/02_Investment_Banking/Equity_Research/2013_06_12_the_rise_of_the_machines_insurance_sector.pdf
- ²² Jan Stojaspal: Insurance telematikai in Europe: The tipping point is near, part I, 21 March 2014 <http://analysis.tu-auto.com/insurance-telematikai/insurance-telematikai-europe-tipping-point-near-part-i>
- ²³ Ellen Carney and Aurelie L'Hostis: Europeans are ready for usage-based car insurance, 18 February 2015, Forrester Research
- ²⁴ Towers Watson: Telematikai: what European consumers say, September 2013
- ²⁵ Matteo Carbone: Insurance Telematikai is not (only) UBI, Uniglobal Events, 21 October 2015 <https://www.linkedin.com/pulse/insurance-telematikai-only-ubi-matteo-carbone>
- ²⁶ Berenberg. Insurance Sector: The rise of the machines, 11 June 2013
- ²⁷ Ptolemus Consulting Group: Global Usage-based Insurance Study, January 2016
- ²⁸ Alberto Grassani: Italy's Generali acquires MyDrive Solutions, a leading UK start-up in motor insurance technologies, 24 July 2015 <http://www.italy24.ilsole24ore.com/art/markets/2015-07-23/generali-133845.php?uuiid=ACKPFIW>
- ²⁹ Jan Stojaspal: Insurance telematikai business models: Beyond the discount, 13 August 2013 <http://analysis.tu-auto.com/insurance-telematikai/insurance-telematikai-business-models-beyond-discount>
- ³⁰ MIS Quarterly Executive. Vehicle Telematikai at an Italian Insurer: New Auto Insurance Products and a New Industry Ecosystem, September 2012 http://www.academia.edu/3658660/MISQE_Vehicle_Telematikai
- ³¹ British Insurance Brokers' Association (BIBA): 40% Increase in telematikai motor policies in a year, 14 March 2016 <https://www.biba.org.uk/latest-news/40-increase-in-telematikai-motor-policies-in-a-year/>
- ³² Forrester's European Consumer Technographics Financial Services Survey 2, 2014
- ³³ Towers Watson: Telematikai: what European consumer say, September 2013
- ³⁴ Towers Watson: Telematikai: what European consumer say, September 2013
- ³⁵ Carlo Palmieri: Telematikai trends in the UK; <http://www.the-digital-insurer.com/telematikai-insurance-uk/>
- ³⁶ <https://www.directline.com/car-insurance/telematikai>
- ³⁷ Andrew Tolve. Insurance telematikai: Understanding the UK market, 2 June 2011 <http://analysis.tu-auto.com/insurance-telematikai/insurance-telematikai-understanding-uk-market>
- ³⁸ Towers Watson: Telematikai: what European consumers say, September 2013
- ³⁹ Jan Stojaspal: Insurance telematikai in Europe: The tipping point is near, part II, 27 March 2014 <http://analysis.tu-auto.com/insurance-telematikai/insurance-telematikai-europe-tipping-point-near-part-ii>
- ⁴⁰ Towers Watson: Telematikai: what European consumers say, September 2013
- ⁴¹ Towers Watson: Telematikai: what European consumers say, September 2013
- ⁴² Towers Watson: Telematikai: what European consumers say, September 2013
- ⁴³ Jon Martindale: Allianz to offer telematikai for BMW electric cars, 22 July 2014 <http://www.telematikai.com/allianz-offer-telematikai-solution-bmw-electric-cars/>
- ⁴⁴ <https://www.allianz.de/auto/kfz-versicherung/telematik-versicherung/>

TERET A FOLYÓKNAK! A NAGYVÍZI MEDERKEZELÉS SZEREPE A HAZAI ÁRVÍZVÉDELEMBEN

Láng István (okl. vízépítőmérnök, az Országos Vízügyi Főigazgatóság műszaki főigazgató-helyettese), lang.istvan@ovf.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

Magyarország területének közel 25 százaléka árvízszintek alatt fekszik. Főként a klímaváltozás és a helytelen területhasználatok következtében az árvízszintek ma már mintegy 1,5-2 méterrel haladják meg a 20. század derekáig észlelt maximumokat. Alapvető érdekünk ennek a folyamatnak a lassítása, megállítása. A hagyományos árvízvédelmi módszerek lehetőségei kimerültek. Az újak közül a legfontosabb a folyók árvízlevezető képességének a helyreállítása. Erre szolgálnak az úgynevezett nagyvízi mederkezelési tervek. Hatásukra csökkenhet az árvizek szintje, csökkennek az árvízi károk, a folyó és az emberi tevékenységek kapcsolata normalizálódik, a mai veszélyhelyzet-elhárítási attitűd megelőző jellegűvé válik. Célszerű lenne a biztosítási szakma és a műszaki-hidrologiai megfontolások közötti párbeszéd a gazdasági szabályozás és ösztönzés korszerűsítésére.

SUMMARY

Approximately 25% of the Hungarian territory is located below flood level. It is mainly due to the climate change and inappropriate land use that nowadays the flood levels exceed that of the 20th century by 1.5-2 meters. It is our fundamental interest to slow down or to stop these tendencies. The options of the conventional flood protection methods are exhausted. The most important of the new types of measures are focusing on to restore flood capacity of the river. The so called flood-plain management plans serve this purpose. The floodplain management plans can decrease the flood levels, flood damages, and the relationship between human and river will be normalized, the current emergency control attitude can become a preventive approach. It would be expedient to have a dialogue between the insurance profession and the technical-hydrological considerations for the sake of upgrading the economical regulation and incentives.

Kulcsszavak: árvízszint, kockázat, árvíz-megelőzés, levezető képesség, biztosítás
Keywords: flood level, risk, flood prevention, convenience capacity, insurance

JEL: H81, H83

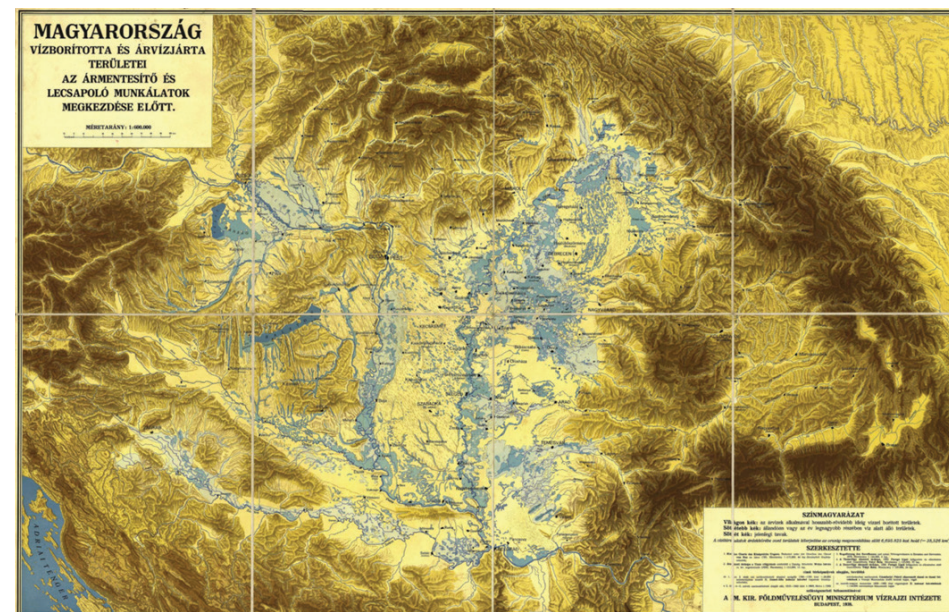
DOI: 10.18530/BK.2017.2.42

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2017.2.42>

Adottságaink, folyamatok

Hazánk a Duna 801 ezer km² kiterjedésű vízgyűjtő területén, a Kárpát-medence nagyrészt síkvidéki területén, a vízgyűjtő középpontjában fekszik (1. ábra). A Fekete-erdőtől a Fekete-tengerig tartó közel háromezer kilométeres útján tizenkilenc ország területéről gyűjti össze a vizét a Duna, ezzel a világ legnemzetközibb folyama. Minden, ami felettünk történik, tükröződik a Dunában, legyen az a víz minősége, mennyisége, hordaléka vagy élővilága. Kitétségünket jelzi, hogy hét országgal vagyunk határosak, és ebből négy ország vonatkozásában alvízi országgént.

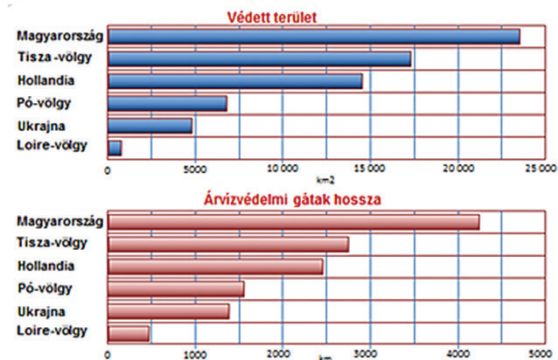
1. ábra: A Kárpát-medence árvízjárta területei a vízszabályozások előtt

Forrás: Vízrajzi Intézet 1936

A Kárpátok ívéről lefutó vizek a síkságra érve lelassulnak, összetorlódnak, és főként emiatt az ország területének negyedét árvizek veszélyeztetik (2. ábra). A veszélyeztetett terület aránya az európai országok között hazánkban a legnagyobb.

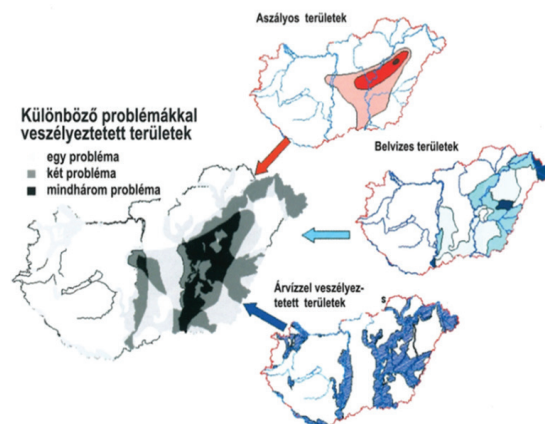
2. ábra: Nagy árvízvédelmi rendszerek Európában

Forrás: NVS 2017

A **belvíz** a hazánk területének 45 százalékát kitevő lefolyástalan területeken okoz károkat főként a mezőgazdaságban, de településeket, közlekedési útvonalakat és iparterületeket is veszélyeztet, és közvetetten környezeti változásokhoz is hozzájárul, például a szikesedéshez. Az **aszály** főként az Alföldet és a Tisza vidékét sújtja, ahol a párolgás több is lehet, mint az átlagosan előforduló csapadék. Az aszály károkozása elérheti, sőt meg is haladhatja az árvíz okozta károkat (3. ábra).

3. ábra: A vízproblémák halmozódása Magyarországon területén

Forrás: Váradi 2011

A szélsőségek, az árvizek, belvizek, az aszály előfordulása természet- és társadalom-földrajzi adottságaink törvényszerű következményei. A küzdelem ellenük nem katasztrófaelhárítás, hanem a Kárpát-medence vízgazdálkodásának nagy szakmai felkészültséget igénylő, mindennapos üzemeltetési feladata, a vízválság megelőzésének kulcsa.

Hazánk területén 145 állami tulajdonú, árvízvédelmi töltéssel védett ártéri öblözet található. Az ártéri öblözetek nyilvántartott teljes területe 21 207 km². Az ártéri öblözeteket a tizenkét vízügyi igazgatóság kezelésében levő 110 árvízvédelmi szakasz, összesen 4157,1 km árvízvédelmi töltés védi. **Az árvizek elleni védelemre világviszonylatban eddig egyedülálló védelmi szervezettel, szakértelemmel és gyakorlottsággal rendelkezünk.** (Európában is egyedülálló a védelmi rendszer, a vízügyi igazgatósági hálózat, a 150 éves védelmi tapasztalatokat feldolgozó védelmi tervek, a magas szakmai színvonalú előrejelző rendszer, védelmiszakasz-beosztás és osztagszervezettség, a hierarchikus irányítási és személyi felelősségi rendszer.)

A magyar árvízvédekezés szervezettsége és szakértelme felér egy fejlesztéssel.¹ Jelzik ezt az elmúlt évszázad nagy védekezéseinek a sikerei a társadalom kiemelkedő összefogásával.

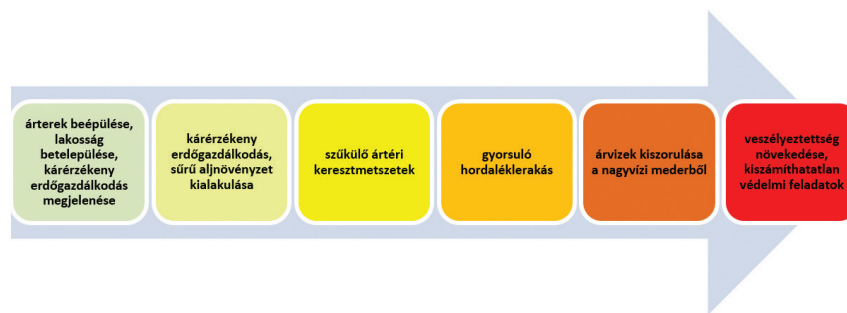
- A pozitívumok mellett főként *finanszírozási hiányból* fakadó gond, hogy az árvízvédelmünkre a katasztrófa helyzetek kezelése jellemző. A védekező szervezet gyengülő ütőképességének egyre súlyosabb tünetei a *csökkenő szakemberlétszám, az elavuló és elöregedő védekezési technika, a fenntartás hiánya.*
- *A költséges árvízvédekezés finanszírozása a jellemző a megelőzést szolgáló fejlesztések helyett.*

Az országot az évszázados múltra visszatekintő, alapvetően a területvédelmet előtérbe helyező szabályozott vízállapotok jellemzik. A védettséghez hozzáidomult a terület-használat, ezen változtatni csak igen lassan és költségesen lehet. A különböző értékű területek védelmére az „egyenlő biztonság elve” ma még jogszabályi követelmény, természetes módon elvárt állami szolgáltatás. **Az elsőrendű, állami kezelésű védvonalak által mentesített területeken esetlegesen bekövetkező károknál az állam áll helyt** (lásd pl. a tarpai szakadás utáni helyreállítás). A szélsőségek gyakoribbá válása, a természetvédelem felértékelődése, a vízhez való hozzáférés azonban az évszázados védelmi rendszer megújítását sürgeti, úgy, hogy az adottságok és a használati elvárások közötti ellentmondások közben kiéleződnek.

Az árvizek kockázata az utóbbi időben – és valószínűsíthetően a jövőben is – nő a természeti folyamatok változásának és az emberi beavatkozások hatásainak következtében (4. ábra). Ennek oka többek között:

- a klímaváltozás²,
- a gyakran szűk hullámterek,
- a nagyvizek (árhullámok) lefolyását képező akadályok, a folyók nagyvízi levezető képességének a romlása, árterek feliszapolódása,
 - a természetes árvíz-visszatartási képesség területhasználat miatti csökkenése,
 - az árvízvédelmi művek fenntartásának gyakori ellehetetlenülése,
 - a kockázatnak kitett vagyon értékének, illetve sérülékenységének növekedése az ártéren (a mentett árteret jellemzően veszélymentesnek tekintik).

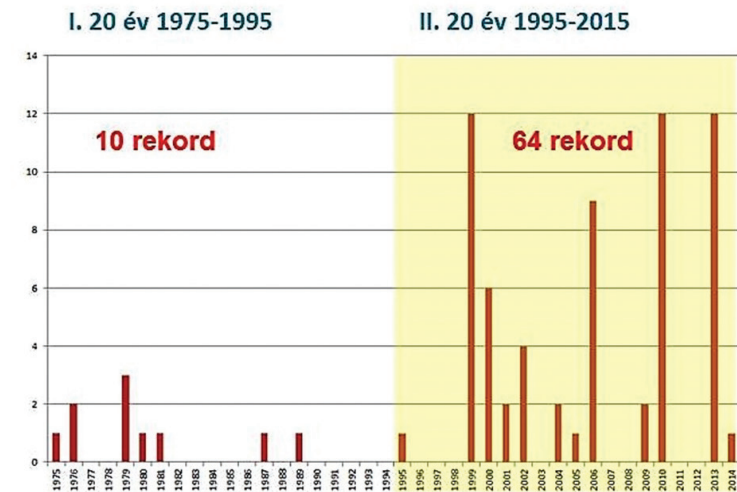
4. ábra: Árvíz kockázatot növelő változások

Forrás: Láng 2017

A rendkívüli árvizek történetében példátlan gyorsasággal egymást követő és a korábbiaknál rendre magasabb vízszinteket produkáló árvizeket mutatja, hogy az 1995 és 2015 közötti 20 évben több mint 64 helyen haladta meg az árvíz az addigi rekordokat, holott a megelőző 20 évben mindössze 10 helyen (5. ábra). Folyónként 64: Tisza 14, Duna 11, Hernád 8, Bódva 8, Zagyva 8, Kőrösök 5, Rába 4, egyéb vízfolyásokon további 16 alkalommal történt az addig észlelthez képest magasabb vízállás.

5. ábra: Árvízi vízszintek 1975 és 2015 között

Forrás: Láng 2017

Hozzá kell, illetve lehet tenni, hogy a rendkívüli árhullámok elleni védekezés döntő többségében (a 2001. évi tarpai szakadás kivételével) sikeres volt, köszönhetően a harcedzett vízügyi irányítás szaktudásának és a hatalmas társadalmi összefogásnak. A folyamatot nézve és az eseményeket elemezve azonban egyértelműen megállapítható, hogy a hazai árvízvédekezés hagyományos eszközei kimerültek, a sikeres védekezés esélyének megőrzéséhez új eszközöket kellett keresni.

Árvízi kockázatkezelés és az Európai Unió

Az EU számos politikája hat közvetlenül a vizekre (például a közlekedéspolitikája, benne is a vízi utak, a hajózás), de természeténél fogva a környezetvédelem tárgykörében kezelt vízpolitika a hangsúlyos, és ezt három felismerés határozza meg:

(1) az elmúlt másfél évszázad súlyos károkat okozott Európa vizeinek állapotában, különösen a vízi élővilágban, létszükséglet a romlás megállítása, illetve a helyreállítás.

(2) Az elmúlt évek nagy árvizei súlyos károkat okoztak egész Európában is. A velük való szembeszállás csak akkor lehet hatékony, ha az közösen, vízgyűjtőre orientáltan történik. Ezt célozza az Európai Parlament és a Tanács 2007/60/EK Irányelve az árvízi kockázatok felméréséről, értékeléséről és kezeléséről, az úgynevezett „árvíz-irányelv”.

(3) a tagállamok által összehangolt, lehetőleg egységes problémaazonosításra, összevethető intézkedési tervekre és monitoringra van szükség.

Az **árvíz-irányelv** a vizek fölös bősége miatti elöntések – árvizek, belvizek, völgyfenéki elöntések, villámárvizek – kezelését európai szinten kockázati alapokra helyezi. A koncepció tartalmazza az országos kockázatkezelési célkitűzéseket, alapelveket és prioritásokat, a kockázatkezelés rendjét, valamint a szükséges intézkedéseket. Az irányelv szerint:

– A területfejlesztéssel együttműködve elő kell mozdítania a vízzel, a földterülettel, a természeti erőforrásokkal és a természeti értékekkel kapcsolatos tevékenységek koordinált kezelését és megőrzését. **Emiatt a tervezés során egymásra épülő, komplex megoldásokat kell keresni.**

– Az árvízvédelmi biztonsági előírásokat újra kell fogalmazni, ehhez
– **A veszélyek elleni defenzív tevékenységről át kell térni a kockázatok kezelésére,** az ár- és belvízveszélyes területek hasznosításakor alkalmazkodni kell a fennálló veszélyekhez.
– Az árvizek és belvizek kezelése során, ahol ez lehetséges, **a katasztrófamegelőző elsődleges a katasztrófakezeléshez képest.**

– **Az árvíz-kockázat-kezelési tervek az integrált vízgyűjtő-gazdálkodás részét képezik.** Az árvíz-kockázat-kezelési koncepció cél- és eszközrendszerének figyelembe kell vennie az észszerű és hatékony vízkészlet-gazdálkodás követelményét, illetve maga is ebbe az irányba kell, hogy befolyásolja a gazdálkodást.

– A megoldások megkövetelik az árvíz kockázatkezelési koncepció céljainak más szakpolitikákba történő integrálását. Különösen fontos az integráció az agrárpolitikába, a természetvédelemben, a környezetvédelemben, a területfejlesztésben és a katasztrófavédelemben (például: vidékfejlesztés – vízvisszatartás, területfejlesztés – veszélyeztetettség). Ennek az alapja a prioritások újragondolása, illetve meghatározásuk érdekében az egyeztetési mechanizmusok javítása és korszerű döntés-előkészítési módszerek alkalmazása.

– A biztonsági előírások megfogalmazása során (1) az egyenlő biztonság elvén alapuló gyakorlatról való áttérést a kockázatkezelésre, az árvízveszélyes területek használatakor a fennálló veszélyekhez való alkalmazkodásra, **a mérlegelt és differenciált biztonság elvére** (2), a defenzív katasztrófakezelésről a megelőzésre való áttérést.

– **A társadalom önvédelmi képességét erősíteni szükséges.** Az a lakos vagy gazdasági szereplő, aki elszenvedheti egy elöntés következményeit, váljék alkalmassá (amennyire lehetséges) saját óvintézkedések megtételére a károk megelőzése, csökkentése érdekében.

Fontos követelmény tehát, hogy az árterületek hasznosításakor a társadalomnak és a gazdaságnak is alkalmazkodnia kell a területet érintő becsülhető veszélyek szintjéhez. A tervezés során meg kell becsülni a **társadalom számára elfogadható kockázat mértékét, miután az „abszolút biztonság” szintje nem elérhető,** és célként racionálisan nem is közelelíthető. Ehhez figyelembe kell venni, hogy a társadalom számára elfogadható kockázat meghatározásakor **a nehezen vagy egyáltalán nem számszerűsíthető károkat** is értékelni kell.

Az árvíz-kockázat-kezelési stratégia célja az is, hogy csökkentse az elöntési kockázatot akkor, ha az nagyobb az elvárt minimális szintnél, vagy ha az elfogadhatósági kereten belül a beavatkozás érdemi javulást okoz. Összességében elmondható, hogy az árvízzel és belvízzel

veszélyeztetett területeken **az elöntési károk kockázatát országosan csökkenteni kell, de a beavatkozások helyét és a csökkentés mértékét csak a jövőben, részletes vizsgálatok alapján lehet meghatározni.**

Az árvíz-kockázat fogalma a kockázatkezelési térképezés során

Kockázat alatt az árvízi elöntésből fakadó hatások várható értékét értjük, azaz az elöntés előfordulási valószínűségének, a kitétségnak és a kitétt értékek elöntéssel szemben való érzékenységének a szorzatát. Az előfordulási valószínűséget a veszély paramétereivel egyetemben (vízmélység, vízsebesség) a veszélytérképek tartalmazzák. A kitétség a vizsgált területen található vagyoni és nem-vagyoni értékek összessége (a területhasználati kategóriák szerint). Ezek érzékenységére utalnak a kárfüggvények és a nem-vagyoni értékek tekintetében az osztályba sorolás, azaz hogy adott tulajdonságú elöntés milyen mértékben károsítja a különböző értékeket. A kockázati térképek mint adatállományok e hatások területi eloszlását (50×50 méteres cellánként) mutatják be. Az összesített vagyoni kockázat 202 943 millió Ft/év. Kiemelt/összes életkockázati arány 10 százaléknál nagyobb 46 öblötben, 40 százaléknál nagyobb 26 öblötben.

A Duna „Első Árvízi Kockázatkezelési Tervét” 2016 februárjában fogadta el a 14 ország felelős vezetője. A magyar ÁKK a Duna-szintű tervben megfogalmazott elveket is átülteti a nemzeti viszonylatba. Magyarország Árvízi Országos Kockázatkezelési Tervét a kormány a 1146/2016. (III. 25.) határozatával fogadta el.

Árvíz-kockázat-kezelés a Nemzeti Vízstratégiában

2014-ben a vízügyi ágazat elkezdte, és 2015 végére befejezte az általános gazdasági fejlődést segítő Kvassay Jenő Terv/Nemzeti Vízstratégia kidolgozását, mely az ország vízgazdálkodási stratégiájának megújítását célozza. A tervet a kormány 2017 márciusában elfogadta. E szerint az árvíz-kockázat-kezelési koncepció céljai és alapelvei általánosságban az alábbiak:

– A kialakított rendszernek a területfejlesztéssel együttműködve elő kell mozdítania a vízzel, a földterülettel, a természeti erőforrásokkal és a természeti értékekkel kapcsolatos tevékenységek koordinált kezelését és megőrzését. Ezért a tervezés során egymásra épülő, komplex megoldásokat kell keresni.

– Az árvízvédelmi biztonsági előírásokat újra kell fogalmazni, ehhez a veszély elleni defenzív tevékenységről át kell térni a kockázatok kezelésére, az árvízveszélyes területek hasznosításakor pedig alkalmazkodni kell a fennálló veszélyekhez; az árvizek és belvizek kezelése során – ahol ez lehetséges – a katasztrófamegelőző elsődleges a katasztrófakezeléshez képest.

– Az árvíz-kockázat-kezelési tervek az integrált vízgyűjtő-gazdálkodás részét képezik. Az árvíz-kockázat-kezelési koncepció cél- és eszközrendszerének figyelembe kell vennie az

észszerű és hatékony vízkészlet-gazdálkodás követelményét, illetve maga is ebbe az irányba kell, hogy befolyásolja a gazdálkodást.

– A megoldások megkövetelik az árvízi kockázatkezelési koncepció céljainak más szakpolitikákba történő integrálását. Különösen fontos az integráció az agrárpolitikánál, a természetvédelemnél, a környezetvédelemnél, a területfejlesztésnél (például vidékfejlesztés – vízvisszatartás, területfejlesztés – veszélyeztetettség).

A Nemzeti Vízstratégia a realitás talaján megállapítja, hogy az „abszolút biztonság” szintje nem érhető el, racionális célként nem is közelíthető, ehelyett meg kell határozni a társadalom számára elfogadható kockázat mértékét, ennek a fő szempontjai:

- A nehezen vagy egyáltalán nem számszerűsíthető károkat is figyelembe kell venni.
- Csökkenjen az elöntési kockázat akkor, ha az nagyobb az elvárt minimális szintnél, vagy ha az elfogadhatósági intervallumon belül a beavatkozás érdemi javulást okoz. Összességében elmondható, hogy az árvízzel veszélyeztetett területeken az elöntési károk kockázatát országosan csökkenteni kell, de a beavatkozások helyét és a csökkentés mértékét csak részletes vizsgálatok alapján lehet a jövőben meghatározni.
- A veszélyeztetett területek hasznosításakor a társadalomnak és a gazdaságnak is alkalmazkodnia kell a területet érintő becsülhető veszélyek szintjéhez.
- A társadalom önvédelmi képességét erősíteni kell. El kell érni, hogy az a lakos, gazdasági szereplő, aki elszenvedheti az elöntési események következményeit, alkalmassá váljon (ha ez lehetséges) saját óvintézkedései megtételére a károk megelőzése, csökkentése érdekében. Ezért az árvízi tudatosság szintjét emelő programokat kell kidolgozni és végrehajtani, a jó építési és egyéb gyakorlatokat el kell terjeszteni.
- A kockázatkezelésnél egymásra épülő komplex megoldásokat kell keresni, ennek keretében:
 - a) a védekezés mellett a veszély megelőzésére is nagy hangsúlyt kell fektetni, a vizek lehetőség szerinti visszatartásával, a tározás növelésével,
 - b) az árvíz kockázattal érintett területeken ösztönözni kell a területhasználat-váltást a természeti adottságoknak nem megfelelő területhasználatok esetében,
 - c) az árvizek idején jelentkező víztöbblet természetes öblözetekbe való kivezetésének megőrzésének lehetőségét vizsgálni szükséges,
 - d) az élő rendszerek víztározási kapacitását jobban ki kell használni,
 - e) az árvíz gyors levonulását elősegítő ún. árvízi levezető sáv kialakítását és fenntartását a kockázatokat és veszélyeket figyelembe véve, az érintett értékek összevetésén alapuló kompromisszumokkal el kell végezni,
 - f) a megoldások között kell, hogy szerepeljenek az agrárgazdálkodásban található lehetőségek is, mint a víz területen való tartása [tározással, (öntöző)csatornákkal, beszivárogtatással] és a talajvízháztartás javítása,
 - g) a védekezési rendszer rugalmasságát olyan eszközökkel kell növelni, mint a mobil gátak használata,
 - h) fentiek kiegészülnek a nem-szerkezeti intézkedések államilag összehangolt rendszerével.

A nagyvízi mederkezelés szükségessége, lehetősége és haszna

Miután a töltések további emelése sem gazdaságilag, sem árvízbiztonsági szempontból, sem településszerkezeti adottságok miatt nem járható út, a vonalmenti védekezés hagyományosnak tekinthető műszaki megoldása helyett, az úgynevezett területi védekezés módszere került előtérbe, azaz:

- a kisebb vízhozamú folyók esetében már sikerrel alkalmazott árvízcsúcs-csökkentés (tározás) módszert kell alkalmazni a Tisza esetében is, továbbá
- az árapasztással egy időben és azonos rangon kezelve szükséges és lehetséges a Tisza medrében, a **nagyvízi mederben** az árvízi hozamok levezetésének a feltételeit helyreállítani, illetve javítani.

A nagyvízi meder fogalma és funkciója a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvényben

Nagyvízi meder: a vízfolyást vagy állóvizet magában foglaló terület, amelyet az árvíz levonulása során a víz rendszeresen elborít, és amelyet a mértékadó árvízszint vagy az eddig előfordult legnagyobb árvízszint közül a magasabb jelöl ki.

Elsődleges rendeltetése a mederből kilépő árvíz és a jég levezetése.

A nagyvízi mederben fekvő ingatlan tulajdonosa, illetve használója a nagyvízi mederben mezőgazdasági művelést, erdőgazdálkodást vagy más tevékenységet kizárólag saját felelősségére, az árvizek levezetésének akadályozása nélkül, a környezet- és természetvédelmi, valamint a kulturális örökségvédelmi előírások megtartásával folytathat. A nagyvízi mederben a termőföld védelméről szóló törvény szerinti, a termőföld más célú hasznosítását, valamint a föld művelési ágának megváltoztatását végrehajtani kizárólag az érintett folyószakaszmeder kezelőjének előzetes hozzájárulásával lehet. A nagyvízi mederben, illetve a parti sávban való elhelyezkedés tényét mint jogi jelleget a vízügyi hatóságnak az érintett ingatlanra vonatkozó jogerős határozata alapján az ingatlan-nyilvántartásba fel kell jegyezni.

Nagyvízi mederkezelés: a terület hasznosítása és használata, a terület felmérése és nyilvántartása, megóvása, őrzése, fenntartása érdekében végzett tevékenység. A folyók nagyvízi medrére vonatkozóan kezelési tervet kell készíteni, amely a nagyvízi mederben tevékenységet folytatókra kötelező. A kezelési tervet a vízügyi igazgatási szervek irányításáért felelős miniszter rendeletben állapítja meg. A vízügyi hatóság jogosult – a természeti és a környezeti veszélyeztetettség megelőzése (így a nagyvízi meder vízszállító képességének megőrzése, az árvizek levezetésének biztosítása) érdekében – a nagyvízi mederben telekalakítási, illetőleg építési tilalmat elrendelni. A folyók nagyvízi medrére vonatkozó kezelési terv készítésének rendjére és tartalmára vonatkozó szabályokat a kormány állapítja meg.

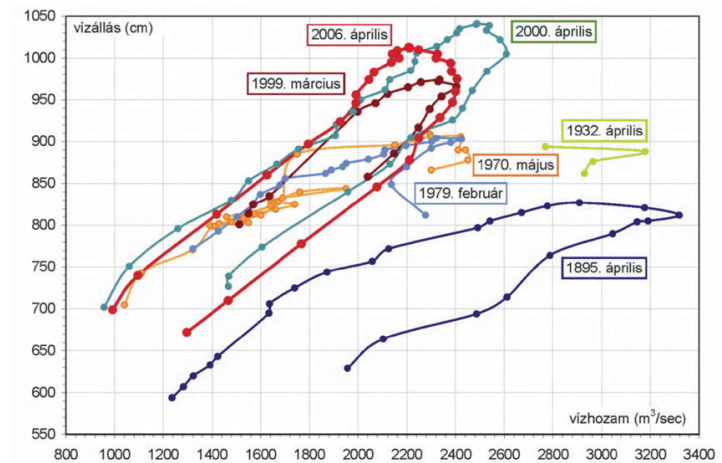
A folyók vízszállító képessége az 1998-ban kezdődő árvizes időszak hatására, különösen a 2001. évi tarpai szakadást követően került reflektorfénybe, amikor a kormányzat paradigmaváltást kezdeményezett a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztésének (VTT) a megindításával. Az árvízszintek akkori és azóta is bekövetkezett emelkedésére adott tudományos válaszok egyértelműen igazolják, hogy azok okozója az árvizek levezetéséhez szükséges területek szűkülése. **A hazai szabályozás saját kockázatra lehetővé teszi a töltések közötti időszakosan árvízjárta területek hasznosítását, hiszen ez az ország 4 százalékát teszi ki, de hagyományosan tiltja ezeken a területeken az építést, és szabályokhoz köti a művelési ág megváltoztatását.**

Történelmi példa a nagyvízi mederben való tevékenységek szabályozására

A hullámtér „klasszikus” területe a magyar vízjognak. Már a vízjogról szóló 1885. évi XXIII. törvénycikk (és annak akkori kommentárja) leírják, hogy „*hazai mérnökeink is belátták..... hogy csak töltések emelése által az árvíznek kitett területek biztosan nem mentesíthetők, hanem szükséges, hogy az árvíznek rendes lefolyása biztosítható...*”. Ezért a törvény egyértelműen rendelkezik, hogy „töltések közé fogott folyóknál”, mai fogalommal a hullámtéren, illetve a nagyvízi mederben megfelelő műszaki sávban a művelési módokat rendeleti úton határozzák meg, és ezen a területen a művelési ág megváltoztatása vízügyi hozzájárulással volt csak lehetséges.

Ezekon a területeken bekövetkezett árvízi károkért nem jár kártalanítás, biztosítása is kizárt. Ennek ellenére, vagy evvel visszaélve, az árvízvédelmi töltések között és nyílt ártereken igen nagy területeken felhagytak a szántóföldi és gondozott talajú gyümölcs (pl. dió) termelésével, valamint a gyepgazdálkodással, legeltetett állattartással. Ezeket erdők váltották fel, illetve nagy területeken invazív növényfajok hatalmasodtak el. Nagy területek védetté nyilvánításával – a kezelési korlátok miatt – az aljnövényzet elburjánzik, az ott lelassuló víz okozta hordaléklerakódás gyorsítja a medrek feltöltődését. A települések egyre közelebb húzódtak a folyókhoz, az eredetileg előírásosan lábakra épített üdülők lassan beépültek, a telkeket kerítésekkel vették körül.

6. ábra: Árvízi hurokgörbe (a vízállás és a vízhozam összefüggése) a Tisza szolnoki szelvényében 1895–2006 közötti nagyobb árvizek esetén

Forrás: ReWe Bt 2006

Az eredmény, amit a 6. ábra is mutat: azonos vízhozamok mellett egyre emelkedő tetőző vízszintek állnak elő, ugyanis a szűk, beépített hullámtéren a rossz lefolyási körülmények visszaduzzasztást eredményeznek. Az árvízszintek ma már mintegy 1,5-2 méterrel haladják meg a 20. század derekáig észlelt maximumokat. Ez azt is jelenti, hogy a védvonalak jogszabálynak megfelelő kiépítettsége – az úgynevezett „mértékadó árvízszint” kényszerű megemelése miatt – 67 százalékról kevesebb mint 10 százalékra csökkent. A 20. század második felében megépült védvonalak, melyek bekerülési értéke mai áron meghaladja az 1500 milliárd forintot, eredeti funkciójukat elvesztették, a biztonságot ma már nem tudják szavatolni.

Ha ez a folyamat nem áll meg, a nagyvízi meder területe folyamatosan nőni fog, és az árvizek a töltések magassági biztonságának csökkenése miatt növekvő veszélyt jelentenek a védett településekre. *Ha nem sikerül gátat vetni a folyók nagyvízi medrében a vízszállító képességet csökkentő, duzzasztást okozó tevékenységeknek (beépítés, szántók megművelhetlensége, erdők aljnövényzetének elburjánzása stb.), akkor megálíthatatlan és beláthatatlan az árvizek szintjének további emelkedése.*

Annak érdekében, hogy a bekövetkező kár mérsékelhetővé váljék, nem elegendők (és nem finanszírozhatóak) a hagyományos fejlesztések (töltés vagy tározóépítés), szükség szerint változtatni kell a területhasználatokat.

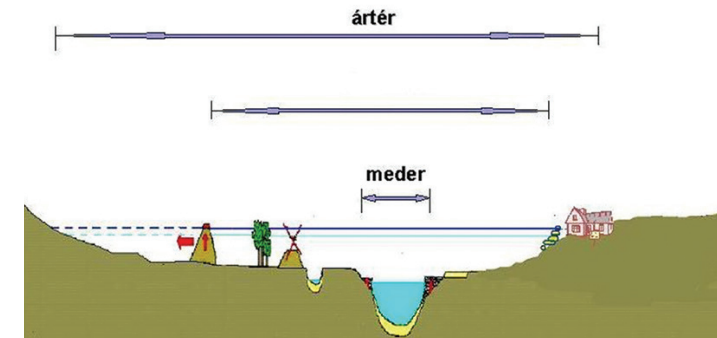
A nagyvízi meder vízszállító képességével kapcsolatos beavatkozások, illetve tevékenységek az alábbi részekre oszthatóak:

- Az árvízlevezetés feltételeinek **helyreállítására** (szükséges mértékű javítására) irányuló beavatkozások, ezek lehetnek:
 - **Műszaki beavatkozások** – az ezekkel kapcsolatos eljárás a vízjogi engedélyezés rendjében szabályozva van.
 - A nagyvízi mederben folyó, a vízszállító képességre kedvezőtlenül ható területhasználat megváltoztatása **nem műszaki beavatkozással**, hanem területhasználat-váltással – az ezekkel kapcsolatos eljárás szabályozatlan, illetve csak a törvényi alapjai vannak meg, a részletes szabályozás hiányzik.
 - A **jogszerűtlen területhasználat** megszüntetésének kikényszerítésével – az ezekkel kapcsolatos eljárás csak részben szabályozott, és a meglévő szabályok érvényesítése indokolatlanul nehézkes.
 - A meder vízszállító képességének **fenntartására** irányuló beavatkozások, annak érdekében, hogy a nagyvízi meder területének használatában folyamatosan **tudatosuljanak és érvényesíthetők legyenek** azok a követelmények, amelyeket a vízvezetés érdekében meghatároztak (pl. a megtisztított „elsődleges árvízi lefolyási sávok” oly módon történő használata/művelése, hogy tartósan akadálymentes maradjon). Az ezekkel kapcsolatos eljárásnak ma is több eszköze van (művelési kötelezettség, szabálysértési eljárás stb.), de nincsenek rendszerbe foglalva, gyakorlati szempontból sokszor végrehajthatatlanok, ellenőrzésük megoldatlan.

A fenti szabályozatlanságok megszüntetése során a nagyvízi meder következő (7. ábra) fő funkcióira kell különös tekintettel lenni:

- Folyóink és különösen a nagyvízi medrek természeti adottságai kimagasló értékűek (még akkor is, ha egyes, ma „természetesnek” minősülő vízfolyásunk mesterséges, ázott mederben kezdte újkori életét). Indokolt természetvédelmi követelmény, hogy ezeken a területeken természetszerű állapot uralkodjék; legyenek túlsúlyban az őshonos fajok alkotta társulások, maradjanak fenn a vizes élőhelyek (holtágak, anyaggödrök), állandóan fenntartott, folyamatos zöldfolyosó biztosítsa a migráció lehetőségét.
- A szociális jellegű igények (üdülés, hobbikertészkedés, zöld turizmus, vízi sport, fürdőzés, stb.) erőteljesen növekednek, és a környező lakosság gazdasági gyarapodásának is jelentős tényezői.
- Számottevő a gazdasági hasznosítás igénye, mind a növény- és állattenyésztést, mind az erdőgazdálkodást illetően.

7. ábra: A nagyvízi meder sematikus rajza

Forrás: ReWe Bt 2008

Ezek a funkciók gyakorta kerülnek konfliktusba a nagyvízi meder árvíz-levezetési funkciójával. A konfliktusok forrása egyfelől a folyó egységének, másfelől a használók, illetve a kezelők elkülönültségének ellentmondása. Ezért a nagyvízi mederkezelés problematikáját, ami csak **integrált gazdálkodással** oldható fel, **társadalmilag nyílt tervezéssel** vizsgáltuk. Olyan igénykielégítési és érdekegyeztetési metódus szükséges ugyanis, amelynek alkalmazásával lehetővé válik a folyók élettér-alkító és emberi szükségleteket kielégítő szerepének fenntartása. A közösségi döntés-előkészítési eljárás keretében valamennyi érdekelt egyezkedésével alakulhat ki az egységes – integrált – értékmérleg, és ennek eredménye szolgál alapul a használati, valamint a mederkezelési feladatok megfogalmazásához és a végrehajtás módjának kiválasztásához.

A nagyvízi medrek, a parti sávok, a vízjárta, valamint a fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról és hasznosításáról, valamint a nyári gátak által védett területek értékének csökkenésével kapcsolatos eljárásról szóló 21/2006. (I. 31.) Korm. rendelet a fentiek fő kereteit határozza meg.

Ugyanakkor a gyakorlat bebizonyította, hogy az általánosan érvényes normatív szabályok „nem elég finomságúak” a nagyvízi mederben érvényesülő bonyolult érdekek mérlegeléséhez, a nagyon változatos morfológiai és egyéb adottságokhoz. Ilyen például, hogy a nagyvízi mederből kiemelkedő, a víz által soha birtokba nem vett területrészek között nem képes differenciálni – pedig indokolt, hogy ilyen helyeken más területhasználati szabályok érvényesüljenek. Hasonlóképpen hiányzik az árvízlevezetés szempontjából fontos és kevésbé fontos területrészek – levezető sávok – megkülönböztetésének (zonáció) lehetősége.

Levezető sávok: a nagyvízi meder azon részei, amelyek az árvíz és a jég elvezetésében részt vesznek, ezek:

I. Elsődleges levezető sáv – maga a meder vagy a meder mellett lévő nyílt terület, amely a keresztmetszetéhez képest rendkívül nagy mennyiségű vizet szállít árvíz idején. Itt kizárt vízhasználathoz közvetlenül nem kötődő építmény építése és felújítása is.

II. A másodlagos levezető sáv – még jelentős hozamot szállít, ahol a meglévő épület felújítása támogatható, de alapterületének növelése nem.

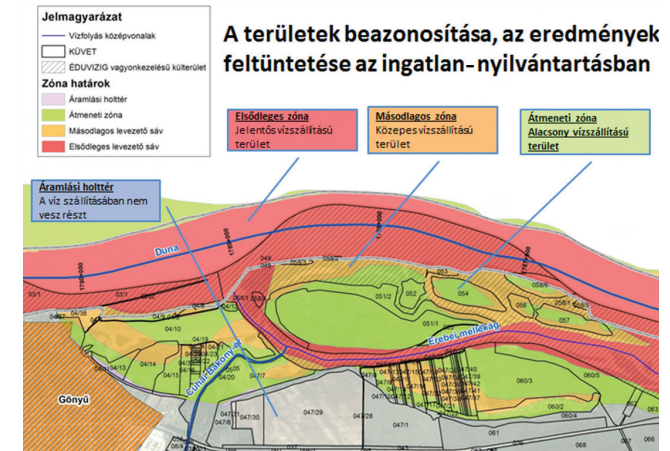
III. Átmeneti levezető sáv – időszakosan elöntésre kerülő terület, az árvíz levezetésében még részt vesz, de szerepe nem jelentős, ezeken a területeken külön engedéllyel az építmény bővítése is lehetséges.

IV. Áramlási holtér – árvízlevezetés szempontjából bármi építhető, amennyiben a tulajdonos túri az elöntést.

A nagyvízi medrekben ma 15.467 (!) épület van. A fenti elvet követve 88 százaléku (13.576 épület) a jelenlegi merev tiltásnál kedvezőbb helyzetbe kerül. Az elsődleges levezető sávban levő 122 épületből 107 egy tömbben van a Közép-Tisza-vidéki területen. Másodlagos sávban ugyancsak tömbben helyezkedik el 1339 (a Közép-Dunán, a Felső-Tisza-vidéken, valamint az Alsó-Tisza-vidéken). Ezek ütemezési és műszaki tekintetben sajátos kezelést igényelnek, illetve kapnak. Így mindössze 430 épület – a nagyvízi mederben ma elhelyezkedők 2,8 százaléka – marad a legszigorúbb tiltás kategóriájában, de ezek mindegyikét el is öntötték az elmúlt évek árvizei, tehát a tulajdonosok által ismert tények rögzítése fog történni.

A gyakorlat számára régóta hiányzott az ilyen „finom” megkülönböztetéseket, az előírások elvszerű helyre adaptálását lehetővé tevő eszköz (8. ábra). Ezt a célt szolgálja a vízgazdálkodásról szóló törvény által előírányzott „nagyvízi mederkezelési terv” intézményének a szabályozása. Ennek megalkotása egyben lehetőséget ad az előbb említett rendelet finomhangolására is. Így lehetővé válik a kötöttségek észszerű differenciálása, adott esetben enyhítése a jelenlegi helyzethez képest.

8. ábra: Zonáció a nagyvízi mederben

Forrás: Láng 2016

A nagyvízi meder kezelésének célja, hogy a folyó:

- ne okozzon az érintett lakosság számára vállalhatatlan élet- és vagyonkockázatot;
- maradjon természetes élőhely és tájalkotó érhálózat;
- legyen forrása a társadalom anyagi és szociális szükségletei kielégítésének.

A nagyvízi medernek mindezekért alkalmasnak kell lennie:

- természetes hidrológiai szerepére, a víz, a jég és a hordalék levezetésére;
- a tájban honos flóra és fauna számára élőhely biztosítására;
- a víz és a partok emberi használatára.

A nagyvízi mederkezelési tervek jelentik az eszközt arra, hogy az egyes mederszakaszokon felesleges, merev jogszabályi előírások alól mentességet biztosítsanak annak érdekében, hogy az újragondolt árvízvédelmi stratégiának megfelelően az árvízvédelmi töltések védképességének állandó fejlesztése helyett a hullámterek, nyílt árterek észszerű hasznosítása során a terület kárérzékenységét a minimálisra csökkentsük. A nagyvízi mederkezelési tervek arra is lehetőséget adnak, hogy kiemelkedő társadalmi jelentőségű hely (természetvédelmi érték, műemlék, üdülőterület stb.) esetében, legyen lehetőség alternatív kompenzáló intézkedésekre, amelyekkel elérhető, hogy az árvízszintek ne emelkedjenek, de a megvédendő érték se sérüljön.

Mindezek mellett és ellenére, nyilván nem az elsődleges levezető sávban, de fog maradni a nagyvízi mederben – különösen az árvízszintek további emelkedése esetén – épület (lakó, üdülő, termelő stb.). Ezek esetében egyre fontosabbá válik az

objektumvédelem, valamint eszközeinek a fejlődése, illetve támogatása is. Azokban az országokban, ahol például völgyfenéki településeken megszokott jelenség az épületek elöntése, erre már szinte külön ipar kezd kialakulni vízzáró nyílászárók, csatorna-visszacsapó szelepek, vízálló vakolatok és a víz elleni védelemre hivatott egyéb eszközök gyártására, forgalmazására, a használatukkal kapcsolatos tanácsadásra. Az ilyen eszközöknek nemcsak árvízveszélyes területeken, hanem belvízjárta területeken is van létjogosultságuk. Ez már mind létszámban, mind jellegében olyan lakossági ügy, amely joggal vet fel biztosítási megfontolásokat is.

A mai „veszélyhelyzet-kezelő” árvízvédelem finanszírozása (védekezés, helyreállítás, kártérítés, kártalanítás) – jellegénél fogva – lökésszerűen, tervezhetetlenül jelenik meg a költségvetésben. Árhullámról árhullámra milliárdokat költünk a védekezésre és helyreállításra, evvel együtt a kárérték minimum évi 1 százalékkal növekszik. A megelőző jellegű árvízveszély-kezelés elvárt eredményének kell lennie annak is, hogy ez a terhelés „kisimuljon”. Mi ez, ha nem biztosítási eset: tartalékképzés a véletlenszerűen (bizonyos valószínűséggel) bekövetkező káreseményekre?

Hazánkban is történt erre kísérlet a Wesselényi Alappal. Ma persze a biztosítók a hullámtérben fekvést, az ottani elöntés révén bekövetkező árvíz-kárt nem véletlenszerű eseménynek tekintik, hanem biztosan bekövetkezőnek. Vannak azonban olyan nemzetközi példák, ahol ebben a „kisimításban” a biztosító szektor sikeresen közreműködik. Franciaországban például egy összetett rendszer működik az állam, a biztosítók és az állam által létrehozott nemzeti viszontbiztosító részvételével. A viszontbiztosító forrásául az ingatlanokra kötött biztosítások díjának egy fix százaléka szolgál. Ez az alapja a károsultak kárenyhítésének minden olyan esetben, amelyet az állam természeti katasztrófának minősít. A kárenyhítés mértéke a biztosítókkal kötött szerződéseken alapul. A szolidaritási alapon a biztosítók is viszontbiztosíthatják magukat nagyon nagy katasztrófák esetére.

Ez a példa, de még inkább az előttünk álló feladatok azt igazolják, hogy a vízügynek és a biztosító szakmának érdemes, hasznos lenne kiterjedtebb, szakmai tudományos alapon zajló párbeszédet folytatnia.

HIVATKOZÁSOK

¹ A Halcro-Water cég magyarországi árvízfejlesztésekről készített tanulmányának megállapítása, 2007.

² A klímaváltozás árvízi kockázatot növelő hatása a villámárvizeknél egyértelműnek tűnik. A nagy folyókon jóval nagyobb a kockázat bizonytalansága. Nincs egyértelmű igazolása annak, hogy az árvízszintek kétségtelen növekedésének oka-e a klímaváltozás vagy az éghajlati rendszer belső mechanizmusából fakadó véletlen, nem beszélve az antropogén hatásokról.

IRODALOMJEGYZÉK

Nemzeti Vízstratégia – Kvassay Jenő Terv (NVS) 2017. <http://www.kormany.hu/hu>, illetve megalapozó háttér tanulmánya, 2015. <http://www.vizugy.hu/> utolsó letöltés 2017.05.08.

Magyarország Árvízi Országos Kockázatkezelési Terve (ÁKK) Hivatalos Értesítő, 2016. 14.sz. p.1261.

Kovács S. – Kvassay J.: A Vízügyi Törvény, a tisztai törvény és az ezekre vonatkozó rendeletek. Budapest, 1886.

Ungvári Gábor – Kis András: Többletterületek biztosítása az árvíz kockázat-csökkentés érdekében.

Az Európában alkalmazott megoldások áttekintése, BCE-REKK 2013.

A MAGYARORSZÁGI LAKÁSBIZTOSÍTÁSI PIAC HELYZETE ÉS ÚJ KIHÍVÁSAI

Deliága Judit (építészmérnök, Allianz Hungária Zrt. lakossági vagyoni termék- és portfóliómenedzsment csoportvezető, Mabisz Lakás- és Kisvállalkozás Biztosítási Bizottság elnöke)

ÖSSZEFOGLALÓ

A cikkben áttekintem a magyarországi lakáspiaci helyzetet, melynek trendjeit követi a lakásbiztosítási piac is, így az ingatlanpiaci várakozások jó előrejelzők lehetnek a lakásbiztosítások piacának várható alakulására vonatkozóan.

A KSH lakásfelmérés eredményeire támaszkodva összehasonlítom a lakók szubjektív megítélése alapján feltárt épületminőségi jellemzőket a biztosítók kártapasztalatai alapján szükségesnek ítélt felújításokkal.

Végezetül áttekintést adok a digitalizáció és insurtech fejlesztések kihívásairól a lakásbiztosítások specialitásaira koncentrálni.

SUMMARY

In this article I review the situation of the Hungarian housing market and its trends. In this respect the changes of the real estate market can be also predicted.

Based on the survey of KSH (Hungarian Central Statistical Office), I compare the building qualities given by the dwellers with the renovations deriving from the claims in the insurance companies.

Finally, I outline the challenges of digitalization and insurtech developments focusing on the features of the household insurance.

Kulcsszavak: lakásbiztosítás, lakáspiaci

Key words: home insurance, housing market

JEL: G22, O18

DOI: 10.18530/BK.2017.2.60

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2017.2.60>

Lakáspiaci helyzetkép

A magyarországi lakásbiztosítási piac alakulása szorosan követi a lakáspiaci változásokat. Az önkormányzati lakások rendszerváltás után lezajlott privatizációját követően a 90-es évek visszaesést hoztak a lakásépítésekben – átmeneti fellendülést csak a „szocpol” politika jelentett az évtized közepén –, majd 2001-től az állami támogatású lakáshitelezés és a devizahitelezés felfutása eredményezett jelentős fellendülést. Ez a fellendülés együtt járt a lakásbiztosítások számának emelkedésével is. A hazai lakáspiaci tranzakciók és az épített lakások száma a 2000-es évek első feléhez képest közel a harmadára esett vissza a gazdasági recesszió éveiben, aminek következtében a lakásbiztosítási piac 2002-től megfigyelhető növekedése – mind darabszám, mind díjbevétel tekintetében – 2011-re leállt. Az egyéni lakásbiztosítások darabszáma a 2010-es legmagasabb szinthez képest 4 év alatt 93 ezer darab szerződéssel csökkent.

2015-ben a lakásépítési engedélyek száma ismét emelkedni kezdett, amit segített a kamatkidadások folyamatos csökkenése, valamint a lakosság jövedelmi helyzetével kapcsolatos optimizmus. A hiteltörlesztések következtében a lakosság GDP-arányos eladósodottsága jelentősen csökkent, és a banki oldalon ismét fokozatosan erősödni kezdett a lakáshitelek iránti kereslet. Az ingatlanpiacon mind az új, mind a használt lakások ára dinamikus emelkedésnek indult, ami – a kereslet növekedése mellett – egyre inkább kifizetődővé tette az új projekteket. A 2015 végén bejelentett otthontámogatási program – elsősorban az áfa-kedvezmények és a CSOK – 2016-2017-re érezhető javulást hozott a lakásszektorban.

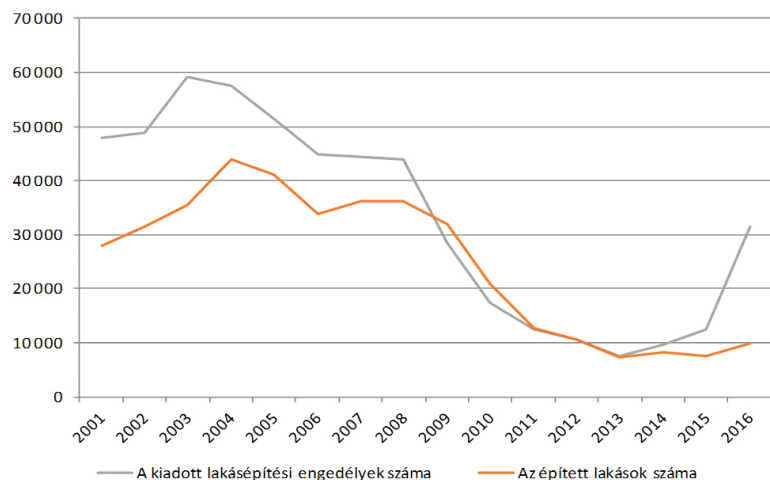
A KSH adatai szerint 2016-ban 9 994 új lakás épült, ez 31 százalékkal haladta meg az egy évvel korábbi számokat (1. ábra). A lakásépítések növekedése eltérő volt az egyes településtípusok tekintetében. Bár valamennyi esetében elmondható, hogy nőtt az épített lakások száma, az átlagosnál nagyobb mértékű emelkedés Budapesten (44%) és a megyei jogú városokban (49%) történt. Az építési engedélyek száma a lakásépítések erős felfutását jelzi: a kiadott lakásépítési engedélyek és bejelentések száma együtt 31 559 volt, ami országosan több mint két és félszerese, ezen belül Budapesten közel háromszorosa az előző évinek.

A lakásépítések fellendülése, az új lakások iránti kereslet és az új lakások árának növekedése felfelé húzta a használtlakás-tranzakciókat is. A lakásbiztosítások számának növekedése erősen összefügg a lakáshitelezés fellendülésével, amire egyrészt a lakásépítések darabszámának, másrészt a használt lakások adásvételének növekedése hat. A befektetési célú vásárlások mellett ezen a területen is aktivizálódott a piac, a 2015. évi 134 ezres tranzakciószám 2016-ra már meghaladta a 150 ezret, és a következő években az elemzők arra számítanak, hogy az éves forgalom a válság előtti évek átlagának tekinthető 170-190 ezer darab körüli szintre fog beállni.

A lakásbiztosítások számának növekedése tekintetében ezek az előrejelzések bizakodásra adnak okot, de a 2015-től elkezdődött enyhe növekedés mellett évekre telhet, míg a lakásbiztosítási szerződések száma ismét eléri a válság előtti szintet. Sajnálatos módon évek óta nem állnak rendelkezésre a lakásbiztosítási piac pontosabb elemzését lehetővé tevő adatok. 2016-tól a Szolvencia II szerinti MNB adatszolgáltatás „Lakossági vagyónbiztosítás” soraiból némileg képet kaphatunk a szektor helyzetéről, de nem teszi lehetővé a tisztánlátást, hogy ezekben a

sorokban együtt jelennek meg a lakás- és társasház-biztosítások adatai, és az új adatok nem vethetők össze a korábbi évek más struktúrában gyűjtött adataival.

1. ábra: Lakásépítési engedélyek és épített lakások száma (évente, darab)

Forrás: KSH

Miben élünk? Mit biztosítunk?

A lakásépítésekre elsősorban nem a magyarországi lakásszám növelése, hanem a lakásállomány minőségi megújítása miatt van szükség. A jelenlegi ütemet tartva 400 évbe telne a lakásállományunk megújulása. Évente mintegy 40 ezer darab megépült lakásra lenne szükség egy 100 éves megújulási ciklushoz. Ez mutatja egyúttal, hogy az új építések mellett a felújítások szintén fontosak.

A lakásállomány minősége a lakásbiztosítások kockázata szempontjából kiemelt tényező.

A lakásállomány minősége a lakásbiztosítások kockázata szempontjából kiemelt tényező. Sajnos ebben a tekintetben erős a lemaradásunk Nyugat-Európaéhoz képest. Magyarországon a lakosság több mint 25 százaléka olyan lakóingatlanban él, ahol nedvesek a falak és a padló, szivárog a tetőn a víz, vagy elkorhadtak a nyílászárók.

A KSH 2015. október-novemberi lakásfelmérése szerint a magyarországi lakóépületek száma közel 2,7 millióra tehető. A lakóépületek túlnyomó többsége 1-3 lakásos családi ház. A lakások száma 4,4 millió, ezek 61 százaléka van 1-3 lakásos épületben, az összes lakás 39 százaléka pedig 4 vagy több lakásos épületekben található. Mintegy

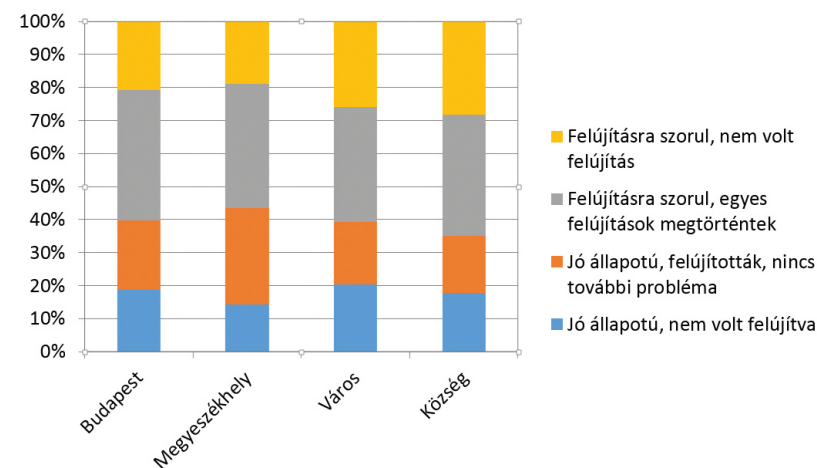
1 millió lakás van nagyméretű, 25 vagy több lakást tartalmazó épületben, amelyek főleg lakótelepeken találhatók.

A lakóépületek közel háromnegyede téglából, 21 százalékuk vályogból épült. Magas a vályogházak aránya az Alföldön, amelynek dél-alföldi területein további kockázatot jelent, hogy jelentős részük alapozás nélkül épült.

A magyar lakásállomány 19 százaléka 1945 előtt, 65 százaléka 1945–1990 között épült. A városi lakásállomány jelentős része nem szerves fejlődés útján jött létre: sok lakás régi villaházak megosztásának, a polgári lakások felszabdolásának, illetve a panelépítési dömpingnek az eredménye. A rendszerváltást követően privatizált bérlakások állaga tovább romlott, a tulajdonosok sok helyen nem tudták megszervezni a felújítást. Az újonnan épített lakásoknak köszönhetően ebben az időszakban a lakásállomány 16 százalékkal bővült. Azonban az új építésű lakásokkal kapcsolatban is kialakult egyfajta bizalmatlanság, az eltűnő projektcégek, nem érvényesíthető garanciális igények, a minőségi helyett a minél olcsóbb építőanyag választása közhelyek lettek.

2015-ben a lakások kevesebb mint 40 százalékában voltak a lakók maradéktalanul elégedettek az épület minőségével. A legjobb műszaki állapotban a lakók válasza alapján a többszintes családi házak és a zöldövezeti társasházak voltak, míg a beavatkozást igénylő épületek aránya a városi bérlakások és a hagyományos építésű parasztházak között a legmagasabb. Az épületek minőségét illetően a legtöbb lakó az épületek állagával és hőszigetelésével kapcsolatos problémát fogalmazott meg (2. ábra).

2. ábra: Lakások az épület állapota és a 2005 óta végzett felújítások szerint, 2015 [%]

Forrás: KSH

A leginkább elterjedt épületfajtát, az egyszintes családi házakat összességében átlag alatti minőség, ugyanakkor nagyfokú heterogenitás jellemzi. Ezekben az épületekben a minőségi problémák előfordulása a települési hierarchia mentén lefelé haladva gyakoribbá válik: Budapesten 48, míg a községekben mindössze 35 százalékuk kifogástalan állapotú. Megfordul azonban a sorrend a lakótelepi épületek között, ahol a budapesti épületek minősége kissé elmarad a vidéki városokétól. Az elmúlt évek kiterjedt lakótelepi felújításai ellenére a lakásoknak kevesebb mint 40 százaléka problémamentes, ami azt jelzi, hogy a felújítások általában nem oldották meg az épületek valamennyi fennálló problémáját.

A KSH magyarországi lakáskörülmények széles körű feltárását és megismertetését célzó lakásfelmérésének eredményei a lakók személyes megítélésén alapulnak, és így nem függetlenek a megkérdezettek elvárásaitól és tájékozottságuktól. Az egyes épületminőségi problémákkal kapcsolatban a KSH kérdésére a lakók kiugró számban említették meg az épületek hőszigetelésével összefüggő hiányosságokat, a válaszadók többsége (38%) szerint a falak külső hőszigetelésére, tatarozására lenne szükség. A nyílászárók cseréjét a megkérdezettek közel harmada (32%) látta indokoltnak, 29 százalékuk pedig a tető, földem hőszigetelését, cseréjét, illetve javítását említette. Az említések gyakoriságát tekintve ezeket a fűtőkorszerűsítésre, illetve a fűtési rendszer átalakítására vonatkozó igények követték, a lakások mintegy 11 százalékában. Viszonylag gyakori volt a padló, pince, lábazat szigetelése (9%), a vezetékcsere (8%) és a kéménycsere vagy -felújítás (7%) megjelölése a kérdőív összesen 19 válaszlehetőséget tartalmazó listáján.

Az elmúlt évek emelkedő kárgyakoriságában közrejátszik az egyre gyakrabban előforduló szélsőséges időjárás is.

A biztosítók a kártapasztalataik alapján feltehetően más rangsort határoznának meg a lakóépületek szükséges és indokolt felújításairól. Miközben a lakóknak csupán 8 százaléka említette a vezetékcsere szükséges felújításként, a lakossági vagyont biztosítási károk között a biztosítók tapasztalatai szerint gyakoriság tekintetében évek óta a vezető károk között van a vezetékes vízkár (csőtöréskár), valamint annak következménykárjai. Ezek különösen a többlakásos lakóépületekben gyakori károk az egyéb kártípus darabszámokhoz képest, ezek között is különösen a lakótelepek házigyári épületeiben, ahol a 30-40 éves vezetékek élettartama már rég túl van az építéskor tervezetten. A társasházak anyagi lehetőségei azonban ritkán teszik lehetővé a régi, elavult vezetékek teljes cseréjét, és az elmúlt évtized pályázatai is elsősorban az energetikai felújításokra koncentráltak. A vezetékek rendszeres, egy ütemben történő felújítása lenne a kívánatos, és nyújtana hosszú távú megoldást a rendszeresen bekövetkező csőtörések megelőzésére. Bár a gépészeti vezetékek rejtett szerkezetként kevésbé vannak szem előtt, mint egy rossz állapotú homlokzat, de cseréjük épp a kockázatcsökkentés révén növelni tudja az ingatlan értékét is.

Az elmúlt évek emelkedő kárgyakoriságában közrejátszik az egyre gyakrabban előforduló szélsőséges időjárás is. A klímaváltozás hatásait a magyar lakásbiztosítási piacra részletesen

elemezte Pandurics Anett–Szalai Péter–Tóth Krisztián cikke (Biztosítás és Kockázat III. évf. 4. szám), amelynek csak visszautalnék a következtetéseire. Mind az elemi károk, mind az egyéb károk, mint például a csőtörés- vagy beázások növekvő kockázata a lakásbiztosítási díjak emelkedését hordozzák magukban. A jelentős területi eltérések – akár az épületállomány minősége, akár az éghajlati hatás miatti változások eredményeként – a penetrációs potenciál csökkenését hozhatják magukkal a veszélyközösség inhomogenitásának kockázata miatt.

A kárgyakoriság emelkedése azonban nem feltétlenül csak az előzőekben említett okok következménye. Hozzájárult az is, hogy a lakásbiztosítási termékeken keresztül elérhető kiegészítő biztosítások és szolgáltatások száma jelentősen megnövekedett, a lakásbiztosítások rendkívül összetett termékké váltak az elmúlt évtizedben.

Személyre szabható vagy egyszerű termékek?

A lakásbiztosítások hagyományosan összevont, több kockázatra fedezetet nyújtó, per risk típusú biztosítások. Ma Magyarországon 15 biztosító közel 40 lakásbiztosítási terméket kínál. A biztosítók állományában lévő különböző módozatok száma a nyolcvanat is meghaladja. A tűz- és elemi kár kockázatok mellett már a legegyszerűbb biztosítások is fedezetet nyújtanak csőtörés-, betöréses lopás- vagy üvegtörés károokra is, és ezek mellé a legkülönbözőbb kiegészítő biztosításokat kínálják a biztosítók. A legrégebb óta választható kiegészítő felelősség- és balesetbiztosítás fedezeteken kívül az újabb és újabb termékfejlesztésekkel előálló, egymással versengő biztosítók termékeiben az épületekre és/vagy ingóságokra fedezetet nyújtó kockázatok mellé bekerültek kockázati élet- és egészségbiztosítási fedezetek, temetésbiztosítás, garanciabiztosítás jellegű fedezetek, jogvédelem-biztosítás, kisállat-biztosítás, és gyakoriak a gépjárművekre megköthető kiegészítők is. Az utóbbi években elterjedtté váltak a kár esetén azonnali vészhárítást nyújtó assistance szolgáltatások is. Egyre több biztosító kínál all risks típusú vagyont biztosítást is a hagyományos lakásbiztosítás alternatívájaként a lakossági ügyfelek számára. Ez a sokszínűség segíti a piaci versenyt, de ugyanakkor az ügyfelek számára egyre nehezebbé is teszi a különböző biztosítási feltételek összehasonlítását.

A lakásbiztosításokban még nem sikerült igazán áttörést elérnie az online értékesítésnek.

A Mabisz 2013. március 26-án léptette hatályba a Lakásbiztosítási Standard Termékvázlat alkalmazásának szabályzatát. A Standard Termékvázlat célja, hogy a lakásbiztosítási terméket kereső vagy azzal rendelkező fogyasztók számára transzparens, összehasonlítható legyen a részt vevő társaságok termékvalasztéka, ezáltal is erősítve az ügyfélközpontú működést. A Mabisz honlapján szerepelnek azok a lakásbiztosítási termékek is, melyek már a Standard Termékvázlat alkalmazásával készültek.

Pontos adatok nem állnak rendelkezésre arra vonatkozóan, hogy a lakásbiztosítások értékesítése hogyan oszlik meg Magyarországon az egyes csatornák között, de a személyes

kapcsolattal értékesítő csatornák (például belső hálózat, bankfiók) fontosságára utal, hogy azoknak a társaságoknak magas a piaci részaránya, amelyeknél ezek a csatornák erősebbek. Pedig a biztosítótársaságok komoly fejlesztéseket fordítottak az online csatornájuk erősítésére, a lakásbiztosítások többsége megvásárolható online. Ennek ellenére a lakásbiztosításokban – szemben például a hasonlóan lakossági szegmenst megcélzó gépjármű-biztosításokkal – még nem sikerült igazán áttörést elérnie az online értékesítésnek. A különböző ügyfélkutatások azt mutatják, hogy terjed az online tájékozódók aránya, különösen a városi, fiatalabb korosztályban. Azonban még az online világban otthonosan mozgó is gyakran igénylik a személyes tanácsadást egy lakásbiztosítási szerződés megkötéséhez. Ebben valószínűleg közrejátszik ezeknek a termékeknek az összetettsége is. Valójában egy ellentmondásos kihívásnak kellene megfelelniük a lakásbiztosítási termékeknek, amikor az ügyfelek elvárása szerint egyszerre kellene személyre szabhatónak és ugyanakkor egyszerűnek lenniük. A biztosítók folyamatosan keresik a megoldást erre a kihívásra többek között az online kínált termékek egyszerűsítésével, az előre definiált fedezeti körű termékcsomagok összeállításával, az értékesítési felület grafikus elemekkel támogatott egyszerűsítésével.

Az ügyfelek különböző élethelyzeteihez kialakított kiegészítő biztosítások a személyre szabhatóságot szolgálják, de sok esetben épp a kiegészítő biztosítások sokfélesége bizonytalanítja el az ügyfelet, és irányítja – az online tájékozódást követően – személyes csatornára szerződést kötni. Az online értékesítésben a technológiai fejlődés hozhat áttörést. A mesterséges intelligencia integrálása a felhasználói felületekbe (pl. mobil telefonos alkalmazások, chat felületek) lehetővé teszi a komplex termékekkel kapcsolatos azonnali, egyszerű tanácsadást, a gyorsabb kiszolgálást és a jobb ügyfélélményt.

Okos otthon, okos otthonbiztosítás

Nem feledkezhetünk meg a biztosítók előtti kihívások vizsgálatakor a digitalizációra és az insurtech jelenségre való kitekintésről sem. Bár ezek a kérdések az egész biztosítási szektort érintik, és nem lakásbiztosítás-specifikusak, azonban az évek óta változatlan, alacsony szintű átlagdíj, az erős költségnyomás, valamint a munkaigényes bagatellkárok nagy aránya mind azt valószínűsíti, hogy a lakossági vagyon terület az egyik, ahol elsők között lehet tere az új innovatív megoldásoknak. A biztosítóknak meg kell találniuk a megoldást arra, hogy könnyen megérthető, az ügyfelek igényeit kiszolgáló szolgáltatást kínáljanak, ami nem egyszerű feladat egy olyan területen, ahol az ügyfélkapcsolat alacsony frekvenciájú, sőt, előfordulhat, hogy biztosítási szolgáltatással nem is találkozik az ügyfél, ha a szerződés tartama alatt nem következik be biztosítási esemény. Nincs azonban sok idejük a hazai biztosítóknak, mivel külföldön már megjelentek az első, szektoron kívülről érkező kihívók, akik új szemléletet hoztak nemcsak a biztosítási termékfejlesztésben, hanem az értékesítés és a kárrendezés területein is. 2016-ban az USA-ban berobbant Lemonade az IT területről érkezve támadja saját pályájukon a hagyományos biztosítókat. A chatbotokat és AI-t használó társaság nemcsak az értékesítést automatizálta, hanem a kárrendezését is a mesterséges intelligenciára és az online kiszolgálásra alapozza.

A legtöbb online értékesítési felületen már most is segítséget kérhet a kötés során elbizonytalanodó ügyfél visszahíváskérés, chat vagy video chat formájában az ügyfélszolgálat nyitvatartási idejében. Megállíthatatlannak tűnik azonban a chatbotok terjedése a biztosítási szektorban is, ahogy más területeken az ügyfélszolgálatot működtető szolgáltató vállalatok közül már nem egy működtet ilyen programot, amellyel a fogyasztó a nap bármely órájában chatet kezdeményezhet. Az ügyfél úgy érezheti, mintha egy másik emberrel csevegne az elektronikus felületen, miközben a válaszokat egy mesterséges intelligencia küldi meg. Ez a technológia fellendítheti az online értékesítést, és hatékonyságnövelő lehet az ügyfélkiszolgálás más területein – mint a szerződéskezelés, kárbejelentés, kárrendezés – is. A chatbotok már a hazánkban is megjelentek, chatelhetünk például az Árkád, a Sziget, az Index botjaival, és az idei év első felében várható az első hazai banki chatbot megjelenése is. Így valószínűleg nincs messze az az idő sem, amikor a biztosítók online ügyfélszolgálati felületein is robotok válaszolják meg az ügyfelek leggyakoribb rutinkérdéseit.

A digitális világ másik fontos trendje a „Big Data” fogalomhoz kapcsolódó adatbányászat. Az ebben rejlő lehetőségek kiaknázásához megfelelő adattisztaságra van szükség, amit a lakossági vagyonbiztosítások esetében nehezít, hogy ezeknek a biztosításoknak egyik fő paramétere a biztosított vagyontárgyhoz kötődő kockázatviselési hely, azaz az ingatlan címe. Magyarországon hiányzik egy olyan egyértelmű címazonosításra és validációra használható nyilvános adatbázis, amely a címek rögzítésének egységességét támogatná. A címek azonosítása sok esetben már közterület szinten sem egyszerű, az ügyfél által megadott adatok változatos módon lehetnek nyilvántartva a biztosítók rendszereiben (pl.: Petőfi utca, Petőfi S. u., Petőfi Sándor utca stb.), ami nehezíti az adatok összekapcsolását. A házzámok és a házzám szint alatti címadatok pedig további variációkra adnak lehetőséget. Előfordult, hogy a szerződő vagy épp az értékesítő volt ellenérdekelt a pontos címadat megadásában. A biztosítók az új kötéseknel néhány éve már bevezették a közterületi törzsen alapuló címrögzítést, azonban a régi, sok esetben még papíron megkötött szerződésállomány címeinek tisztítása nehezen automatizálható, lassú folyamat, ami nehezíti a Big Data elemzéseket. A közterületi törzs mellett a GPS koordináta alapú címmeghatározás lehet a másik lehetőség az ingatlan pontos azonosításához, melynek rögzítését a külső adatbázisok mellett az ügynökök, kockázatfelmérők, kárszakértők által használt mobil eszközökben megtalálható helymeghatározó szolgáltatás is támogatni tudja. A régi szerződésállományra vonatkozóan azonban még így is csak lassan várható az adatok tisztítása, ami az adatbányászat lehetőségeit szűkíti, lassítja.

A lakásbiztosításokkal kapcsolatos innovációk felsorolásakor meg kell említeni az ún. Smart Home megoldásokat is. Az otthonok automatizálásának berendezési tárgyai, az IoT eszközök terjedése a lakásbiztosításokban biztosított vagyontárgyak körét fogja bővíteni, és a biztosított értéket növeli. Az új eszközök már nemcsak a vagyon- vagy a tűzvédelmet képesek erősíteni, hanem csökkenthetik a biztosítók más kockázatait is. Így például a csőtöréskárok korai észlelésére már többféle megoldás megjelent, amely azon túl, hogy figyelmezteti az ügyfelet, ha bármi gond jelentkezik az otthonában, akár a vezetékrendszer elzáró csapjával is összeköthető. Így a kiömlő víz észlelése esetén azonnal be is tud avatkozni, megakadályozva egy nagyobb kár bekövetkezését.

sét, sőt, az ügyfél értesítése mellett jelzést indíthat a biztosító felé is, hogy assistance szolgáltatási igény merült fel. Az okos otthon megoldások előnyei mellett azonban ezek az eszközök nem elhanyagolható kockázatot is jelentenek. Hiszen a hálózatra kötött eszközökön keresztül újfajta támadásnak is kitesszük otthonunkat, egy betörő a rendszert feltörve információt szerezhet arról, mikor nem vagyunk otthon, kinyithatja a zárat, és nyom nélkül szerezheti meg értékeinket. A biztosítási termékfejlesztések során ezeket a kockázatokat is mérlegelniük kell a biztosítóknak. A válasz feltehetően a jelenlegi vagyonvédelmi eszközökre vonatkozó ajánlási rendszer kibővítése lesz, de nincsenek könnyű helyzetben a biztosítók, amikor azt kell meghatározniuk, mi az elvárható szintű védelem az IT technológiában egy lakossági fogyasztótól, és hogyan ellenőrizhető kár esetén, hogy a felhőben tárolt adatokat feltörték, meghamisították-e.

A Smart Home megoldások elterjedése feltehetően lassabban megy majd végbe, mint az IoT eszközök beépülése a mindennapjainkba.

A Smart Home megoldások elterjedése feltehetően lassabban megy majd végbe, mint az IoT eszközök beépülése a mindennapjainkba. Bár a piacon már kaphatók megfizethető árú eszközök, azonban az elterjedésüknek még van néhány gátja. Az egyik ilyen akadály, hogy az épület átalakítása nagyobb beruházást igényel, hiszen az elektromos hálózat teljes átalakítása is szükséges lehet, hogy az eszközök az ügyfél igényeit kiszolgáló alhálózatokban legyenek összekapcsolva. Léteznek persze nagyobb átalakítás nélkül, önmagukban is használható eszközök, pl. okos villanykörték, termosztátok, azonban egy távolról vezérelhető otthoni világítás önmagában nem elég vonzó a felhasználó részére széles körű elterjedéshez. Az okos otthonokba belépni vágyó iparágaknak – ilyenek a biztosítók mellett az okos készülékek gyártói, a szolgáltatók, biztonságtechnikai vállalatok – meg kell találniuk, milyen felhasználói élményt tudnak kínálni, milyen szolgáltatásokkal tudják eléggé vonzóvá tenni az eszközeiket ahhoz, hogy az ügyfelek beépítsék azokat otthonaikba, és megosszák a privát szférájuk adatait velük. Hogy ez mennyire nem egyszerű feladat, azt jól szemlélteti a „The Digital Future of Insurance” konferencián bemutatott amerikai példa. Egy manhattani luxuslakást biztosító kiemelt ügyfél millió dolláros vízkárát követően a biztosító felajánlotta, hogy a kár helyreállítása során díjmentesen telepít számára egy szivárgásérzékelő technológiát. A friss kártapasztalat ellenére az ügyfél megtiltotta az eszköz beszerelését. Csupán az ügyfelek 26 százaléka fogadta el a hasonló ajánlatukat. Ennek a fajta bizalmatlanságnak a leküzdése jelenti az egyik nagy kihívást a biztosítók és a Smart Home iparághoz kapcsolódó többi szereplő számára.

A biztosítások területén hamarabb épülhetnek be a digitalizált megoldások a lakossági vagyonbiztosítások szolgáltatási oldalába, mint a termékekbe vagy akár az értékesítésbe. Ma már minden technológiai eszköz adott ahhoz, hogy a biztosítók távolról végezzék el a szerződéskötéshez szükséges szemlét vagy akár egy kár felmérését. Az ügyfelek zsebében ott vannak azok a mobiltelefonok, amelyeknek a kamerája már megfelelő minőségű fotókat, felvételeket tud készíteni ahhoz, hogy a biztosító szakértője akár az irodából, akár otthon az íróasztalánál ülve végezze el egy telefonos applikáción keresztül az ügyfél segítségével a szemlét. Ezzel a megoldással a szolgáltatás gyorsab-

bá válhat, és az ügyfél elégedettségét fokozhatja a szolgáltatás időbeli rugalmassága is. Bár ezek a megoldások a nem jó szándékú ügyfelek számára is vonzóak lehetnek a visszaélések könnyebb lehetősége miatt, de megfelelő ellenőrzések beépítésével csökkenthető a fraud-kockázat.

Összegzés

A piaci környezet, az épületállomány minőségéből fakadó kockázatok és a felgyorsuló technológiai fejlődések egyaránt kihívásokat támasztanak a lakásbiztosításokkal foglalkozó társaságokkal szemben. Ezek a kihívások azonban nemcsak feladatokat jelentenek, hanem új lehetőségeket is. A biztosítási termékek új generációja fejlődhet ki, amely termékekben egyes – ma még általánosnak számító – fedezetek indokolatlanná válnak, ugyanakkor egészen új kockázati körök is bekerülhetnek a biztosításba, megváltozhat a lakástermékek ma megszokott felépítése, jellegzetességei is. Az új biztosítási termékeket már nem lehet hosszú évekre tervezni, a gyorsuló világban gyakrabban lesz szükség a termékek frissítésére, módosítására. Ehhez megfelelően rugalmas, moduláris termékstruktúrát kell kidolgozni a társaságoknak, amelybe könnyen integrálhatóak a lakásokban megjelenő új technológiák miatti új kockázatok. Ugyanakkor arról sem szabad elfeledkezni, hogy az új technológiák terjedése a közeljövőben csak egy szűk ügyfélkörben várható. Amint a magyarországi lakásállomány-felmérés bemutatta, az épületek nagy részénél műszakilag jóval fontosabb felújítások lennének szükségesek, mint az „Okos Otthonná” alakítás. Ezeknek az épületeknek a biztosítására a meglévő termékek megfelelő kockázatokat kínálnak, azonban mind fontosabbá válik a veszélyközösség védelme érdekében a szegmentált árazás és az automatizált kockázatvállalás.

Fontos feladat a biztosítók számára a meglévő adatállományuk feldolgozása, tisztítása, mert ezek elemzése támogatja az ügyfelek igényeinek megértését, a pontosabb szegmentálást, és támpontot nyújt a fejlesztési irányok meghatározásában.

IRODALOMJEGYZÉK

- Digital Insurance
<https://www.dig-in.com/news/talking-ai-sharing-economy-and-smart-homes-at-dig-in>
 Letöltés: 2017.05.13.
- KSH: Miben élünk? A 2015. évi lakásfelmérés főbb eredményei, 2016. augusztus
http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/miben_elunk15.pdf
 Letöltés: 2017.05.15.
- KSH: Miben élünk? A 2015. évi lakásfelmérés főbb eredményei táblamelléklet, 2016. augusztus
http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/miben_elunk15.xls
 Letöltés: 2017.05.15.
- KSH: Lakásépítés, lakásmegszűnés, üdülőépítés (2001-2016) Frissítve: 2017.02.24.
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zrs001.html
 Letöltés: 2017.03.16.
- OTP Lakóingatlan Értéktérkép 2016/2
https://www.otpbank.hu/OTP_JZB/file/OTP_Lakoingatlan_Ertektterkep_2016_2.pdf
 Letöltés: 2017.03.16.
- Pandurics Anett – Szalai Péter – Tóth Krisztián: A klímaváltozás hatása a magyar biztosítási piacra (Biztosítás és Kockázat III. évf. 4. szám) Társaság a Lakásépítésért, Lakásfelújításért Egyesület, OTTHONTEREMTÉS 2015. Lakásépítések, lakásfelújítások Magyarországon Budapest, 2015. április
http://www.igylakunk.hu/otthonteremtes2015/otthonteremtes_2015.pdf
 Letöltés: 2017.05.14.

INDOKOLT AZ OPTIMIZMUS A DÍJTÁMOGATOTT NÖVÉNYBIZTOSÍTÁSOK KAPCSÁN 2016-BAN TÖBB MINT 2 MILLIÁRD FORINTTAL NÖTT A DÍJTÁMOGATOTT NÖVÉNYBIZTOSÍTÁSOK ÁLLOMÁNYA

Gazdag Gyula (Földművelésügyi Minisztérium, agrárbiztosítási referens), Tanczné Óvári Csilla (Földművelésügyi Minisztérium, támogatáspolitikai elemző)

ÖSSZEFOGLALÓ

Hazánkban öt éve részesülhetnek mezőgazdasági biztosítási díjtámogatásban a termelők. Ezalatt a rendszer jogszabályi alapja többször változott: 2014-ig az Európai Mezőgazdasági Garancia Alap szabályai alapján finanszírozott programként működött, 2015-ben átmenetileg nemzeti támogatásként, 2016-tól pedig a Vidékfejlesztési Program keretében igényelhető a támogatás. Szerencsére a termelők a változásokból csak keveset érzékelhettek, hiszen a főbb biztosítási konstrukciók alig módosultak, és a díjtámogatott biztosítások egyre népszerűbbé válnak. Jelen összeállításunkban az elmúlt évek eredményeit és a közeljövőben várható változásokat kívánjuk bemutatni.

SUMMARY

In 2012 a new two-pillar risk management scheme has been introduced in the agricultural sector. Its second pillar is the premium support to crop and plant insurances. Present article is summarizing the past 5 years of agricultural insurance products supported by the government.

Kulcsszavak: mezőgazdasági biztosítás

Keywords: agricultural insurance

JEL: G22, Q10

DOI: 10.18530/BK.2017.2.70

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2017.2.70>

A biztosítási díjtámogatás 2012-es bevezetése óta a fejlődés töretlen, hiszen évről évre folyamatosan nő a díjtámogatott biztosítást kötő termelők és az igénybe vett módozatok száma, valamint a biztosítások díjállománya (1. táblázat). Az elmúlt évben különösen kiemelkedő volt a díjállomány növekedése (35%), ami a 2015-ös szinthez képest több mint 2 milliárd forintos bővülést jelentett. Az öt éves fejlődést az alábbi adatok szemléltetik:

1. táblázat: Díjtámogatott termékek darabszáma és díjállománya 2012–2016

Év	Módozat (db)	Díjállomány (millió Ft)
2012	1 896	1 467
2013	7 741	4 018
2014	13 088	5 679
2015	16 318	5 752
2016	20 694	7 784

Forrás: MABISZ, MVH

Az évről évre tapasztalható díjállomány-növekedés a rendszerben részt vevők közös munkájának sikerét jelzi, melynek eredményeként egyre többen foglalkoznak díjtámogatott biztosításokkal. Míg 2012-ben mindössze 3 piaci biztosító kínált díjtámogatott mezőgazdasági biztosításokat, addig 2016-ban már 4 piaci biztosító és 7 nonprofit biztosítóegyesület vett részt az értékesítésben. A csatlakozási lehetőség továbbra is nyitott a többi biztosító, nonprofit biztosítóegyesület számára, hiszen mindannyiunk közös célja, hogy a termelők minél szélesebb köréhez eljussanak a díjtámogatott biztosítások.

Melyek a díjtámogatásban részesíthető biztosítási konstrukciók?

A rendszer indulása óta három növénybiztosítási konstrukció részesülhet támogatásban, melyeknek a lényeges elemei a következők:

- Az „A” típusú biztosítás egyfajta csomagbiztosítás, ami azt jelenti, hogy valamennyi veszélynemre együttesen köthető. A konstrukció kockázatvállalása a jégesőkár, az aszálykár, a mezőgazdasági árvízkar, a téli fagykár, a tavaszi fagykár, az őszi fagykár, a felhőszakadéskár, a viharkár és a tűzkár térítésére terjed ki, a biztosítható növények pedig a legnagyobb vetésterületen termesztett szántóföldi növények, mint a búza, a kukorica, az őszi káposztarepce, a triticale, a rozs, az árpa és a napraforgó, valamint a hazánkban leggyakoribb ültetvények (szőlő, alma és körte).

- A „B” típusú biztosítás keretében a jégesőkár, a téli fagykár, a viharkár és a tűzkár biztosítható, mely kockázatok külön-külön is választhatók. Ezzel a termékkel az „A” csomagban nem szereplő ültetvények, illetve a fontosabb zöldségnövények biztosíthatók.

- A „C” típusú biztosítás kockázati köre megegyezik az „A” termékével, azzal a különbséggel, hogy a termelő megválaszthatja, hogy azok közül mely kockázatokra kíván biztosítást kötni. A „C” típusú biztosítás a kockázatkezelési szempontból releváns

bármely növénykultúrára megköthető, melynek pontos listáját az Egységes Kérelem (EK) benyújtásához a kifizető ügynökség honlapján közzétett Hasznosítási Kódok tartalmazzák.

Az egyes díjtámogatott biztosítási konstrukciók (módozatok) igénybevétele nem egyforma, megoszlásukat 2016-ban a 2. táblázat mutatja.

2. táblázat: Az egyes díjtámogatott konstrukciók igénybevétele

Módozat	Darabszám (db)	Díjállomány (millió Ft)
„A” típus	2 920	3 000
„B” típus	11 186	3 442
„C” típus	6 588	1 342
Összesen	20 694	7 784

Forrás: MABISZ, MVH

Az egyes biztosítási típusok eltérő elterjedtségének oka egyrészt a termelői biztosítási szokásokban, másrészt az egyes konstrukciókra vonatkozó eltérő támogatási intenzitásban keresendő. Amennyiben elegendő forrás áll rendelkezésre, a megkötött mezőgazdasági biztosítás díjához 65 százalékos támogatásban részesülhetnek a termelők. A rendelkezésre álló forrásokat meghaladó támogatási igény esetén azonban visszaosztás (a támogatási intenzitás csökkentése) alkalmazandó, a támogatási intenzitás csökkentése az egyes biztosítási típusoknál eltérően történik.

A díjtámogatás visszaosztása

A visszaosztás számítása a „C” típusú biztosítások támogatásintenzitásának csökkentésével kezdődik, majd ezt követi a „B” típusú biztosítások díjtámogatásának visszaosztása, és az „A” típusú biztosítások támogatása csak legvégül kerül csökkentésre. Az „A” típusú biztosítás ugyanis elsőbbséget élvez, mivel ez a csomagbiztosítás több kockázat ellen véd, és ezért ezt célszerű kiemelten támogatni. Amennyiben a forrás még így sem elegendő a díjtámogatásra, mindhárom biztosítási típus díjának támogatása arányosan csökkentésre kerül.

A díjtámogatási rendszer kezdetektől fogva így került kialakításra, hiszen a visszaosztás alkalmazásával biztosítható, hogy valamennyi jogosult termelő támogatáshoz jusson, ugyanakkor az intézkedés forrása is tervezhető. A korábbi évekhez képest lényeges változást jelent azonban, hogy 2016-tól a díjtámogatásnak van garantált minimális szintje. A „B” és „C” típusú biztosítások esetében ez az alsó limit 30, az „A” típusú biztosításoknál pedig 41,25 százalék. Kismértékben módosult a visszaosztás számításának menete is, ezzel a „C” típusú biztosítások támogatásintenzitása kedvezőbbé vált. A támogatásintenzitás csökkentésének sorrendjét és a bekövetkezett változásokat a 3. táblázat szemlélteti.

3. táblázat: A támogatásintenzitás alakulása az egyes konstrukciók esetében

A támogatásintenzitás csökkentésének sorrendje	2012–2015	2016-tól (VP)
1. „C” típusú biztosítások esetében	30%-ig	40%-ig
2. „B” típusú biztosítások esetében	40%-ig	40%-ig
3. „A” típusú biztosítások esetében	55%-ig	55%-ig
4. mindhárom típus esetén arányosan	nincs alsó korlát	„A” típus esetén 41,25%-ig, „B” és „C” típus esetén 30%-ig

Forrás: saját szerkesztés

Lényeges változás tehát, hogy a „C” típusú biztosítások támogatási intenzitása első körben nem 30, hanem csak 40 százalékgig csökken. Ezt az indokolta, hogy a szántóföldi növények biztosítása gyakran integrátoron keresztül történik, mintegy 20 százalékkal alacsonyabb díjjal, és a termelők számára – a díjtámogatott biztosítások adminisztrációját is figyelembe véve – már nem volt elég vonzó a 30 százalékos díjtámogatás. A módosítás következtében – mivel az a legnagyobb vetésterülettel rendelkező növényeket érintette – a termelők szélesebb köre juthat a korábbiakhoz képest magasabb mértékű díjtámogatáshoz.

2016-ban közel 11 200 termelő kötött díjtámogatott biztosítást (2015-ben még csak 8 605), így a támogatási igény ismét meghaladja a rendelkezésre álló forrásokat, ezért a 2014-es és 2015-ös évhez hasonlóan a 2016. évi biztosítási díjtámogatás esetén is visszaosztás vált szükségessé. A kifizető ügynökségtől származó információk alapján az „A” típusú biztosítást kötő termelők a biztosítási díj 65, a „B” típusú biztosítással rendelkező termelők a díj 43, míg a „C” típusú biztosítást kötő termelők a befizetett biztosítási díj 40 százalékát kaphatták vissza támogatásként.

Az elmúlt öt év támogatási intenzitását a 4. táblázat szemlélteti.

4. táblázat: A támogatások intenzitása módozatonként 2012–2016

Év	„A” típusú biztosítás	„B” típusú biztosítás	„C” típusú biztosítás
2012	65%	65%	65%
2013	65%	65%	65%
2014	65%	63%	30%
2015	65%	52%	30%
2016	65%	43%	40%

Forrás: MVH

A biztosítási díjtámogatás igénylése

2016-tól a mezőgazdasági biztosítási díjtámogatás a Vidékfejlesztési Program (VP) keretében került meghirdetésre, aminek következtében kismértékben módosultak a támogatási feltételek, melyeket a korábbi jogszabály (19/2014. FM rendelet) helyett a Pályázati Felhívás, illetve a VP Irányító Hatóságának közleményei szabályoznak. Az új rendszer kialakításakor az a cél vezérelte a döntéshozókat, hogy a lehető legkevesebb változtatással kerüljön át a biztosítási díjtámogatás a VP intézkedései közé, és a már megszokott eljárások, támogatási feltételek megmaradjanak.

Ennek köszönhetően a 2015-ös átmeneti év után ismét támogatási jogosultságot szerezhetnek a mezőgazdasági nagyvállalkozások, valamint újra az Egységes Kérelem felületen kell igényelni a biztosítási díjtámogatást (a 2012–2014-ig terjedő időszak gyakorlatával megegyezően).

Az EK-n beadott támogatási kérelem egyúttal kifizetési igénylésnek is minősül. A támogatási kérelmek benyújtására a tárgyévi egységes kérelemről szóló rendeletben meghatározott, az Egységes kérelem benyújtására nyitva álló időszakban van lehetőség.

A biztosítási díjtámogatási igény EK-n történő jelölésén kívül a termelőknek a támogatás igényléséhez mindössze annyit kell tenniük, hogy megkötik a jogosultsági feltételeknek megfelelő biztosítási szerződést, és megfizetik a biztosítási díjat. Támogatás ugyanis csak a ténylegesen megfizetett biztosítási díj után fizethető.

A jogosultsági feltételek ellenőrzéséhez szükséges adatokat (szerződés adatai, díj igazolása) a biztosító küldi meg a kifizető ügynökség részére. Az ellenőrzéseket követően a VP Irányító Hatósága a mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatásról Támogatási Okiratot állít ki, amely tartalmazza a támogatás összegét, valamint a támogatás intenzitását.

A VP-ben a 17.1.1 számú a „Mezőgazdasági biztosítások díjához nyújtott támogatás” című intézkedés keretösszege 2020-ig 29,56 milliárd forintban került megállapításra. Ez a keretösszeg lehetővé tette, hogy a biztosítási díjtámogatás éves forrása 2016-ban 4 milliárd forintra emelkedjen az előző évi 3 milliárd forinthez képest. 2017-ben ugyanezzel a 4 milliárd forintos keretösszeggel került meghirdetésre a mezőgazdasági biztosítási díjtámogatás, amely a mezőgazdasági termelők számára megnyugtató módon garantálja a rendszer működését, és ösztönzi a termelői öngondoskodást.

A támogatási program elmúlt 5 éve során fokozatosan bővült a biztosítható kockázatok száma, illetve módosult a biztosítható növények köre. 2017-ben ez tovább folytatódott. A káresemények definícióját meghatározó Mkk. törvény (2011. évi CLXVIII. tv.) módosulása miatt ugyanis a tavaszi fagy kockázata valamennyi növényre kiterjesztésre került, valamint bővült az aszálydefiníció. Eddig az aszálydefiníció kizárólag a lehullott csapadékmennyiségen alapult, ami kiegészítésre került a napi maximum hőmérsékleti

adatokkal. A módosítást követően aszálynak az a jelenség minősül, ha 30 egymást követő napon belül a csapadék összes mennyisége a 10 mm-t nem éri el, vagy 30 egymást követő napon a csapadék összes mennyisége a 25 mm-t nem éri el, és a napi maximum hőmérséklet legalább 15 napon meghaladja a 31 C fokot. A fenti két kritérium egyikének teljesülése is elegendő az aszály megállapításához.

A törvényi definíciómódosulások vonatkoznak a biztosítási díjtámogatási rendszerre is, ezért a díjtámogatott mezőgazdasági biztosítások nyújtotta védelem bővül. Ez remélhetően hozzájárul a termelők biztosításkötési hajlandóságának javulásához, az ügyfél-elégedettség növeléséhez, és tovább bővül azon termelők köre, akik a mezőgazdasági kockázatkezelésnek ezt a formáját, azaz a biztosításkötést választják.

IRODALOMJEGYZÉK

2011. évi CLXVIII. törvény a mezőgazdasági termelést érintő időjárás és más természeti kockázatok kezeléséről
143/2011.(XII.23.) FM rendelet a mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatás igénybevételi feltételeiről
19/2014.(X.29.) FM rendelet a mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatásról
Az Európai Parlament és a Tanács 1305/2013/EU rendelete az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról
Felhívás a mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatásról (VP3-17.1.1-16)

A DÍJTÁMOGATOTT NÖVÉNYBIZTOSÍTÁS AZ ELSŐ ÖT ÉV TÜKRÉBEN

Füzesi Dániel (Groupama Biztosító mezőgazdasági termékmenedzser, a MABISZ Mezőgazdasági Bizottságának elnöke)

ÖSSZEFOGLALÓ

A mezőgazdaság kockázatainak kezelése Magyarországon az elmúlt években egyre nagyobb hangsúlyt kapott, a mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer folyamatosan bővült, fejlődött. Ennek egyik jelentős eredményeként 2012-ben új, kétpilléres mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer került bevezetésre, melynek 2. pillérét a biztosítási díjtámogatás alkotja. A biztosítási díjtámogatás keretében a mezőgazdasági termelők a támogatott konstrukcióban megkötött növénybiztosítások díjához kapnak támogatást.

A növénybiztosítási díjtámogatás bevezetése a mezőgazdasági termelők és a biztosítók számára egyaránt ösztönző hatású volt, hiszen a termelő számára a biztosítási díj megfizetése könnyebbé vált, új termelők is kötnék biztosítást a támogatásnak köszönhetően, a biztosítási piac bővült. A biztosítási díjtámogatás a korábban elérhető piaci biztosítási konstrukcióknál kedvezőbb feltételek kialakítását tette lehetővé. Jelen cikk ezen intézkedés elmúlt 5 évének az eredményeit foglalja össze.

SUMMARY

The risk management of the agricultural sector became more and more important, and the risk management scheme has enlarged and developed. As a significant result of it, a new two-pillar risk management scheme was introduced in 2012. Its second pillar is the premium support to crop and plant insurances.

The introduction of the crop and plant insurance premium support had a motivating effect both for the farmers and insurance companies: farmers can pay the insurance premium more easily, and there are also new farmers who can take out insurance due to the support so the insurance market has enlarged. The insurance premium support made it possible to work up more favourable conditions than the earlier market insurance provisions.

Kulcsszavak: mezőgazdasági biztosítás

Keywords: agricultural insurance

JEL: G22, Q10

DOI: 10.18530/BK.2017.2.76

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2017.2.76>

A magyar rendszer bevezetése

A 2011. évi CLXVIII törvény a „mezőgazdasági termelést érintő időjárás és más természeti kockázatok kezeléséről” (továbbiakban Mkk.) és az azt kiegészítő 143/2011. (XII.23.) számú FM rendelet teremtette meg az Unió által jóváhagyott Mezőgazdasági Kockázatkezelési Rendszert (MKR). E kockázatkezelési rendszer két pillérből áll, melyek a Kárenyhítési Rendszer (I. Pillér) és a Növénybiztosítások Díjtámogatása (II. Pillér). Ezzel a jogszabály- és intézkedéscsomaggal Magyarország kormánya meghonosította azt a nemzetközi gyakorlatot (Felkai - Varga, 2010), mellyel a mezőgazdasági termelőknek termeléstől független, hatékony (Gazdag - Tanczné, 2017) támogatási eszközként, az öngondoskodás fokozásával, a biztosítótársaságok közreműködésével kezeli a növénytermesztést sújtó időjárás hatásos káros következményeit.

Különös nehézséget okozott az uniós előírások, a magyar piaci gyakorlat és a termelői érdekek összehangolása.

Az intézkedés bevezetését hosszas munka előzte meg. A Földművelésügyi Minisztérium (FM) vezetésével 2010 őszén alakult meg az a munkacsoport, melyben a Minisztérium munkatársain kívül az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI), az Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSZ), különböző termelői szervezetek (pl.: Gabonatermesztők Országos Szövetsége) mellett a magyar növénybiztosítási piac szakemberei is helyet kaptak. A közel másfél éves munka során alapvető szempont volt, hogy a díjtámogatott termékeknek olyan kockázatokat is kezelniük kell, mely fedezetekre a korábbi biztosítói gyakorlat nem terjedt ki. Így vált biztosítható kockázattá az aszály, a felhősakadás, az árvíz és a tavaszi fagy. A munka során különös nehézséget okozott az uniós előírások, a magyar piaci gyakorlat és a termelői érdekek összehangolása. Példának okáért brüsszeli előírás, hogy csak az üzemi hozamérték 30 százalékát meghaladó károokra fedezetet nyújtó biztosítási szerződés díja támogatható. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy ha egy magyar mezőgazdasági termelőnek az az évi termésének 25 százalékát elpusztító jégkára van, nem kaphatna kártérítést, holott a növénytermesztés önköltsége – technológiától függően – 80-90 százalék közötti. Ezért alakultak ki a támogatott szerződések magas „kárküszöbét” kiegészítő biztosítási konstrukciók, melyek a szokásos piaci gyakorlat szerint már 5 százalék kár felett térítenek a termelőknek.

A 2012. évi bevezetést követő harmadik évben már kevésnek bizonyult a rendelkezésre álló támogatási forrás, ezért életbe lépett a támogatási intenzitást mérséklő mechanizmus. Az eredeti jogalkotói szándék szerint a korábbi biztosítói fedezetvállalással el nem ért növénytermesztői rétegeket, korábban nem vállalt kockázatok fedezetét nagyobb támogatással lehet a rendszerbe integrálni, ezért került rögzítésre a különböző támogatott „termékek” eltérő támogatásintenzitása túligénylés esetén. Ezzel biztosított volt, hogy a korai években a maximális támogatással (65%) gyorsan, teljesen kihasználhatóvá váljon az elkülönített forrás, majd a fokozatos bővüléssel a hangsúly a csomagbiztosítások és a drágábban művelhető, munkaerő-igényesebb kertészeti kultúrák felé tolódhasson.

2016-ban, a rendszer működésének ötödik évében már csak az „A” „összkockázatú” csomagbiztosítást választó termelők kaptak 65 százalékos támogatást, az egyéb termékek után lényegesen kisebb, 40-43 százalék közötti támogatásban részesültek.

Mindeközben a rendszer fokozatosan változik. Egyrészt a fokozódó időjárási szélsőségek megjelenésével új termelői igények jelennek meg, melyeket a rendszerbe integrálni szükséges. Így került be az őszi fagykockázat a támogatással biztosítható kockázatok körébe. Másrészt az uniós agrárpolitika változásából eredő kihívásoknak is mindenkor meg kell felelni. A 2013-ban bevezetett új Közös Agrárpolitika (KAP) a biztosítási díjtámogatás intézményét áthelyezte az EMVA tengelyre, ezért a korábban jóváhagyott magyar intézkedést a Vidékfejlesztési Programba kellett integrálni, melynek brüsszeli akkreditációja különösen nehézkesen haladt, ez veszélybe sorolta a fiatal intézkedés 2015. évi működését (és létét). Ennek áthidalására az FM kezdeményezésére „átmeneti intézkedésként”, tisztán hazai forrásból működhetett tovább a „jogcím”, szinte változatlan feltételek mellett, úgy, hogy a termelők – mint a támogatás kedvezményezettjei – alig vettek észre valamit a változástól.

A díjtámogatás alapja egyrészt a biztosítási szerződés, másrészt a termelő Egységes Kérélmé, melyben idén 41 különböző jogcímmel igényelhet támogatást. Ebből a biztosítási díjtámogatás igénylése az egyik legegyszerűbb, pusztán egy „kattintás” szükséges. Ami a termelő számára egyszerűsítés, az a biztosító számára jelent többletmunkát. Jelenleg ötféle adatcsere zajlik a biztosítótársaságok és a hatóságok között, melyek végén a biztosító az ügyfél (termelő) Egységes Kérélmében megjelölt növényekre, kockázatviselési helyekre (MEPAR blokkazonosító szerint), az abban megjelölt területeket nem meghaladóan módosított biztosítási szerződés adatait átadja a kifizető hatóságnak (MÁK), ennek alapján a hatóság megállapítja először az igénylések volumene függvényében a visszaosztással korrigált támogatási intenzitást, majd intézkedik a díjtámogatásnak a termelő részére történő kifizetéséről.

Az intézkedés hatása

A mezőgazdasági biztosítások 85 százaléka növénybiztosítás, így a növénybiztosítások eredménye meghatározó a teljes ágazat számára is. Az intézkedés eredményét azonban nem lehet a növénybiztosításokat befolyásoló egyéb hatásoktól függetlenül értékelni.

Az intézkedés eredményét nem lehet a növénybiztosításokat befolyásoló egyéb hatásoktól függetlenül értékelni.

Ezek egyike az időjárás változása, illetve változékonyságának fokozódása, ami egyértelmű trend, a klímaváltozás első kézzelfogható jele. Történelmi vetületben (nem túl messzire visszatekintve) tudjuk, hogy az előző évtized harmadik dekádjában évről évre nagyobb károkat okoztak a jégesők, a viharok, melyek „megkoronázásaként” következett be a 2010. június 18-i „Mező-hegyesi-jégverés”, melynek kárait az évi növénybiztosítási díjbevételek több mint felét fizették ki a biztosítók. És ez csak egy volt a 2010. évi természeti csapások közül. Ezek a körülmények

vezettek oda, hogy 2011-ben a mezőgazdasági biztosítási piac egyik régi szereplője felszámolta ez irányú tevékenységét, hiába folytak már az egyeztetések a díjtámogatás bevezetéséről.

A másik fontos tényező a terményárak alakulása, ami közvetlen hatással van a biztosítási díjakra, így a volumenre is. A világgazdasági hatások okán 2012-ben az egekbe szöktek a gabonaárak, átlagosan 30 százalék feletti gabonaár-emelkedés volt tapasztalható az előző évhez képest, a 2009. évi átlagárhoz viszonyítva viszont 300 százalékos árszint alakult ki 2012-ben (Agrárpiaci jelentések, AKI). Hozzá kell tenni, hogy a biztosítási szerződésekben a szereplők „józanul” gondolkodnak, és a terménypiaci áringadozás mérsékelten és később jelenik meg a szerződésekben, így a kilengés csak mintegy 10-15 százalék biztosításiösszeg-emelkedést jelentett a következő évben, majd két év elteltével a 2011. évi árszinteken stabilizálódott.

A 2010-es évek elején (2010 után!) azonban biztosítói szempontból kedvező időjárási körülmények adódtak, melyeket a díjtámogatás bevezetése, a terményárak emelkedése tovább javított, így a 2012-2015. évek között általánosan jó mezőgazdasági biztosítási eredmények születtek.

2016-ban már lényegesen visszafogottabb eredményeket mutatnak a számok, van társaság, melynek ágazati mutatója negatívba fordult!

Az ágazati eredmények, mutatók között mélyre kell ásni, hogy a díjtámogatás közvetlen eredményét, hatásait lássuk. Az AKI éves számadásai a Mezőgazdasági Kockázatkezelési Rendszer előző éves működéséről és a MABISZ tagozati munkájának ismeretében a következő eredményekről beszélhetünk.

Az eredeti jogalkotói szándék szerint tömegesen jelentek meg biztosítási szerződéskötési igényekkel a gyümölcsstermesztők, különösen a szakosodott kistermelők.

Szintén a jogalkotói szándék szerint való, hogy az összkockázatú fedezetet választó szántóföldi gazdálkodók is egyre többen vannak, bár ehhez szükséges volt, hogy a biztosítók a szántóföldi kultúrák esetében az összkockázatú termék díját a fő kockázatok szerinti díjszintre engedjék.

Szántóföldi kistermelői körökben azonban az intézkedés közvetlen hatásaként ez ideig nem született egyértelmű áttérés, azaz szántóföldi kistermelők körében nem nőtt jelentősen a penetráció. Ennek egyik oka, hogy a kistermelők (részben vagy egészben) integráció keretében végzik munkájukat, és a díjtámogatási rendszer adminisztrációs nehézségei okán a nagy termeltető rendszerek általánosan csak a tavalyi évben tették elérhetővé a díjtámogatott módokat termelőik számára, ezek is „csak” az alap jég- és tűzfedezetet tartalmazó konstrukciók. Másik ok a magyar kistermelői réteg rendkívüli elaprózottsága. Az AKI és a KSH kutatásaiból (Gazdaság szerkezeti Összeírás 2013, 2016) kiolvasható, hogy a szántóterületek (4,6 millió ha) 52 százalékát az összesen 200 ha feletti földterületen gazdálkodó (nagy) termelő használja, akik viszont az összes gazdálkodó 455 ezer tagú közösségéből csak 0,8 százalékot képviselnek. Ezzel szemben a kistermelők, akik 5 hektárnál kisebb területen gazdálkodnak, a földterületek 5,4 százalékát használják, számarányukat tekintve viszont 83 százalékot képviselnek. (Némiképpen árnyalja a különböző statisztikák összevethetőségét, hogy 2016-ban Egységes Kérélemben földalapú támogatást csak 178 ezer igénylő adott be, a KSH által nyilvántartott földterületek 108,8%-ára.) Ebből az elaprózottságból ered a következő probléma, az üzletkötői hálózat nagytermelőkre specializálódása. A biztosítók és értékesítési partnereik hálózata a nagytermelőkre

koncentrál, és jellemzően nem tudja megszólítani az 5 hektár alatti kistermelőket. Mindezek ellenére indirekt módon kimutatható a penetráció növekedése, hiszen a terményárak felfutása megelőzte a díjtámogatott termékek felfutását, melyek jelentős növekedése 2014-ben indult, mikor a terményárindex már csökkenő tendenciát mutatott, ám az ágazati díjbevételeken ez nem látszott, tehát a penetráció növekedése kompenzálta a terményárcsökkenés hatását.

2017-ben is növekszik a díjtámogatott terméket választó termelők sokasága, ami mérsékelheti a támogatási intenzitást.

Az utóbbi évek trendjét követve 2017-ben is növekszik a díjtámogatott terméket választó termelők sokasága, ami mérsékelheti a támogatási intenzitást. A piaci becslések mindegyike szerint szükség lesz az „A” csomagbiztosítás támogatási intenzitásának csökkentésére, akár az első minimumig (55%), és a „C” módozat második fokozatú visszavágására – 40 százalék alá, hacsak további forrásbővítésre nem kerül sor.

Egyértelmű következménye a díjtámogatásnak a biztosítótársaságok menedzsmentjének érdeklődése a mezőgazdaság iránt. Mint kiemelt nemzetgazdasági ágazat, a mezőgazdaság a biztosítókban belül is – a közelmúlt pozitív eredményeinek is köszönhetően – jellemzően megkülönböztetett, legalábbis a volumenéből következőnél nagyobb figyelmet kap. Emellett a határon átnyúló szolgáltatással Magyarországon az ezredforduló után induló osztrák növénybiztosító az utóbbi években jelentősen megnövelte részesedését, majd fióktelep nyitásával immár negyedik szereplővé avaszkodott. A piaci élénkülés ugyanakkor a szakmai szempontok maximális figyelembevételével párosulva nemcsak díjverseny formájában jelenik meg, hanem egyre fokozza a szolgáltatási versenyt. A társaságok fokozatosan a termelői igényekre szabják feltételeiket – ideértve mind a támogatott konstrukciókat, mind a támogatott szerződések mellé kínált „kiegészítő” termékeket –, így egyre nagyobbak az eltérések a jogszabályok diszpozitív rendelkezései révén a néhány évvel korábbi gyakorlathoz képest, amikor minden szereplő igyekezett az ismeretlen kockázatok okán a jogszabályi kötöttségek minimumára fedezetet vállalni. Mindemellett a díjtámogatott szerződések arányának növekedési dinamikája lassul, ami a forrás szűkösségének közvetlen következménye.

A jövőbeli fejlesztési irányokról

A nemzetközi gyakorlat is azt mutatja, amit Magyarországon tapasztalunk: egy ilyen rendszert folyamatosan fejleszteni szükséges, követni kell a mezőgazdasági trendeket, a piaci kihívásokat, termelői elvárásokat, és nem utolsósorban az időjárás változása jelentette kihívásokat.

A tavalyi tényadatok és az idei évi prognózisok alapján választ kell találni a forrás szűkössége jelentette kihívásra. A támogatási jogcím sikerességét látva bővíteni kell a rendelkezésre álló keretet, amennyiben a penetráció további fokozása a cél.

A mezőgazdaságnak a növénytermesztés melletti – gyakran mostohagyermekként kezelt – ágazata az állattenyésztés. A 2016 őszen kirobbant madárinfluenza-járvány rávilágított az

állattenyésztés kockázataira, a termelői öngondoskodás hiányára. Hiába van ugyanis a nagyobb biztosítóknak élő terméke a járványos megbetegedések okozta kockázatok miatti költségek részleges térítésére, a baromfitartók mindössze 2 százaléka kötött ilyen szerződést, de az elemi károokra fedezetet nyújtó termékek esetében is alacsony a penetráció. Mindezek tükrében munkacsoport alakult az állatbiztosítások díjtámogatásának bevezetésére 2017 tavaszán.

A tengeren túli trendeket figyelemmel kísérve elmondhatjuk, hogy a hétévente megújuló KAP-nak hosszú távon egyre bővülő eleme lesz a kockázatkezelés, azon belül pedig a biztosítási díjtámogatás. A biztosítói tapasztalatok birtokában a termelői elvárásokra specializált szegmens és kiegészítő termékek megjelenése várható, kiteljesítve a szolgáltatói versenyt.

Összegzés

Termelői szemszögből a növénybiztosítási díjtámogatás bevezetésével lehetőség nyílt korábban nem biztosítható kockázatokra való fedezet vásárlására, ráadásul mindezt elérhető módon, hiszen a támogatás révén a biztosítók által elkért kockázatarányos díjak megfizethetővé váltak a termelők számára. Biztos haszonélvezői a rendszernek azok a mezőgazdasági gazdálkodók, akik a biztosításra a díjtámogatás előtt is áldoztak a tudatos öngondoskodást választva, hiszen a korábbi ráfordításuk jelentősen mérséklődött a támogatás következtében.

Az államigazgatás számára az intézkedés hasznossága a mezőgazdasági kockázatok kezelésében való jelentős biztosítói szerepvállalás miatt megkérdőjelezhetetlen, hiszen a támogatásra elkülönített forrás ráfordításával a törvény szabta keretek között a biztosítótársaságokra helyezte az egyik legfontosabb nemzetgazdasági ágazat klimatikus eredetű kárait.

Biztosítói megközelítésből pedig a támogatásnak köszönhetően megfizethetővé vált kockázatok fedezetbe vonásával és a biztosítási díjakat korábban drágának tartó kistermelők megjelenésével piacbővülés, illetve ágazati díjbevételek-növekedés történt, mely kompenzálni tudta a terményárak csökkenését is, és emelkedő pályára állította a korábban stagnáló ágazatot.

IRODALOMJEGYZÉK

2011. évi CLXVIII. törvény a mezőgazdasági termelést érintő időjárás- és más természeti kockázatok kezeléséről 143/2011.(XII.23.) FM rendelet a mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatás igénybevételi feltételeiről 19/2014.(X.29.) FM rendelet a mezőgazdasági biztosítás díjhoz nyújtott támogatásról
- Az Európai Parlament és a Tanács 1305/2013/EU rendelete az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról
- Felhívás a mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatásról (VP3-17.1.1-16)
- Agrárgazdasági Kutató Intézet – Az agrár-kockázatkezelési rendszer működésének értékelése
- Agrárgazdasági Kutató Intézet – Statisztikai jelentések – Mezőgazdasági biztosítások 2016. (I. évfolyam 1. szám 2017.)
- Felkai Beáta Olga – Varga Tibor (2010): Az egyedi- és összkockázatú agrárbiztosítások hazai és nemzetközi gyakorlata, Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI).
- Gazdag Gyula – Tanczné Óvári Csilla (2017): Indokolt az optimizmus a díjtámogatott növénybiztosítások kapcsán (Biztosítás és Kockázat IV. évfolyam 2. szám)
- Kovács Gábor (et al.): Kockázatok és kockázatkezelés a mezőgazdaságban; AKI 2009.
- KSH Gazdaságstatisztikai Évkönyv 2013 és 2016.

TERRORIZMUS ÉS BIZTOSÍTÁS

dr. Hergert Ottó (biztosítási szakértő, a biztositasiblog.hu szerzője)

ÖSSZEFOGLALÓ

A cikkben bemutatásra kerül a terrorizmus és a biztosítás kapcsolata. Először a terrorizmus történetéről és a 2001. szeptember 11-i terrortámadások következményeiről esik szó biztosítási szempontból. Ezt követően nemzetközi kitekintést kaphat az olvasó arról, hogy más országokban miként történik a terrorizmus kockázatainak kezelése, és hogyan értelmezik a biztosítók magát a terrorizmust mint kockázatot.

Áttérve a magyar biztosítási piacra, bemutatásra kerülnek azok a biztosítások, amelyeknél a terrorizmus kockázat jellemzően releváns mind a lakossági szektorban (lakásbiztosítás, utasbiztosítás, casco), mind pedig a vállalati szektorban (vagyonbiztosítás, felelősségbiztosítás, légi biztosítás, IT kockázatok).

SUMMARY

The relationship between terrorism and insurance is shown in the article. In the first part the 9/11 attacks and their consequences are approached from an insurance perspective, after that international terrorism insurance solutions are presented.

At the end of the article the Hungarian consumer and commercial terrorism coverage offered by the insurance market is analysed.

Kulcsszavak: terrorizmus, terrorizmus biztosítás, lakossági biztosítás, vállalati biztosítás

Key words: terrorism, terrorism insurance, consumer insurance, commercial insurance

JEL:H56, G22

DOI: 10.18530/BK.2017.2.82

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2017.2.82>

A terrorizmus története biztosítási szempontból

2001. szeptember 11-e előtt az amerikai biztosítók általában nem zárták ki a feltételeikből a terrorizmus kockázatot, ebből következően külön díjat sem kértek ezért a kockázatért. Biztosítási piaci legendák szerint Larry Silverstein¹ a terrortámadások előtt nem sokkal vásárolt terrorizmus fedezetet a World Trade Center épületeire², és kétszeres kártérítést követelt, mert álláspontja szerint két támadás történt. Ez a legenda alapvetően abból táplálkozik, hogy egyes emberek azt feltételezik, hogy voltak olyanok, akik előre tudtak a támadásokról, és ezért hoztak olyan pénzügyi döntéseket, amelyekkel nyereséget tudtak elérni.

Larry Silverstein 1980-ban kezdte el építeni a 7 World Trade Centert, mely két kisebb irodaház volt az ikertornyok mellett, majd meg kívánta szerezni az egész World Trade Center komplexumot, ami a 2001 júniusában kötött 99 éves lízingszerződéssel sikerült is. Sokak szerint ekkor döntött arról, hogy vásárol az épületekre terrorizmus fedezetet. Ez azonban sok feltételezésből indul ki, főként abból, hogy korábban nem volt ilyen biztosítása az épületeknek, továbbá a terrorizmus fedezet opcionálisan választható lett volna, és ő tudott arról, hogy meg fogják támadni az ikertornyokat.

Ugyanakkor Silverstein nem az egyedüli lízingbe vevője volt az épületnek, hanem tagja volt egy konzorciumnak, amelynek további résztvevői voltak a GMAC Commercial Mortgage, a Westfield America Inc. és a Lloyd Goldmanis. Ezeknek a cégeknek együttesen volt joguk dönteni arról, hogy milyen biztosítást vásároljanak az épületkomplexumra. Ahogy ennek a fejezetnek az elején írtam, az USA-ban gyakorlatilag 2001-ben nem létezett különálló terrorizmus fedezet, hanem a biztosításokból egyszerűen nem voltak kizárva a terrorcselekmények által okozott károk. Bármennyire is elképzelhetetlennek tűnne ez ma, abban az időben az amerikai biztosítók a terrorkockázatot nagyon alacsonynak tartották, így nem foglalkoztak vele. Például 1993-ban terroristák bombát robbantottak a World Trade Center északi tornya alatti garázsban egy teherautóban azzal a tervvel, hogy ettől az északi torony bele fog dőlni a déli toronyba, és több ezer embert meg fog ölni.³ Mivel a terrorizmus fedezet nem volt kizárva, így a biztosítók megközelítőleg 510 millió dollár kártérítést fizettek ki. Ebből következően feltételezhető, hogy a terrorizmus fedezet része volt 2001-ben is a fedezetnek anélkül, hogy ez a szerződők részéről külön választást, egyedi fedezetkiterjesztést igényelt volna. Általánosságban elmondható, hogy a lízingszerződések kötelezően előírják, hogy a lízingbe vevőnek biztosítást kell kötnie a lízingelt épületekre, így a befektetői csoportnak nem volt választása: kénytelenek voltak biztosítást kötni, és a kor jellemző biztosítási feltételei fedezetet nyújtottak terrorcselekmények kockázataira is. Az valóban igaz, hogy a biztosítók egyetlen biztosítási eseménynek tekintették a terrortámadást, aminek következtében a biztosítási szerződés szerint az egy biztosítási esemény esetén kifizethető maximumot, azaz 3,55 milliárd dollár kártérítést akartak fizetni, amit Silverstein vitatott. Silverstein bírósághoz fordult, és megegyezett a biztosítókkal peren kívül, így azok 4,55 milliárd dollárt fizettek ki kártérítésként, azonban az ikertornyok becsült újjáépítési költsége 9 milliárd dollárra tehető.

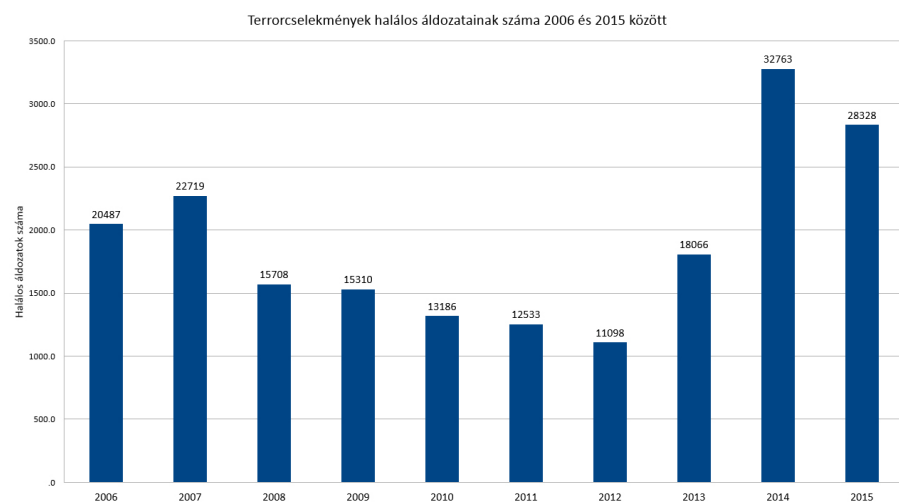
A 2001. szeptember 11-ei terrortámadásoknak volt egy azonnali következményük, ami a biztosítókat cselekvésre kényszerítette. Felmerült annak a lehetősége, hogy légi járművekkel további hasonló terrorkiadások történhetnek a világban. A biztosítóknak és a viszontbiztosítóknak át kellett gondolniuk az eddigi üzleti modelljeiket, díjazásaikat, feltételeiket. A tulajdonosok elvárása volt, hogy a biztosítók kontrollálják ezt a kockázatot, amelyről azonban az új helyzetben nem tudták, hogy mekkora valójában. Ennek következtében a biztosítók hat nappal később, 2001. szeptember 17-én felmondták az összes háborús kockázatot tartalmazó légi jármű fedezetet, mivel az addigi feltételekkel nem vállalták a továbbiakban a kockázatot.

A 2001-et követő években világszerte folytatódta a terrorista támadások, ezek halálos áldozatainak száma a 2014-es évben érte el a legmagasabb számot (32 763 fő, 1. ábra).

A terrorizmus helyzete 2016-ban

A MARS 2016-os terrorizmusról szóló beszámolója⁴ alapján 2014-ről 2015-re a terrorista támadások száma 13 százalékkal, a halálos áldozatok száma 14 százalékkal csökkent, azonban még mindig 28 328 ember halt meg 2015-ben terrorista támadás következtében (1. ábra).

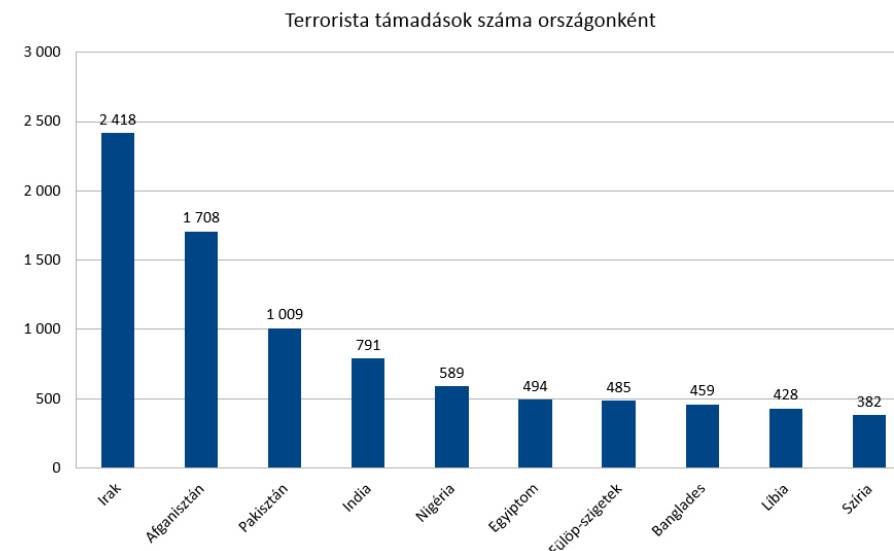
1. ábra: Terrorcselekmények halálos áldozatainak száma 2006 és 2015 között

Forrás: Statista (<https://www.statista.com/statistics/202871/number-of-fatalities-by-terrorist-attacks-worldwide/>)

A 2. ábrán látható, hogy 2015-ben a legtöbb terrortámadást nem Európában követték el, hanem olyan országokban, ahol polgárháború zajlik. Irakban naponta több mint hat terrortámadás történik, míg a lista végén szereplő Szíriában is több mint egy.

2. ábra: Terrorista támadások száma országonként

Forrás: Statista (<https://www.statista.com/statistics/236983/terrorist-attacks-by-country>)

Megállapítható, hogy a fejlett világban az 1990-es és 2000-es években a terroristák fő célpontjai a nagy értékű objektumok voltak, azokban akartak kárt okozni. Az elmúlt években azonban változás figyelhető meg a célpontok jellegében: a terroristák célja ma már leginkább az, hogy a lehető legtöbb halálos áldozatot okozzák, olyan helyeken, ahol nagy tömeg található. Mostanra már nem az a cél, hogy vagyoni kárt okozzanak, és ezáltal kapjanak médiafigyelmet, hanem hogy az emberekben félelmet keltsenek, és ezáltal elbizonytalanítsák őket.

Míg a terroristák korábbi célválasztásai lehetővé tették a főbb célpontok azonosítását, és lehetőség volt arra, hogy ezek védelméről gondoskodjanak az érintettek, az új gondolkodásmód biztosítási és biztonsági szempontból már sokkal nehezebben kezelhető helyzetet teremt. Ha megvizsgáljuk az elmúlt egy év jelentős európai terrorcselekményeit, akkor a nizzai (2016. július 14.) vagy a berlini (2016. december 19.) támadás esetén olyan helyet kerestek a terroristák, ahol sok ember tartózkodott egy időben, és az adott helyszínnek teljes védelmét szinte lehetetlen biztosítani. Emellett az elkövetés eszközei a leghétköznapiabb, szinte bárhol és nagy számban hozzáférhető, gyakorlatilag őrizetlen eszközök voltak (teherautók, kamionok). Ez azt is jelenti, hogy a titkosszolgálatoknak is át kellett helyezniük a hangsúlyt a megelőző felderítésre, mivel ha már kamiont szerzett a támadó, akkor azt szinte lehetetlen beazonosítani és megtalálni.

Ez elvezet minket a jelenkori terrortámadások karakterisztikájának lényeges eleméhez: ma már a támadásokat sok esetben nem csoportosan követik el, hanem egyének, akik lehet,

hogy időben egyszerre cselekszenek, de egymástól elkülönülten is akcióba tudnak lépni. Ezeket a támadókat magányos farkasoknak nevezik.

A terrorista csoportok a közösségi média erejét használják fel, azon keresztül keltenek félelmet, illetve toboroznak tagokat. A terroristák között – főként az Iszlám Állam terror-szervezet esetében – megfigyelhető azon személyek növekvő köre, akik már a második/harmadik generáció óta az adott országban élnek, azonban megnyerhetőek arra, hogy az országuk ellen forduljanak ilyen formában.

A terrorcselekmények jelentős gazdasági hatásaival is számolni kell:

- az utazók jelentős hányada mondja le a foglalásait a kockázatosnak tekintett turistapadicsomokba, ami jelentős veszteséget okoz a teljes turisztikai iparágnak
- az Air France-KLM légitársaságnak 76 millió dollár kiesése keletkezett a párizsi terror-támadások következtében.⁵
- a légitársaságok, szállodalánckok, utazási irodák részvényeinek árfolyama csökkent a tőzsdéken a támadások hatására.

■ A terrorcselekmények jelentős gazdasági hatásaival is számolni kell.

Nemzetközi kitekintés

A következőkben bemutatásra kerül, hogy azokban az országokban, ahol egységes szabályozás készült, ott milyen megoldásokat alakítottak ki⁶ (OECD, Terrorism risk insurance by country, 2017). Egyes országokban a piaci biztosítók fogtak össze, más országokban állami garanciavállalással történik a terrorkockázatok kezelése, és van, ahol a biztosítók részéről önkéntes, míg más országokban kötelező a belépés a rendszerbe.

Amerikai Egyesült Államok

2002. november 26-án írta alá George W. Bush elnök a Terrorism Risk Insurance Act-et (Terrorizmus Kockázat Biztosításáról szóló törvény, a továbbiakban: TRIA). A TRIA egy viszontbiztosítási rendszer, amelyet az amerikai kormányzat működtet, hogy a terrorizmus által okozott károkra megfelelő fedezetet nyújtson, mivel a 9/11-es támadások után kockázatokat nem lehetett biztosítani. A biztosítóknak a beszedett díjak meghatározott százalékát be kell fizetniük ebbe az állami alapba. A viszontbiztosítás abban az esetben térít, amennyiben a kár az 50 millió (2006), illetve később 100 millió (2007) dollárt meghaladja. További feltétel, hogy az amerikai pénzügyminiszter, belügyminiszter és a legfőbb ügyész együttesen nyilvánítja az adott cselekményt terrortámadásnak.

Amennyiben a TRIA viszontbiztosítás térít, az adott direkt oldali biztosító fizette kezdetben a kár 10 százalékát és ez a TRIA VB program a 90 százalékát, majd 2007-től ez az arány 15-85 százalékra módosult.

Ausztrália

2003-ban került megalakításra az Australian Reinsurance Pool Corporation (ARPC, Ausztrál Viszontbiztosítási Pool Társaság), melyet azért alapított az ausztrál kormány, hogy a gazdaság működőképességét fenntartsák a terrorizmus veszéllyel szemben. Az ARPC maximális kitétségét 10 milliárd AUD-ban (~7 milliárd euró) határozták meg, és amennyiben ez az összeg kimerül, akkor az összes károsult kárigényét arányosan csökkentik. Abban az esetben, ha az illetékes miniszter terrorizmusnak minősít egy eseményt, akkor a jogszabályban meghatározott biztosítások esetén a biztosítók kötelesek a terrorizmussal okozott kárt megtéríteni, függetlenül attól, hogy kizárták-e ezt a kockázatot vagy sem. Az ARPC viszontbiztosítási fedezetet kínál a vállalati biztosításokra, ipari biztosításokra és a farmok esetében az üzemszüneti kockázatokra. Az ausztrál biztosítótársaságok szabadon választhatnak, hogy az ARPC-nél helyezik el a terrorizmus kockázatot, vagy máshol vásárolnak viszontbiztosítást ezekre a kockázatokra. A díjazási metódus irányítószám alapján.

Ausztria

A Verband der Versicherungsunternehmen Österreichs (VVO, Osztrák Biztosítók Szövetsége) 2002-ben felállított egy együtt- és viszontbiztosítási poolt a terrorizmus kockázatok kezelésére. A pool felállításának célja az volt, hogy megfelelő fedezetű biztosítást nyújtson terroreseményekre. A belépési lehetőség nyitott az Ausztriában biztosítást kínáló biztosítók és viszontbiztosítók számára, 99 százaléka tagja is lett a poolnak. Az osztrák piac kisméretű, és viszonylag alacsony a terrorizmus kockázata, ezért a biztosítók összefogtak a kockázat egymás közti porlasztása érdekében. Az osztrák kormány úgy döntött, hogy a pool számára nem nyújt kezességet vagy állami garanciát. A pool fedezetet nyújt a szállítmánybiztosítás kivételével az összes vagyonsbiztosításra szerződésenként 5 millió euróig káronként és évente összesen.

Belgium

Belgiumban 2008-ban került megalakításra a Terrorism Reinsurance and Insurance Pool (TRIP, Terrorizmus Viszontbiztosítási és Biztosítási Pool). Célja, hogy anyagi kompenzációt nyújtson azoknak, akik terrortámadás következtében veszteséget szenvedtek, továbbá fenntartsa a biztosítási szektor működőképességét. A TRIP-ben való tagság önkéntes alapú, azonban a Belgiumban működő biztosítótársaságok 95 százaléka csatlakozott a poolhoz. A TRIP-nek 1 milliárd eurós limit áll a rendelkezésére, azonban egy biztosított ingatlan esetében maximum 75 millió eurót fizet. A TRIP mögött részben állami garanciavállalás is áll.

Dánia

A Dán Parlament 2008-ban fogadta el a terrorizmusbiztosítási törvényt, amely biztosítási védelmet nyújt az olyan ingatlanokra, vonatokra, autókra és hajókra, amelyeket terrortámadás ér. A dán szabályozás fedezi a nukleáris, biológiai, kémiai és radioaktív kockázatokat is.

A rendszerbe a nem-életbiztosítóknak kötelező belépni, valamint az összes tagnak hozzá kell járulnia a rendszer működtetéséhez. A kockázatok egy részét az üzleti biztosítók maguk között porlasztják, és amikor ez a keret kimerül, akkor belép az állami garanciavállalás 15 milliárd dán koronáig (~2 milliárd euró).

Egyesült Királyság

1993-ben alapították a Pool Re-t (PR, Viszontbiztosítási Pool), mivel a terrorizmus kockázatot a londoni biztosítási piacon korlátozottan lehetett csak biztosítani. Az észak-ír helyzet miatt szükségessé vált egy biztosítási megoldás kidolgozása, azonban Londonban és Anglia több területén is számtalan terrortámadás történt. Az angol kormány kezességet vállalt, hogy amennyiben a PR kimerülne, akkor a károkat megtéríti. A PR eddigi fennállása alatt több mint 600 millió angol font kárt fizetett ki, a legnagyobb kifizetése – 262 millió angol font – az 1993-as bishopsgate-i robbantás után történt. A 2001-es New York-i terrortámadásig a PR csak azon dologi károkat térítette, amelyek terrortámadással kapcsolatos tűz és robbantás következtében keletkeztek. A biztosítási piacon ekkor már elérhető volt egy szélesebb fedezet, amely ugyanakkor szeptember 11-e után már nem volt viszontbiztosítható. Ezért a PR fedezetét bővítették, de számított az is, hogy a terrortámadásokat már sokkal többfajta eszközzel véghez lehetett vinni. A poolban nem kötelező részt venni, azon biztosítók azonban, amelyek a PR tagjai lesznek, kötelesek terrorizmus fedezetet kínálni az előre meghatározott tarifa alapján. A tagok kötelesek évente pontos adatokat közölni az általuk kezelt portfólióról.

Franciaország

1986-tól kezdődően a francia jog kötelezővé tette a biztosítók számára a terrorizmus kockázat fedezetét azon terrorcselekményekkel összefüggésben, amelyek Franciaországban vagy Franciaország tengerentúli megyéiben és területein történnek. 2001 után a nagy kockázatokra, ahol a TSI (Total Sum Insured, azaz teljes biztosítási összeg) 20 millió eurónál magasabb, illetve a kis és közepes kockázatokra (ahol a TSI nem éri el a 20 millió euró összeget) létrehozták azt a viszontbiztosítási rendszert, amely a francia állam kezességvállalásával korlátlan limitet biztosít a terrorizmussal összefüggésben okozott károokra. 2006-tól kezdődően kötelező a nukleáris, biológiai, kémiai és radioaktív kockázatokat is vállalniuk a biztosítóknak.

A terrorkockázatok díjazása függ a teljes biztosítási összegtől, azonban a különböző ágazatokban is eltérő díjak kerülnek felszámításra ebben a viszontbiztosítási rendszerben.

Hollandia

2003-ban Hollandiában megalapították a Nederlandse Herverzekeringsmaatschappij voor Terrorismeschaden N.V.-t (NHT, Terrorizmus Károk Holland Viszontbiztosítója) abból a célból, hogy terroresemények bekövetkezése esetén is biztosítani tudják a biztosítási piac folytonos működőképességét. Az NHT lehetőséget nyújt a biztosítók számára, hogy évente maximum 1 milliárd euróig biztosítani tudjanak terrorkockázatokat. A biztosítók, amelyek az NHT viszontbiztosítását igénybe veszik, vállalják, hogy minden terrorkockázatot itt helyezik el. Ezzel elkerülhető az NHT biztosítási portfóliójában a kontraszelekció, azaz kizárólag a rossz kockázatok elhelyezésének a veszélye. Egy biztosított számára a legnagyobb kifizethető összeg 75 millió euró. A holland állam kis részben kezességet vállal az NHT-ért 50 millió euró erejéig.

India

2002-ben az indiai nem-életbiztosítók alapítottak egy biztosítási poolt, mivel a nemzetközi viszontbiztosítási piacon nem tudtak viszontbiztosítási fedezetet vásárolni az indiai kockázatokra. A poolnak tagja az összes indiai nem-életbiztosító, és az összes Indiában vállalt terrorizmus kockázat ezen keresztül kerül viszontbiztosításra. Az indiai rendszer mögött nem áll állami fedezetvállalás. A pool kárhányada 13,3 százalék, a legnagyobb kifizetése a Mumbaiban 2008. november 26-án bekövetkezett terrortámadás után történt, amely 3 769 millió INR (~53 millió euró) volt. Indiában a terrorizmus fedezetet különállóan lehet megvásárolni.

Izrael

Az izraeli rendszert 1961-ben alapították, olyan kompenzációs alap, melyet az állam finanszíroz. A fedezet kiterjed a háború és terrorizmus által okozott károokra. Az alap fedezi a közvetlen és a közvetett károkat is. A vagyonszerzési adó 15 százaléka folyik be ebbe az alapba, melyből a kifizetéseket teljesítik. Az izraeli megoldás kiterjed az Izraelen kívül bekövetkezett károokra is, akár repülőgépen, akár hajón történtek.

Németország

A Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft (GDV, Német Biztosítók Szövetsége), valamint viszont- és direktbiztosítók 2002-ben megalapították az EXTREMUS Versicherungs AG-t. Ez a megoldás fedezetet nyújt biztosítottanként 1,5 milliárd euróig dologi károk és üzemszüneti veszteségek tekintetében. Az állami garancia 2,5 milliárd euró felett lép be, ennek keretében a német állam 7,5 milliárd euró erejéig téríti meg a károkat.

A német biztosítók az alapfedezetből 25 millió euróig nem zárják ki a terrorizmussal összefüggésben keletkezett károkat, az ezen összeg fölötti károk esetében lép be az EXTREMUS Versicherungs AG. A díjazás 3 zónát különböztet meg a népesség számának koncentrációja és egyéb kockázati tényezők figyelembevételével.

Oroszország

2001-ben megalakult a Russian Anti-Terrorism Insurance Pool (RATIP, Orosz Terrorizmus Ellenés Biztosítási Pool), melybe a biztosítók részéről a belépés önkéntes alapon történik. A célja az egyének és jogi személyek biztosítása az Orosz Föderáció területén. A RATIP-nak 22 tagja van, és 240 millió USD kapacitással rendelkezik. Állami kezességvállalás hiányában a kockázatokat más európai viszontbiztosítóknál helyezi el.

Spanyolország

1941-ben alapították a Consorcio de Compensación de Seguros-t (CCS, Biztosítási Kártérítési Konzorcium), melynek elsődleges feladata volt a spanyol polgárháború után a kimerült biztosítási piacot segíteni a jelentős károk megtérítésében. 1954-et követően a működése kiegészült természeti katasztrófákkal és terrorizmussal is. A spanyol biztosítási piacon a terrorizmus fedezetet tartalmazniuk kell a biztosításoknak, emiatt a biztosítók külön biztosítási díjat szedhetnek a biztosítottaktól, melyet egy tarifa szabályoz. 1987–2015 között a CSS összesen 425 millió eurót fizetett ki terrorizmussal kapcsolatos káresemény következtében. A CSS mögött teljes állami kezességvállalás is áll.

A terrorkockázatok biztosítása Magyarországon

A magyar biztosítási piacon nem létezik az előzőekben felsoroltaknak megfelelő biztosítási pool vagy állami kezességvállalás a terrorizmus kockázatokra. Általánosságban a biztosítási feltételek kizárják a terrorkockázatokat, azonban a vállalati biztosítások területén lehetőség van ezen kockázatok biztosítására. A lakossági termékek körében az utasbiztosításoknál látható, hogy a biztosítók foglalkoznak ezzel a kockázattal, és különböző megoldásokat alkalmaznak, hogy az ügyfelek rendelkezzenek biztosítási fedezettel.

A biztosítók között nem létezik egységes definíció a terrorizmus meghatározására.

Magyarországon 1991. december 23-án történt egy robbantásos merénylet, melyet a Szovjetunióból kivándorló zsidók ellen követtek el német szélsőbaloldali terroristák (Horst Ludwig Meyer és Andrea Klump). A terrorcselekménynek halálos áldozata nem volt, azonban a buszt

kísérő két rendőr súlyosan, illetve a busz utasai közül négy személy könnyebben megsérült, a robbantás környezetében 300 méteres sugarú körben az ablakok betörték.

Hogyan definiálják a magyar biztosítók a terrorizmust?

A biztosítók között nem létezik egységes definíció a terrorizmus meghatározására. A két piacvezető biztosító terrorizmus definíciója is eltér egymástól, azonban alapvetően a kockázatból kizárt események között határozzák meg. A következőkben összehasonlítom a Generali Biztosító Zrt. és az Allianz Biztosító Zrt. kizárásait.

A Generali Biztosító Zrt. Vagyonőr vállalkozások all risks vagyonbiztosítási feltételei⁷ a következőket tartalmazza:

„Terrorcselekmény minden olyan magatartás, amelyet a hatályos magyar büntetőjog annak minősít. Különösen valamely személy vagy csoport – akár önállóan, akár valamely csoport, szervezet vagy kormány érdekében elkövetett – azon tevékenysége, amely során erőszakkal és/vagy ebből fakadó fenyegetéssel állást foglal politikai, vallási, ideológiai, etnikai célok mellett, illetve valamely kormány befolyásolásának és/vagy a lakosság vagy a lakosság bármely részének megfélemlítési szándékát tartalmazza.” „Terrorcselekménynek minősül továbbá minden olyan magatartás, amelyet az általános közfelfogás annak tekint.”

Az Allianz Biztosító Zrt. Cégmester Vállalkozásbiztosítási feltétele⁸ pedig a következőként definiálja:

„Terrorcselekmény alatt olyan, az állami szervek, más állam, nemzetközi szervezetek kényszerítésére és/vagy más állam alkotmányos és/vagy társadalmi és/vagy gazdasági rendjének megváltoztatására, megzavarására és/vagy nemzetközi szervezet működésének megzavarására és/vagy a lakosság bármely részének megfélemlítésére irányuló személy elleni erőszakos, közveszélyt okozó, fegyverrel kapcsolatos cselekmény értendő, amelyet különösen politikai, vallási, etnikai, ideológiai vagy más hasonló célból egyénileg vagy szervezett (terrorista) csoportban követnek el. Terrorcselekményt követ(nek) el az(ok) is, aki(k) ugyanezen indítókából és célból jelentős anyagi javakat kerít(enek) hatalmá(uk)ba, és azok sértetlenül hagyását vagy visszaadását állami szervezethez vagy nemzetközi szervezethez intézett követelés teljesítésétől teszi(k) függővé. A személy elleni erőszakos, közveszélyt okozó, fegyverrel kapcsolatos bűncselekmények alatt a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. tv. 261.§ (9) bekezdésének a) pontjában, illetve a terrorcselekményre vonatkozó mindenkor hatályos rendelkezésekben meghatározott bűncselekmények értendők.

Első ránézésre az tűnhet fel az olvasónak, hogy az egyik definíció hosszabb, mint a másik. Azonban van néhány lényeges különbség a két meghatározás között:

- A Generali feltétele nem tartalmazza a gazdasági rend megváltozását.
- A Generali feltétele nem tartalmazza nemzetközi szervezet működésének megzavarását.
- Az Allianz feltétele tartalmazza, ha váltságdíj fejében foglalnak el épületet vagy járművet.
- Az Allianz feltétele szerint akár egy tüntetés, amely átvált erőszakos megmozdulásba, is terrorcselekmény lehet.

- A Generali feltétele visszautal a Büntető Törvénykönyvre, azonban mire egy polgári bíróság kimondja, hogy ténylegesen terrorcselekmény történt, addig évek telhetnek el, amennyiben a polgári bíróság a pert felfüggeszti a büntető eljárás jogerős elbírálásáig.⁹ Ebben az időszakban függőben maradhat a kártérítés kifizetése.

- A Generali feltétele az „általános közfelfogásra” hivatkozik egy cselekmény minősítésénél. Álláspontom szerint a szerződéskötés időpontjában a felek nem ismerhetik, hogy egy jövőbeni eseményt miként fog minősíteni az „általános közfelfogás”, amely egy esemény kapcsán egyik napról a másikra megváltozhat, így erre a kizárásra való hivatkozás komoly bizonyítási nehézséget okozhat a biztosítónak.

- Az Allianz feltétele egy hatályon kívül helyezett törvényre utal vissza, 2013. július 1-jétől a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény a hatályos. Jogvita esetén kérdéses, hogy a biztosító tud-e hivatkozni olyan kizárásra, amely egy olyan jogszabályra hivatkozik, amelyet a bíróság már nem alkalmazhat.

Tekintettel arra, hogy Magyarországon még nem történt olyan cselekmény, amelynek esetében a biztosítók ezen kizárásait alkalmazták volna, és adott esetben bíróság döntött volna ezek pontos és korrekt megfogalmazásáról, így a kizárások összehasonlítása csupán elméleti jelentőséggel bír.

A terrorizmus kockázata a lakossági biztosításokban

Lakásbiztosítás

A piacvezető biztosítók elérhető lakásbiztosítási termékeit elemezve megállapítható, hogy jelenleg a a terrorizmus kockázatra nem nyújtanak fedezetet. Tekintettel arra, hogy – amint a bevezetőben is írtam – a terroristák fő célpontjai nem a lakások, így ezen kizárás nem tekinthető lényegesnek az esetek többségében. Ez alól kivétel lehet, amennyiben társasházi lakás olyan helyen helyezkedik el, amely lehetséges terrorista célpont közelében van. Ilyenek lehetnek például azok a belvárosi lakások, amelyek kormányzati épületek közelében találhatóak. Mivel a kormányzati épületek elleni robbantásos támadás esetén a környező épületekben is nagy valószínűséggel kár keletkezik, így ezek a károk a feltételek alapján nem térülnek.

Gépjármű casco biztosítása

A casco biztosítások esetében is elmondható, hogy a biztosítók kizárják a terrorcselekmények következtében keletkező károkat. Itt leginkább a közterületen parkoló autók lehetnek veszélyben, és ebben az esetben is a robbantás okozta anyagi kár lehet jelentős.

Utásbiztosítás

Úgy gondolom, hogy a mai világban a lakossági és üzleti utazók vannak leginkább kitéve annak, hogy olyan helyre utazzanak, ahol terrorcselekmény következhet be, tekintettel arra, hogy Magyarországon a terrorveszély szintje alacsony. A terroristák kedvelt célpontjai a turista-paradicsomok, hiszen az ezeken a helyszíneken elkövetett cselekménnyel képesek elérni, hogy az emberek féljenek az utazástól, illetve az adott turistacélpontba jóval kevesebben utazzanak.

Az alábbi biztosítók feltételeit hasonlítottam össze a terrorkockázat szempontjából:

- Aegon Zrt. a feltételében¹⁰ a sürgősségi orvosi kezelés költségét 5 millió forintban határozza meg, a sérült személy, illetve holttest hazaszállítását pedig 1-1 millió forintban.
- AIG Europe Ltd. Magyarországi Fióktelepe a feltételében¹¹ kizárja a terrorkockázattal kapcsolatos bárminemű térítést.
- Allianz Biztosító Zrt. utásbiztosítási feltétele¹² szerint nem fedezi a biztosítás a terrorcselekménnyel kapcsolatos igényeket, kivéve az egészségügyi segítségnyújtást, sürgősségi esetekre szóló betegségbiztosítást és a poggyászbiztosítást a megadott limitösszeg erejéig.
- Colonnade Insurance S.A. Magyarországi Fióktelepe feltételei¹³ szerint a biztosítási limitösszeg erejéig megtéríti a sürgősségi baleseti ellátást, amennyiben az adott ország nem szerepel a Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma által utazásra nem javasolt országok listáján.
- EUB Zrt. utásbiztosítási feltétele¹⁴ szerint a biztosító téríti az orvosi és mentési költségeket, hazaszállítást, illetve holttest hazaszállítását a biztosítási összegben belül, de legfeljebb 5 millió forint erejéig.
- Groupama Biztosító Zrt. feltétele¹⁵ szerint baleseti halált és baleseti rokkantságot nem térítenek, egyebekben a biztosítási összeg az irányadó az ellátások tekintetében. Poggyászkárok esetében nem térít terrorcselekmény kapcsán a biztosító.
- Vienna Life Vienna Insurance Group Biztosító Zrt. feltétele¹⁶ egy esetleges terrorcselekmény következtében szükségessé váló orvosi ellátás költségeit, valamint a Magyarországra történő hazaszállítás költségeit megtéríti 1-1 millió forint összeghatárig. A biztosító egy terrorcselekménnyel összefüggésben érintett összes biztosított személyre vonatkozóan összesen legfeljebb 30 millió forint összeghatárig térít.

A feltételekből egyértelműen kiolvasható, hogy a biztosítók foglalkoznak a terrorkockázattal, azonban:

- Az AIG Europe Ltd. Magyarországi Fióktelepe egyértelműen kizárja ezt a kockázatot, így semmilyen térítésre nem számíthat a biztosított.

- A térítési összegek nagyon sok esetben olyan alacsonyak, hogy a terrorcselekményben megsérült személy ellátását lényegében nem lehet fedezni belőle. Ezek inkább marketingeszköznek tekinthetők, azonban ha megsérül az egyik biztosított, akkor ez a marketingeszköz a visszájára fordulhat, amennyiben 1 vagy 5 millió Ft-ig téríti a biztosító a kárt (Vienna Life Vienna Insurance Group Biztosító Zrt., EUB Zrt., Aegon Zrt.), és a sérült személy ellátását nem

végzi el az adott intézmény, mert a biztosító egyszerűen nem fizet. A terrorcselekmények esetén a sérülések általában súlyosak, így komoly orvosi beavatkozásra lehet szükség, és a gyógyulási idő elég hosszú, ezekből adódóan a költségek is nagyon magasak lehetnek.

- Fogyasztóvédelmi szempontból kérdéses a Vienna Life Insurance Group Biztosító Zrt. által követett gyakorlat, hogy maximálja az egy biztosítás kapcsán kifizetett összeget a sérültek számától függetlenül. A fogyasztó nem tudja, hogy rajta kívül mennyien vásároltak ebből az utasbiztosításból, és kár esetén majd attól függ a számára megítélt aránylagos kártérítés, hogy hányan sérültek meg egyszerre.

- Azokat a biztosításokat tartom a fogyasztók szempontjából megnyugtatónak, amelyek a biztosítási összeg erejéig térítik a károkat, illetve fizetik a hazautazás költségeit is.

Vizsgáljuk meg, hogy a lakossági biztosítások esetében miért ilyen a biztosítók hozzáállása!

- Vagyon- és casco biztosítás esetén:

A biztosítók a kockázataik porlasztására viszontbiztosítást vásárolnak. A viszontbiztosítások esetében a terrorizmus kockázat kizárása teljesen elfogadott. Tekintettel arra, hogy Magyarországon a terrorcselekmények bekövetkezése nagyon ritka, és ennek a kockázatnak a fedezése nem jelentene versenyelőnyt egy biztosító számára, továbbá díjnövelő hatású lenne, így a biztosítók ezen nem változtatnak. Amennyiben a fogyasztók esetében lényeges döntési pont lenne a terrorkockázatok biztosíthatósága, akkor a biztosítók is változtatnának ezen az álláspontjukon.

A 2006-os őszi tüntetések esetében a biztosítók önkéntes alapon eltértek a biztosítási feltételekben foglalt kizárásoktól, és méltányossági alapon kifizették a zavargások által okozott károkat. Feltételezhető, hogy a terrorcselekmény esetében is hasonlóan járnának el, mindaddig, amíg ez a nyereségüket nem veszélyeztetné, ami azt jelenti, hogy a terrorcselekmények száma és hatása alacsony lenne.

- Utasbiztosítás esetén:

A biztosítók ezekre a kockázatokra is viszontbiztosítást vásárolnak. Azon társaságok esetében, ahol a terrorizmus kockázat ki van zárva, vagy alacsony a biztosítási összeg, feltételezhető, hogy a viszontbiztosítás is kizárást alkalmaz. Alacsony limit esetén a biztosító közvetlenül a saját eredménye terhére, ún. saját megtartásban vállalja ezeket a kifizetéseket, azonban az összegek alacsony szintjéből látható, hogy a biztosítók nem vállalnak túl nagy kockázatot: az 1 vagy 5 millió forintos térítés sem tekinthető jelentősnek egy biztosító eredménye szempontjából.

Azok a biztosítók, amelyek fedezik a terrorizmussal kapcsolatos károkat a limitösszeg erejéig, azok olyan viszontbiztosítást vásárolnak, mely feltételezhetően tartalmazza a terrorizmus kockázatot.

Vállalati biztosítások

Vagyon- és üzemszünet-biztosítás

Amikor egy terrortámadás képeit látjuk, akkor az áldozatokon túl elsősorban az jut az ember eszébe, hogy mekkora kár keletkezett az épületben. Másik fontos tényező azonban, hogy az adott épületet mikor lehet újra használatba venni, mennyi idő a helyreállítás. Ez azért fontos, mert ezen időszak alatt az adott vállalkozás működésképtelen. Belgiumban a brüsszeli Zaventem repülőtéren 2016. március 22-én történt a terrortámadás, amely után a repülőtér április 3-ig teljesen bezárt, illetve utána is csak részlegesen nyitott újra, csak júliusban érte el a korábbi teljes kapacitását. Ilyen esetben az üzemszüneti költségek több millió euróba kerülhetnek naponta, ami egy több hónapos üzemszünet esetén jelentősen meghaladhatja a dologi kár értékét.

A vállalati vagyonbiztosítások esetén minden esetben kizárásra kerül a terrorizmus kockázat az alap vagyonbiztosítási fedezetekből. A magyar piacon működő biztosítóktól kétféle megoldás vásárolható. A biztosítók jelentős többsége, amennyiben náluk vásárol az ügyfél vagyonbiztosítást, fel tudja oldani a terrorizmus kizárását, és az így a fedezetbe (limittel vagy anélkül) visszaemelésre kerül. A másik megoldás, hogy egyes biztosítóknál lehet önállóan is terrorizmus fedezetre biztosítást kötni, ami azt jelenti, hogy akár vagyonbiztosítás nélkül is köthet az ügyfél csak terrorcselekménnyel összefüggésben felmerülő károokra biztosítást.

Ezen a területen a biztosítók az önrész mértékét jelentősen magasabb összegben határozzák meg, viszont a biztosítás díja jellemzően kedvező Magyarországon. Hazánkban ezt a biztosítást leginkább repülőterek, szállodák és bevásárlóközpontok vásárolják, illetve azok a cégek, ahol a tulajdonos ezt előírja.

Azonban a terrorizmus fedezet sem teljes körű: kizárásra kerülnek a háborús kockázatok és az úgynevezett radioaktív piszkos bombákkal, biológiai és kémiai módon elkövetett merényletek.

Felelősségbiztosítás

A Polgári Törvénykönyv alapján „aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól a károkozó, ha bizonyítja, hogy magatartása nem volt felróható.” (6:519.§) Ebből azt a következtetést lehetne levonni, hogy ha a kárt egy terrorista okozza, és nem a biztosított, akkor nem áll meg a biztosított felelőssége. Azonban a kárt nemcsak tevélegesen lehet okozni, hanem mulasztással is. Ez azt jelenti, hogy a biztosítottnak gondolnia kellett volna egy ilyen esemény bekövetkeztére, azonban nem tett intézkedéseket, ezért bekövetkezett az esemény. Itt olyanokra érdemes gondolni, hogy kapott a biztosított egy fenyegető telefonhívást, de ennek ellenére nem tett óvintézkedéseket, a fenyegetéseket beváltották, és az épület felrobbant, vagy akár arra, hogy egy tömegrendezvényen nem gondoskodnak a

belépők átvilágításáról, és robbanóanyaggal bejutnak az elkövetők. Ekkor sokan a Ptk. 6:521. §-ára hivatkoznak, hogy az előreláthatóság nem állapítható meg, hiszen ki látta előre, hogy terrortámadás fog történni egy irodaházban. Álláspontom szerint a mai megváltozott világban ugyanúgy gondolni kell erre a kockázatra, mint arra, hogy az augusztusi tűzijáték esetén vihar következhet be, ami tömegpánikot vált ki. Az időjárást sem lehet befolyásolni, azonban hasonlóan egy terrortámadáshoz, fel lehet készülni tervekkel, megelőzéssel a bekövetkező károk csökkentésére. Amennyiben ez elmarad, akkor adott esetben elképzelhető, hogy a bíróság megállapítja a biztosított felelősségét. Tekintettel arra, hogy Magyarországon ilyen esemény még nem fordult elő, így ennek bírósági tesztje nem valósult meg.

Megfigyelhető azonban, hogy egy terrortámadás nem csak egy nemzetből szedi az áldozatokat. Így adott esetben könnyen elképzelhető, hogy egy esetleges terrorcselekménynek lennének más nemzetiségű áldozatai is. Amennyiben ez bekövetkezik, akkor elképzelhető, hogy adott esetben nem magyar bíróság ítélkezne, magyar jog alapján, hanem külföldi bíróság, külföldi jog alapján. Ebben az esetben fel kell készülnie a biztosítottnak egy másik országban lefolytatott perre. Itt nemcsak az a kérdés, hogy időközben megállapítják-e a felelősséget, hanem ezeknek az eljárásoknak hatalmas ügyvédi költségei vannak. A következő külföldi esetből jól látható, hogy az eljárás sokáig elhúzódhat, és jelentős összeget ítélt meg a bíróság:

A WTC-nél elkövetett 1993-as robbantás után az egyik áldozat, Linda Nash beperelte a Port Authority-t¹⁷ – a WTC akkori tulajdonosát – az általa elszenvedett sérülések miatt. Linda Nash a Deloitte Touche alkalmazottja volt, akit a robbantás következtében egy beton-darab eltalált a fején, eszméletét veszítette, agysérülést szenvedett és poszt-traumatikus stressz szindróma alakult ki. A New York-i Legfelsőbb Bíróság Fellebbviteli tanácsa 22 év jogi eljárás után 2016. március 24-én kimondta, hogy Linda Nash jogosult kártérítésre, így jár neki 5,46 millió dollár kártérítés.

Terrorizmusra felelősségbiztosítást lehet kötni a magyar piacon, leginkább a nemzetközi háttérű cégek és befektetők vásárolnak ilyet, illetve a bankok írják elő az ügyfeleknek.

Légi biztosítás

A légitársaságok, repülőterek, illetve a légi irányítás nem működhet biztosítás, ezen belül a terrorizmusbiztosítás nélkül. Az Európai Unió 785/2004 szabályozása szerint a tagállamok területén belül, területére, területéről vagy területe felett repülést végző valamennyi légi fuvarozónak és légijármű-üzembentartónak rendelkeznie kell terrorizmus kockázatokra vonatkozó biztosítással. A magyar biztosítási piacon elérhetőek ezek a biztosítási termékek, azonban ezeket a magyar biztosítók mind a londoni biztosítási piacon viszontbiztosítják, mivel a belső irányelveik alapján ilyen kockázatot helyben nem vállalhatnak. Az ezen a területen felhasznált biztosítási feltételek mind a londoni piaci feltételek, de ezeket használják az európai biztosítási piacokon is. A legtöbb biztosító ezt a feltételt le sem fordítja, mivel félrefordítás esetén a biztosító viszontbiztosítási fedezet nélkül maradhat, mert ilyen esetben a viszontbiztosító kiharátja a helyi biztosító mögött.

A légi biztosítások esetében ketté kell választani, hogy mire terjed ki a terrorizmus biztosítási fedezete. Az egyik biztosítható kockázati kör maga a géptest, illetve az utasok, a másik biztosítható kör a harmadik személyeknek okozott kár.

A légi biztosítások kizárják a háborús kockázatokat, illetve külön a gépeltérítést egy önálló kizárással (AVN48B). Az AVN48B alapján minden katonai és terrorista akció, gépeltérítés, sztrájk, felkelés vagy szabotázsakció kizárással kerül, továbbá a nukleáris és radioaktív kockázatok is. Díj ellenében azonban lehetőség van az AVN52-es záradék megkötésére, ami a legtöbb előbb említett kockázatot visszaemeli. Az AVN38B feltétel alapján nem adnak a biztosítók fedezetet a nukleáris kockázatra, amennyiben felelősségbiztosítást kötnek. Jelenleg a légitársaságok olyan biztosítással üzemelnek, hogy erre a kockázatra nincs biztosításuk. Érdekes megjegyezni, hogy eltérően a magyar Polgári Törvénykönyvben foglaltakkal, amely azt írja elő, hogy a biztosítást biztosítási évfordulóra lehet felmondani, az AVN52-es fedezet automatikusan megszűnik, amennyiben a világ öt vezető hatalma között háború tör ki, függetlenül attól, hogy hadüzenet történt-e vagy sem.

Magyarországon az egyetlen nyilvánosan hozzáférhető, légi kockázatokra vonatkozó biztosítással a Hungarocontrol Zrt. rendelkezik.¹⁸ A közbeszerzésről közzétett biztosítási szerződésben a biztosítók 1,2 milliárd amerikai dollárig vállalják a fedezetet, ami megközelítőleg 350 milliárd forintos kártérítési limitet jelent. A szerződés alapján a Hungarocontrol Zrt. rendelkezik az 1,2 milliárd amerikai dollár biztosítási fedezettel a terrorizmus kockázatokra, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy az AVN52-es záradékot megvásárolja.

Informatikai kockázatok

Nem telik el úgy nap, hogy ne hallanánk hackerek céges vagy állami számítógéprendszerek elleni támadásáról. Nagyon sok esetben nem is lehet tudni, hogy egy-egy támadás mögött a valóságban ki áll. Lehet amatőr programozó, hackercsoport, terrorista csoport vagy akár egy állam is. A nyomokat úgy meg lehet változtatni, hogy nem lehet tudni, ki volt az elkövető valójában. Mivel ezek a támadások személytelenek, így nem lehet megmondani, hogy a terrortámadás definícióját lehet-e ezekre alkalmazni.

Ebben az évszázadban beköszönt az Internet of Things (IoT, dolgok internete), amikor már nemcsak a telefonunk és számítógépünk lesz rajta a neten, hanem az autó, televízió, hűtő, riasztó, fűtés is. Ennek következtében a cégek többet fognak tudni rólunk, mint mi magunk, sőt, azt is tudják majd modellezni, hogy mit is akarunk a jövőben.

Ha a támadások célpontjait csoportosítani szeretnénk, akkor az alábbi ismérvek alapján lehetséges:

- állami szereplők (beleértve közüzemi szolgáltatókat, atomerőműveket)
- pénzügyi intézmények (bankok, brókerházak, kártyatársaságok)
- politikai szereplők (pártok, képviselők vagy akár választások)
- személyes adatokkal rendelkező jogi személyek

- egészségügyi intézmények (érzékeny adatok)
- egyéb személyes, illetve pénzügyi információkat tároló jogi személyek (internetes áruházak, internetes szolgáltató oldalak (aukciós portálok, társkereső oldalak, áruházláncok, hotelek stb.)

A nemzetközi biztosítási piac is érzékelte, hogy ezen a területen ma nem lehet megkülönböztetni a szó hagyományos értelmében vett terrorista támadást egy más okból elkövetett támadással szemben. Előzőek miatt az elérhető feltételek egyelőre nem zárják ki a terrorista támadásokat, így ha az adott cég információtechnológiai kockázatokat lefedő biztosítást vásárol, akkor az védelmet nyújt a terrortámadások ellen is.

Emberrablás- és váltságdíj-biztosítás

A terrorszervezetek is bevételi forrásnak tekintik a területükön dolgozó külföldi munkavállalók elrablásából származó váltságdíjat. Egyes becslések szerint évente 1,5 milliárd dollár váltságdíj kerül kifizetésre az emberrablók részére.¹⁹

A nemzetközi és a hazai piacon is elérhető az emberrablás- és váltságdíj-biztosítás, mely többek között fedezet nyújt a fizetendő váltságdíjra is. Ezeket olyan cégek kötik meg általában, melyeknek munkatársai olyan területeken dolgoznak, amelyek ilyen szempontból veszélyesnek tekinthetők.

Sokszor az elrabolt emberek nem is tudják, hogy a munkáltatójuk rendelkezik ilyen biztosítással. Ennek az az oka, hogy amennyiben ez kiderülne, akkor a munkavállalók kiemelt célpontjai lennének az emberrablóknak. A biztosítás nem kizárólag a váltságdíj megfizetését tartalmazza, hanem olyan tanácsadók szolgáltatásait is, akik katonai vagy titkosszolgálati múlttal rendelkeznek, és közre tudnak működni a tárgyalásokban vagy a túszerhadításában.

Zárszó

Magyarország a cikk megírásakor kevéssé tekinthető terrorista célpontnak, ilyen szempontból alacsony kockázatú országnak minősül. Ugyanakkor az, hogy a közelmúltban nem történt ilyen esemény, nem jelent biztosítékot arra, hogy a jövőben sem fog. Magyarország fontos világ- és európai sportversenyek helyszíne lesz, amelyek jelentős biztonsági kockázatokat rejtenek magukban.

Ha azonban megnézzük a vagyonszociális átlagos díjtételt (0,5 %), láthatjuk, hogy egy irodaház 2000 év alatt fizeti ki a teljes épület értékét. A biztosítók azzal számolnak, hogy 2000 évente fog egy olyan kár bekövetkezni, amelytől az egész épület megsemmisül, ettől függetlenül azonban nap mint nap hallunk károkról, és nem csak 2000 évente. Egy terrorcselekmény bekövetkeztének valószínűsége még alacsonyabb, azonban nem egyenlő a nullával. Ennek következtében a magyar biztosítási piacon elérhető terrorizmus fedezetek alacsonyabb díjon megvásárolhatóak, mint az egyéb biztosítások, és megfelelő védelmet tudnak nyújtani egy ilyen esemény bekövetkeztékor.

HIVATKOZÁSOK

- ¹ Larry Silverstein 1931-ben született amerikai üzletember, vagyona megközelítőleg 3,5 milliárd dollár.
- ² Rubble Indemnity (<http://www.snopes.com/wtc-terrorism-insurance/> utolsó letöltés 2017.03.31.)
- ³ 1993 World Trade Center bombing (https://en.wikipedia.org/wiki/1993_World_Trade_Center_bombing, utolsó letöltés 2017.03.31.)
- ⁴ Marsh Llc. 2016 Terrorism Risk Insurance Report
- ⁵ <http://www.newsweek.com/air-france-paris-attacks-revenue-loss-413889> utolsó letöltés 2017.03.31.
- ⁶ OECD - Terrorism risk insurance programmes by country
<http://www.oecd.org/daf/fin/insurance/terrorism-risk-insurance-programmes.htm> utolsó letöltés 2017.03.31.
- ⁷ VARVF III. 1.o); IV.4. (Nysz.: 18571) 2017.03.31-i állapot
- ⁸ AHB-43400/2F 4.1.1. k) pontja, 2017.03.31-i állapot
- ⁹ A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 152.§ (1) bekezdése
- ¹⁰ Aegon Zrt. Világjáró utasbiztosítás feltétel (Nysz: AUB-DT-170130) IX. 1. b), 2017.03.31-i állapot
- ¹¹ AIG Europe Ltd. Magyarországi Fióktelepe 2014. szeptember 1-jétől hatályos Travel Guard feltétel Kizárások 11, 2017.03.31-i állapot
- ¹² Allianz Biztosító Zrt. Utasbiztosítások Általános Szerződési Feltételek és Ügyfél-tájékoztató (AHE-21496/12) 45. b), 2017.03.31-i állapot
- ¹³ Colonnade Insurance S.A. Magyarországi Fióktelepe Utasbiztosítás szabályzat (Nysz: BBP.2017/107) 14. pont, 2017.03.31-i állapot
- ¹⁴ EUB Zrt. utasbiztosítási feltétele (Nysz: EUB2016-01U1) II. A) 2.7.), 2017.03.31-i állapot
- ¹⁵ Groupama Biztosító Zrt. Utasbiztosítási feltételei (Nysz: 13078/3) 20. és 31. pont, 2017.03.31-i állapot
- ¹⁶ Vienna Life Vienna Insurance Group Biztosító Zrt. Világjáró utasbiztosítás feltételei (Nysz: BI821 / 2016 0 411) 10. oldal, 2017.03.31-i állapot
- ¹⁷ <http://edition.cnn.com/2013/11/05/us/1993-world-trade-center-bombing-fast-facts/> utolsó letöltés 2017.03.31.
- ¹⁸ <http://kozadat.hungaroccontrol.hu/download/bc6bdc8516b40934f3003ae0c9099d5.pdf> utolsó letöltés 2017.03.31.
- ¹⁹ <http://www.havocscope.com/tag/kidnap-and-ransom/> utolsó letöltés 2017.03.31.
rise_of_the_machines_insurance_sector.pdf

IRODALOMJEGYZÉK

- Barth Elias – Rachel Y. Tang – Baird Weibel: Aviation War Risk Insurance: Background and Options for Congress, Online: <https://fas.org/sgp/crs/misc/R43715.pdf> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
- David Torregrosa – Perry Beider – Susan Willie: Federal Reinsurance for Terrorism Risk in 2015 and Beyond, Working Paper Series Congressional Budget Office Washington, DC, Online: https://www.cbo.gov/sites/default/files/114th-congress-2015-2016/workingpaper/50171-TRIA_Working_Paper_1.pdf (utolsó letöltés 2017.03.31.)
- David W. Simon – Robert A. McConnell – Alex Ray „et al” Collateral Damage: An Examination of Tort Liability Post 9/11, Online: www.fed-soc.org/aboutus/DownloadLibrary?id=179 (utolsó letöltés 2017.03.31.)
- Henry H. Willis – Omar Al-Shahery: National Security Perspectives on Terrorism Risk Insurance in the United States, © Copyright 2014 RAND Corporation, Online: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR500/RR573/RAND_RR573.pdf (utolsó letöltés 2017.03.31.)
- Howard Kunreuther: The Role of Insurance in Managing Extreme Events Implications for Terrorism Coverage, Business Economics • April 2002 <https://doi.org/10.1111/0272-4332.00054>
- International Union of Aerospace Insurers: A GUIDE TO AVIATION INSURANCE, December 2012
Marsh Llc.: 2016 Terrorism Risk Insurance Report, Online: <https://www.oecd.org/daf/fin/insurance/4.DavidGasson-background.pdf> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
- OECD International Platform on Terrorism Risk Insurance AUSTRALIA TERRORISM RISK INSURANCE PROGRAMME, Online: <http://www.oecd.org/daf/fin/insurance/Australia-Terrorism-Risk-Insurance.pdf> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
- OECD International Platform on Terrorism Risk Insurance AUSTRIA TERRORISM RISK INSURANCE PROGRAMME, Online: <http://www.oecd.org/daf/fin/insurance/Austria-Terrorism-Risk-Insurance.pdf> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
- OECD International Platform on Terrorism Risk Insurance BELGIUM TERRORISM RISK INSURANCE PROGRAMME, Online: <http://www.oecd.org/daf/fin/insurance/Belgium-Terrorism-Risk-Insurance.pdf> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
- OECD International Platform on Terrorism Risk Insurance DENMARK TERRORISM RISK INSURANCE PROGRAMME, Online: <http://www.oecd.org/daf/fin/insurance/Denmark-Terrorism-Risk-Insurance.pdf> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
- OECD International Platform on Terrorism Risk Insurance FRANCE TERRORISM RISK INSURANCE PROGRAMME, Online: <http://www.oecd.org/daf/fin/insurance/France-Terrorism-Risk-Insurance-2016.pdf> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
- OECD International Platform on Terrorism Risk Insurance GERMANY TERRORISM RISK INSURANCE PROGRAMME, Online: <http://www.oecd.org/daf/fin/insurance/Germany-Terrorism-Risk-Insurance.pdf> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
- OECD International Platform on Terrorism Risk Insurance INDIA TERRORISM RISK INSURANCE PROGRAMME, Online: <http://www.oecd.org/daf/fin/insurance/India-Terrorism-Risk-Insurance.pdf> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
- OECD International Platform on Terrorism Risk Insurance ISREAL TERRORISM RISK INSURANCE PROGRAMME, Online: <http://www.oecd.org/daf/fin/insurance/Israel-Terrorism-Risk-Insurance.pdf> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
- OECD International Platform on Terrorism Risk Insurance NETHERLANDS TERRORISM RISK INSURANCE

- PROGRAMME, Online: <http://www.oecd.org/daf/fin/insurance/Netherlands-Terrorism-Risk-Insurance.pdf> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
OECD International Platform on Terrorism Risk Insurance RUSSIA TERRORISM RISK INSURANCE
PROGRAMME, Online: <http://www.oecd.org/daf/fin/insurance/Russia-Terrorism-Risk-Insurance.pdf> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
OECD International Platform on Terrorism Risk Insurance SPAIN TERRORISM RISK INSURANCE
PROGRAMME, Online: <http://www.oecd.org/daf/fin/insurance/Spain-Terrorism-Risk-Insurance.pdf> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
OECD International Platform on Terrorism Risk Insurance UNITED KINGDOM TERRORISM RISK INSURANCE PROGRAMME,
Online: <http://www.oecd.org/daf/fin/insurance/UK-terrorism-risk-insurance.pdf>
(utolsó letöltés 2017.03.31.)
OECD International Platform on Terrorism Risk Insurance UNITED STATES TERRORISM RISK INSURANCE
PROGRAMME, Online: <http://www.oecd.org/daf/fin/insurance/United-States%20-Terrorism-Risk-Insurance.pdf>
(utolsó letöltés 2017.03.31.)
OECD REPORT FOR THE G7 PRESIDENCY - SUPPORTING AN EFFECTIVE CYBER INSURANCE MARKET, © OECD 2017
Patrick M. Liedtke – Christophe Courbage: Insurance and September 11 One Year After, International Association,
Online: <https://www.genevaassociation.org/media/586501/insurance-and-september-11-one-year-after.pdf>
for the Study of Insurance Economics, Copyright © 2002 The International Association for the Study of Insurance Economics
(utolsó letöltés 2017.03.31.)
Paul Hayes – Triant Flouris – Thomas Walker: Recent Developments in the Aviation Insurance Industry,
Online: http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/207945/2/2006_1A_StockPrice_paper.pdf (utolsó letöltés 2017.03.31.)
<https://doi.org/10.1111/j.1540-6296.2009.01165.x>
Paola Serrano: Aviation insurance Effects of the September 11 loss,
Online: <http://fundacionmapfre.com/ccm/content/documentos/mapfrere/fichero/en/trebol-en-num22-1.pdf> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
Robert P. Hartwig, Ph.D., CPCU – Claire Wilkinson: TERRORISM RISK: A CONSTANT THREAT, Impacts for Property/Casualty
Insurers, Insurance Information Institute,
Online: <http://www.iii.org/white-paper/terrorism-risk-a-constant-threat-2014-032114> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
Scott G. Johnson: TEN YEARS AFTER 9/11: PROPERTY INSURANCE LESSONS LEARNED, Tort Trial & Insurance Practice Law
Journal, Spring-Summer 2011, Online: <http://www.robinskaplan.com/resources/articles/ten-years-after-9-11-property-insurance-lessons-learned> (utolsó letöltés 2017.03.31.)
Terrorism Insurance Review, Report 2013 – Airmic, Online: https://www.willis.com/Documents/Publications/Services/Political_Risk/Terrorism_2013_FINAL_web.pdf (utolsó letöltés 2017.03.31.)

MÚLTUNK EMLÉKEI ROVAT

160 ÉVES AZ ELSŐ MAGYAR ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ

Horváth Gyula – Tamás Gábor

1857. július 15-én egy csoport férfiú gyűlt össze a Nemzeti Kaszinó egyik termében. Sok évvel később Benczúr Gyula festménye örökítette meg őket a kor szokásos, némileg patetikus stílusában. Ez a cikk róluk, az első igazán professzionális, részvénytársasági alapon működő magyar tulajdonú biztosító alapítóiról szól.¹

Az alapítás

Az EMÁBIT létrejöttét a források két tényezőhöz kötik: egyrészt része volt a szabadságharc bukása utáni dermedtségből való általános nemzeti ébredésnek, másrészt sajátos biztosításpiaci oka is volt.

1857-ben Friedrich Adolph Brüggemann, az *Aachener und Münchener* vezetője azt javasolta a német és osztrák biztosítóknak, hogy egységesen emeljék fel gyár- és szalmafedeles építménybiztosítási díjaikat. Ezt a Monarchiában mindenütt erős ellenállás fogadta. Az osztrák birodalomrészben a külföldi konkurencia beengedését követelték, illetve újabb kölcsönös egyesületeket, ún. *Bauern-Vereinokat* hoztak létre. Magyarországon megszületett az elhatározás, hogy saját magyar biztosítót kell létrehozni.

Az ötlet egyébként is beleillett a korszak fejlődésméjébe, valamint a jobbagyfelszabadítást követő, elsősorban agrárberuházások támogatásába, ezért nagy befolyású pártfogói lettek.

Volt azonban ellenszél is: a bécsi körök egy része nem nézett jó szemmel egy olyan vállalkozást, amelynek a neve „Első Magyar”-ral kezdődött.

A szervezésre Lévy Henrik, a Riunione pest-budai képviselője vállalkozott, aki a társaság vezérigazgatója lett. Az alapítók vezetője Ürményi József volt.

Az alapítás idején már létezett néhány részvénytársasági formában működő társaság Magyarországon, de ebből csak kettő a pénzügyi szférában (Pesti Hazai Első Takarékpénztár, Pesti Magyar Kereskedelmi Bank). Biztosítási területen hazai székhellyel csak egyesületek működtek, kivéve a Tiszamelléki tűzbiztosítót. Általános biztosítóként csak külföldi, triezsti és bécsi központú cégek terjesztették termékeiket. Lévy maga az egyesületek egyikére, a jégkár elleni kölcsönösre, mint bázisra tekintett. Az osztrák hatóságok „altatására” az új társaságot sokáig mint e kölcsönös tökéletesítését mutatták be. Az elképzelés „bejött”, hiszen a cs. kir. kormányzat feltételül is szabta a beolvadást.

Az alapítók gyűlése elfogadta az alapító okiratot, mely szerint az alaptőke 3 millió konvenció forint értékű volt. A 3 millió forint 2000 darab 1000 forint névértékű egész, és 2000 darab 500 forint névértékű félrészvényből tevődött össze. A részvények névre szóltak, és bár eladhatóak voltak, de csak azzal a feltétellel, ha a választmány az új tulajdonost elfogadja. E szabályt a vállalat 50 éves évkönyve szerint az indokolta, hogy ne kerülhessen idegen vagy „radicalis” kézbe részvény. A

Az Első Magyar Általános Biztosító Társaság alapítóinak első alakuló közgyűlése

1875. július 15. / festő Benczúr Gyula

Forrás: OSZK digitális képtár

részvényeket csak 20 százalékban kellett pénzben lejegyezni, a maradék 80 százalékra egyrészt kötelezettséget kellett kiállítani, másrészt biztosítékot adni, amelynek elfogadása a választmány diszkrecionális joga volt.

Az alapító okirat szerint tűz-, jég- és szállítmánybiztosításra alakult a társaság, de belevették azt is, hogy később más ágazatokra is ki kívánják terjeszteni tevékenységüket. A Társaság székhelye Pest lett.

Az alapító atyák

A képen nem minden alapító szerepel, hiszen az az események után 25 évvel készült, az alapító vezérigazgató megrendelésére, aki személyesen egyeztetett a művésszel. A legfontosabb hiányzó Havass József, a Pesti Jégkármentő egyesület vezetője. Hiányzik több politikus is, részben a „muszkavezető”², ezért igen népszerűtlen Zichy grófok, illetve a volt erdélyi kancellár, Jósika Sámuel báró.

A képen szereplő 28 férfiú közül 23-nak ismerjük a nevét (kettőn háttal állnak, hárman pedig hátul, árnyékkolt helyen). A 23 ismert személy közül 21 életrajzát sikerült eddig felderítenünk. A 21-ek alapvetően négy csoportba oszthatók:

Liberális politikusok: Benczúr a képet akkor festette, amikor Tisza Kálmán Szabadelvű Pártja volt hatalmon, így talán nem véletlen, hogy közülük kettő, a 48-as kormány két minisztere, Deák Ferenc és báró Eötvös József van a kép középpontjában. Rajta kívül még hárman tartoztak ebbe

a csoportba (Harkányi Frigyes, Karácsonyi László, Ürményi József, a társaság első elnöke és a vállalkozás egyik „ötletgazdája”³).

Konzervatív politikusok: Az engedélyezés folyamatában ők játszották a fő szerepet, különösen gróf Apponyi György udvari főkancellár, aki többször is személyesen járt közben Albrecht főhercegnél, Magyarország kormányzójánál az engedély ügyében. Rajta kívül Szógyény-Marich László, a magyarok nagy része által bojkottált Birodalmi Tanács tagja, gróf Dessewffy Emil, az MTA elnöke, báró Sennyey Pál és Somssich Pál is e csoportba tartozott.

Földbirtokosok: gróf Károlyi György és Nádosy István képviselte őket (Károlyi – mint honvédtiszt – Világos után fogságba esett.)

Kereskedő-polgári csoport: Az érintett hét fő egyike sem magyar származású, legtöbbször zsidó (Frölich Frigyes, Gottesmann Miklós, Sztányi Izidor, Ullmann Károly), Manno István görög, Jellinek Mór cseh, Perger Ignác pedig (valószínűleg) német származású volt.

Szakértők: Közéjük tartozik Zsivora Görgy, a társaság első alelnöke⁴, Tóth Lőrinc, a Világos után halálra ítélt jogász és végül Lévy Henrik, az alapító vezérigazgató.

Mint látjuk, mai szemmel nézve egészen különös koalíció jött létre egy nemzeti biztosító létrehozása érdekében. A nemzet ellenállásának jelképe, Deák Ferenc együtt dolgozott az udvarhű párt vezéralakjaival, a nem magyar származású, ámde jelentős részben már asszimilálódott burzsoázia tagjaival és vidéki földbirtokosokkal. Mindezek fényében érdemes elgondolkoznunk azon, amit a korról egyszerűsítő sémák keretében tanultunk. A jelenre vonatkozó tanulságok levonását pedig az olvasóra bizzuk.

HIVATKOZÁSOK

¹ Sorozatunk következő cikke a társaság további működéséről fog szólni.

² Az 1849-es orosz bevonulás idején a megszállókat segítők gúnyneve.

³ Az ő megválasztását az osztrák hatóságok nem fogadták el, így Lónyay Menyhért, a későbbi miniszterelnök lett az elnök.

⁴ Az ő megválasztását sem fogadták el a hatóságok, helyébe Hajos József jogász, földbirtokos került.

SZERZŐI ÚTMUTATÓ A BIZTOSÍTÁS ÉS KOCKÁZAT FOLYÓIRATBAN PUBLIKÁLÓK RÉSZÉRE

A kéziratokat elektronikus (Word-/Excel-fájl) formátumban mellékletként csatolva kérjük beküldeni a főszerkesztő (erzsebet.kovacs@uni-corvinus.hu) és a szerkesztő (katalin.lencses@mabisz.hu) e-mail címére.

A kézirat befogadásához csatolni szükséges a kitöltött szerzői nyilatkozatot is. Terjedelmi ajánlás: 1-1,5 ív (1 ív=40 000 karakter). A közlemények hossza a 60 000 karaktert (szókötőkkel) ne haladja meg! A karakterszámok tartásakor kérjük figyelembe venni, hogy amennyiben a cikkben/tanulmányban ábra vagy egyéb bokszt jelenik meg, akkor az ábránként 300 karakterrel kerül beszámításra.

A publikálás főszabályként magyar nyelven, indokolt esetben pedig angol nyelven lehetséges. A Biztosítás és Kockázat eddig megjelent számai elérhetőek az alábbi linken keresztül:

<http://www.mabisz.hu/hu/esemenyek-publikaciok/450-biztositas-es-kockazathtml>

A kézirat a következő elemeket tartalmazza az alábbi sorrendben:

- CÍMOLDAL
A cikk címe, szerzője, elérhetősége. A cikk beadásának dátuma. Több szerző esetén a levelező szerző neve és elérhetősége is.
- CIKK CÍME
Alcím (opcionális)
- SZERZŐK NEVE ÉS AZOK AZ ADATOK, MELYEKET PUBLIKÁLÁSRA SZÁNNAK
Tudományos fokozat, munkahely, beosztás, e-mail cím
- ÖSSZEFOGLALÓ
Magyar nyelven, maximum 1000 karakter
- SUMMARY
Angol nyelven, maximum 1000 karakter
- KULCSSZAVAK
Maximum 5
- KEYWORDS
Maximum 5
- JEL
DOI
Ezt a MABISZ adja.
- CIKK, TANULMÁNY
Törzsszöveg (ajánlott terjedelem 60 000 karakter)
Ábrák, táblázatok, képletek, lábjegyzet (opcionális)
Összefoglalás, következtetések
- IRODALOMJEGYZÉK

1. A címdoldalon sorrendben a következők szerepeljenek: a kézirat címe, esetleg alcíme, a szerzők neve, a szerzők tudományos fokozata, titulusa, a szerzők munkahelye, a szerzők beosztása, elérhetősége. A cikk beadásának dátuma. Amennyiben a szerző(k) hozzájárul(nak) az e-mail cím(ük) közléséhez, akkor itt ezt is kérjük megadni. Több szerző esetén a kapcsolattartáshoz mindenképpen kérjük megadni a levelező szerző e-mail címét, telefonszámát.

2. Az összefoglalót magyar és angol nyelven kérjük elkészíteni, és a cikk elejére beszerezni. Az összefoglaló nem tartalmazhat rövidítéseket. Ennek megszerkesztésekor az alábbiakat kérjük figyelembe venni: „Bevezetés”, „Célkitűzés”, „Módszer”, „Eredmények” és „Következtetések” lényegre törő megfogalmazása oly módon történjék, hogy csupán az összefoglalás elolvasása is elegendő legyen a dolgozat lényegének megértéséhez. A magyar és az angol összefoglalókat hosszai igazodjon egymáshoz, a maximális karakterszám 1000 lehet. Az összefoglalókat követően a kulcsszavakat kérjük szerepeltetni. Maximum öt kulcsszó adható meg magyar és angol nyelven egyaránt, szerepeljenek továbbá a JEL-kódok is (<https://www.aeaweb.org/econlit/jelCodes.php>)!

3. A kézirat világos, jól tagolt szerkesztése különösen fontos, beleértve az alcímek megfelelő alkalmazását is. Az eredeti közleménynél a bevezetőben néhány mondatban meg kell jelölni a kérdéscímét. A módszertani részben a szerző világosan és pontosan mutassa be és hivatkozzon azokra a módszerekre, amelyek alapján az eredményeket megkapta! Az eredmények és a diszkusszió részeit külön és érthetően szükséges megszerkeszteni. A diszkusszió rész legyen kapcsolatban az idevonatkozó legújabb ismeretanyaggal, valamint azokkal a megállapításokkal, amelyekből a szerző a következtetéseket levonta. Az eredmények újszerűsége, illetve a szerző saját tudományos hozzáadott értéke világosan tűnjön ki az írásból! A módszerek, eredmények, megbeszélés részek megfelelő alcímet kapjanak! A kéziratban az ábrák helyét, címét kérjük arab számokkal jelölni!

A ciken belül lehetőség szerint csak akkor legyen alfejezeteken belüli számozás, ha azt a téma jellege és feldolgozása indokolja!

4. A táblázatokat címmel kell ellátni, és minden táblázatot külön lapon szükséges megadni. A táblázat ne legyen kép, a táblázatokat Wordben/Excelben kérjük elkészíteni!

5. Az ábrák a kéziratban megfelelő helyen, számozottan (arab számok) szerepeljenek, és címmel is el legyenek ellátva! Kérjük a mértékegységek, jelmagyarazatok értelemszerűen történő megadását. Az ábra forrását is kérjük megjelölni, így a szövegben megfelelő helyen jelenjen meg az ábrákra, táblákra, jegyzetekre való hivatkozás. Az ábrákat és grafikonokat nagyfelbontású képként és xls formátumban egyaránt külön kérjük csatolni a beküldött íráshoz.

6. Az ábrák és táblák elnevezése az ábra, illetve táblázat felett szerepeljen, a forrásmegjelölés pedig alul kerüljön feltüntetésre!

7. A képleteket képletszerkesztővel kérjük elkészíteni, és azokat a jobb oldalon, zárójelben folyamatosan kérjük számozni.

8. A lábjegyzetek a felhasznált irodalom elé, a folyószöveg után kerüljenek!

9. Az irodalomjegyzék felsorolásánál ne legyen számozás vagy bármilyen egyéb jelölés (bullet pont stb.)! Az irodalmi hivatkozásokat a legújabb eredeti közleményekre és összefoglalókra kell korlátozni. Kizárólag azok az irodalmi felsorolások sorolhatók fel, amelyekre a szövegben utalás történt, és közvetlen kapcsolatban vannak a kutatott problémával. Háromnál több szerző esetén a három szerző neve után „et al” irandó.

A szövegközi szakirodalmi utalásokat zárójelben kérjük feltüntetni, amennyiben a hivatkozás nem szerkesztés része mondatnak, például: (Osipian, 2009). Amennyiben valamelyik szerzőtől több, azonos évben megjelent munkára hivatkozik, a művek megkülönböztetésére használja az évszám mellé írt a, b, c stb. indexet! Szó szerinti idézetnél az oldalszám kötelezően jelölendő. Az irodalomjegyzéket a tanulmány végén abc-sorrendben közöljék a következőképpen:

- Könyveknél:
Dickson DCM (2005): Insurance Risk and Ruin, Cambridge University Press
- Tanulmányköteteken, gyűjteményes kötetekben megjelent publikációknál: Mario Jametti & Thomas von Ungern-Sternberg (2003): Assessing the Efficiency of an Insurance Provider – A Measurement Error Approach, CE Sifo Working Paper Series 928, CE Sifo Group, Munich
- Folyóiratban megjelent cikkeknél:
Wiltrud Weidner – Robert Weidner (2014): Identifikation neuer Ansätze zur individuellen Kfz-Tarifierung, Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft May, Volume 103, Issue 2, pp. 167-193.
- Dickson DCM. (2006): Premiums and reserves for life insurance products, Australian Actuarial Journal, vol. 12 (2), pp. 259-279.
- Webcímeknél:
Insurance Europe (2012): How insurance works
Online: <http://www.insuranceeurope.eu/uploads/Modules/Publications/how-insurance-works.pdf>

Weboldal hivatkozások zárójelben a letöltés dátumát is szerepeltetni kell.

10. Két-három oldalanként kérünk javasolni egy-egy kiemelésre szánt mondatot vagy mondatrészletet a szövegből.

11. A Biztosítás és Kockázat folyóirat csatlakozott a DOI CrossRef rendszerhez, ezért kérjük a cikkeket irodalomjegyzékében feltüntetni minden olyan forrás DOI azonosítóját linkként, amelyet szintén a CrossRef-nél regisztráltak más folyóiratok. Ennek ellenőrzésére használható a CrossRef keresője: <http://search.crossref.org/>. A DOI-ből úgy képezhető link, hogy elé kell írni: <http://dx.doi.org/>

12. A szerkesztőség szívesen fogad recenzioikat is, melyek egy biztosításpolitikai szempontból érdekesnek ítélt könyv ismertetését tartalmazzák azzal a céllal, hogy felhívják a figyelmet az adott műre minél szélesebb körben. A recenzioval szembeni elvárások az alábbiak:

- Szükséges feltétel a mű valamennyi bibliográfiai adatának pontos feltüntetése.
- Tartalmaznia kell minimálisan a könyv szerzői ismertetését, szerkezeti felépítését. A recenzio szerzője ezen túlmenően megosztja az olvasóval a könyvvel kapcsolatos észrevételeit, benyomásait, akár kritikai értékelését is.
- A jó recenzio felkelti a vágyat az olvasásra, miközben annak tudományos értéke is tetten érhető, szakmai szemmel – az ajánló szempontjain keresztül – orientálja a könyv potenciális olvasóját.
- Az idézetek források megjelölésénél – amennyiben ilyenek vannak – be kell tartani a Biztosítás és Kockázat szerzői útmutatójában foglaltakat.
- Ajánlott terjedelem: 2-5 oldal.

Köszönjük, hogy a megfelelően előkészített kéziratral Ön is segíti munkánkat!

Biztosítás és Kockázat Szerkesztősége

